

AALBORG UNIVERSITET
KØBENHAVN

Aalborg Universitet København
A. C. Meyers Vænge 15
2450 København SV
Danmark

Sekretær: Lene Wenstrøm Jørgensen
Telefon: 99 40 97 34
Lene Wenstrøm Jørgensen

Studenterrapport

Uddannelse: Kandidatuddannelse i By, Bolig og Bosætning

Semester: 10.semester

Titel på projekt: En komparativ analyse av politiske diskurser om byutvikling og boligpolitikk i Oslo og København

Projektperiode: Forår 2021

Vejleder: Jacob Norvig Larsen

Projektgruppenr.:

Medlem: Helene Hove Stene

Antal normalsider: 91 sider

Afleveringsdato: 10. juni 2021

Abstract:

This thesis is a comparative discourse analysis of the urban development in the municipalities of Oslo and Copenhagen. I analyze the empirical evidence with the aim of investigating which discourses that are articulated in the official documents regarding urban development in the municipalities - both general development and housing development.

The main findings in the research is that there are three main discourses articulated: social sustainability, environmental sustainability and co-creation. Although these are the three main articulated discourses in both of the municipalities the urban development is also influenced by neoliberal values. Therefore I find that there exists multiple hegemonic ideologies present in the official documents that reproduce the order of the discourse.

En komparativ analyse av politiske diskurser om byutvikling og boligpolitikk i Oslo og København

Kilde: Town av Made by Made from the Noun Project

“Cities have become extraordinarily intricate, and for this, difficult to generalize”
(Amin og Thrift 2002, 1).

Innholdsfortegnelse

1. INTRODUKSJON	5
1.1 Oppgavens struktur	8
2. KOMMUNENE	9
2.1 OSLO KOMMUNE	9
2.1.1 Befolkningsfremskrivning	12
2.1.2 Boligpolitiske utfordringer	13
2.1.3 Bjørvika	14
2.1.3.1 Bjørvika demografi	15
2.2 KØBENHAVN KOMMUNE	16
2.2.1 Befolkningsfremskrivning	18
2.2.2 Boligpolitiske utfordringer	19
2.2.2.1 De fem kriteriene	20
2.2.2.2 Liste over ghettoområder i København, 1. desember 2020	20
2.2.3 Teglværkshavnen	21
3. METODOLOGISK TILNÆRMING	23
3.1.1 Komparativ analyse	23
3.1.2 Casestudie	24
3.1.3 Metodetriangulering	25
3.2 DISKURSANALYTISK RAMMEVERK	25
3.2.1 Faircloughs kritiske diskursanalyse	27
3.2.2 Faircloughs tredimensjonale modell	28
3.2.3 Diskursiv praksis	28
3.2.4 Tekstnivå	29
3.2.4.1 Sosial bærekraft	32
3.2.4.2 Bærekraft (miljøaspektet)	32
3.2.4.3 Brukermedvirkning	33
3.2.5 Sosial praksis	33
3.3 EMPIRISKE AVGRENSNINGER	35
3.4 VALIDITET, RELIABILITET OG TRANSPARENS	37
3.5 KRITISK BLIKK PÅ METODEN	38
4. TEORI	39
4.1 Perspektiver på byen	40
4.2 Sosial bærekraft	42
4.2.1 Faktorer i sosial bærekraft	42
4.2.2 Social mix	43
4.3 Bærekraft	44
4.4 Kommunikativ planleggingsteori	46
4.5 Neoliberalisme i planlegging	47
4.6 Anvendelse av teori	48

5. ANALYSESTRATEGI	49
5.1 KRITISK DISKURSANALYSE.....	50
5.2 Diskursiv praksis.....	51
5.3 Diskursorden for byutvikling og boligpolitikk.....	53
5.3.1 Sosial bærekraft.....	54
5.3.2 Bærekraft	62
5.3.3 Brukermedvirkning	66
5.4 Sosial praksis	68
5.4.1 Sosial bærekraft.....	69
5.4.2 Bærekraft	71
5.4.3 Brukermedvirkning	72
6. DISKUSJON	74
7. KONKLUSJON	78
8. LITTERATURLISTE.....	81

1. Introduksjon

4. juni 2021 publiserte Aftenposten “Fra miljøversting til forbilde” (Lundgaard 2021). I artikkelen introduseres vi for den første bygningen som stod ferdig i 2007 i Bjørvika i Oslo. Den ble sett på som et viktig symbolbygg for starten på Bjørvika (Lundgaard 2021). Senere ble 36.000 underskrifter samlet i protest mot bygget (Lundgaard 2021).

Kilde: Av Eget verk, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3901869>.

Artikkelen handler om hvordan et 12 år gammelt kontorkompleks til utleie måtte totalrenoveres for mer penger enn det kostet å bygge i utgangspunktet. Bygget består av 90% glass og hadde store problemer med brukervennligheten. Om sommeren ble store mengder strøm brukt til å kjøle bygget ned, mens det om vinteren ble brukt store mengder strøm for å varme opp (Lundgaard 2021). Da PWC flyttet ut av bygget så utbyggerne seg nødt til å pusse det opp på grunn av tre aspekter; strømforbruk, miljø og inneklima var ikke godt nok. Huset var kun bygd for ett firma og kunne ikke leies ut til flere samtidig. Det bestod av cellekontor som ikke egnet seg for en fleksibel arbeidsplass (Lundgaard 2021). 420

millioner kroner senere skal dette nå være på plass. Som den gjengitte teksten illustrerer er nå den riktige miljøprofilen på plass og de *riktige* kundene.

“Bjørvika har nå nesten Oslos høyeste leiepriser, konstaterer direktør for utleie, Ingrid Elisabeth Moe, som ikke er i tvil om at en riktig miljøprofil er blitt en nødvendighet for å tiltrekke seg de mest prestisjetunge aktørene” (Lundgaard 2021).

Hvis man leter er nok ikke dette eksempelet unikt i skandinavisk, europeisk eller global sammenheng. Utover å være et eksempel på en dårlig gjennomtenkt og utført bygning, kan det nå sees som et eksempel på hvilke verdier som utbyggere i Oslo anser som viktige - miljø. Fordi det tiltrekker seg kjøpesterke leietakere. Hva kommer det av?

Rodriguez mfl. skriver at økonomisk restrukturering og globalisering har radikalt endret byene og urbane regioner de to siste tiårene (Rodriguez mfl. 2003, 29). Byer må nå ta konsekvensene for sosioøkonomisk *dislocation* som følge av reorganisering av produksjonen og den globale etterspørselen, inkludert økende sosial polarisering og sosial ekskludering (Rodriguez mfl. 2003, 29). For å møte de nye utfordringene som følge av den økonomiske realiteten, har den politiske agendaen i byer endret seg (Rodriguez mfl. 2003, 29). De mener at den nye urbane agendaen reflekterer et skifte bort fra regulerende og distribuerende, til promotering av økonomisk vekst og konkurransedyktighet (Rodriguez mfl. 2003, 29). De kaller det en trend som har satt revitalisering i sentrum for den politiske agendaen (Rodriguez mfl. 2003, 29). De mener at neoliberale verdier setter press på de samme restrukturerende tendensene i den statlige inngripen på alle politiske arenaer, samt at det er en økende involvering av private aktører i byutviklingen (Rodriguez mfl. 2003, 29). Selv om det finnes ulike former for planlegging og styresett preges byfornyelse i økende grad av konkurransedyktighet, fleksibilitet, effektivisering, statlig entreprenørskap og samarbeid (Rodriguez mfl. 2003, 29) Hvordan planlegger man utviklingen i byene?

Endringer i byen er ikke et passivt utfall av forandringer som skjer i hele samfunnet (Lefebvre [1968] 1996,52). Planlegging som en sosial praksis mener Lefebvre derfor styres og

inspireres av valg basert på kunnskap som ikke fullt ut klarer å forstå byen og det urbane (Lefebvre [1968] 1996,45). Kunnskapen som brukes i utviklingen av byer mener han er todelt - den ene siden lener mot filosofi uten at det i realiteten er det og den andre siden har et fragmentert bilde begrunnet i for lite informasjon (Lefebvre [1968] 1996,44). Lefebvre mener derfor at det er et behov for en kritisk undersøkelse av planlegging (Lefebvre [1968] 1996,46). Det er ikke nok å ta planleggernes ord for god tro uten å sette spørsmålstegn ved deres forslag og beslutninger (Lefebvre [1968] 1996,46). Særlig er det et behov for å undersøke forholdet mellom praksis og teori (ideologi) (Lefebvre [1968] 1996,46). Planlegging som en ideologi formulerer alle problemene i et samfunn til romlighet og det fysiske (Lefebvre [1968] 1996, 49). Alt som kommer fra historien og bevisstheten omsettes til romlige forståelser (Lefebvre [1968] 1996,49). Med utgangspunkt i denne problematikken vil denne oppgaven undersøke hvilke kunnskaps- og meningsrammer som kommer til uttrykk i Oslo og København kommunes styringsdokumenter om by- og boligutvikling. Dette prosjektet søker derfor å besvare problemformuleringen:

Hvilke diskurser artikuleres i styringsdokumentene til København og Oslo kommune når det gjelder byutvikling og boligpolitikk?

Samt underspørsmålet: *Kan diskursene sees som reproduserende eller transformerende av diskursordenen?*

Jeg vil besvare problemformuleringen gjennom å gjøre en komparativ analyse av diskursene som fremtrer i styringsdokumentene til København og Oslo kommune. Jeg vil benytte Faircloughs kritiske diskursanalyse som utgangspunkt for metoden og analysen. Videre vil jeg trekke inn noen begreper fra Laclau og Mouffes diskursteori. Analysen og diskursenes forståelse suppleres med noen samfunnsvitenskapelig teorier som omhandler sosial bærekraft, bærekraft, brukermedvirkning og neoliberalisme.

1.1 Oppgavens struktur

I kapittel 2 “**Kommunene**” presenteres og redegjøres konteksten som ligger til grunn for oppgavens undersøkelse gjennom sentrale fakta om Oslo og Københavns kommune, samt introduksjon av områdene Bjørvika og Teglværkshavnen. Deretter presenteres datamaterialet som utgjør analysens empiriske grunnlag.

I kapittel 3 “**Metodologisk tilnærming**” presenteres Faircloughs kritiske diskursanalyse som utgjør rammeverket for både det metodologiske og analytiske utgangspunktet i prosjektet, og for betraktninger rundt komparativ analyse, casestudie og metodetriangulering. Avslutningsvis kommenteres prosjektets empiriske avgrensninger og validitet, reliabilitet og transparens.

I kapittel 4 “**Teori**” introduseres forskjellige perspektiver på byen. Samt teoretiske perspektiver på sosial bærekraft, bærekraft og kommunikativ planleggingsteori og avslutningvis neoliberalisme i en planleggingskontekst.

I kapittel 5 “**Analyse**” gjør jeg en diskursanalyse av styringsdokumentene i Oslo og København kommune. Videre trekker jeg inn betraktninger fra utviklingen i Bjørvika og Teglværkshavnen. Ved nevnte framgangsmåte søker jeg å besvare problemformuleringen min.

I kapittel 6 “**Diskusjon**” diskuteres funnene i sammenheng med teoretiske perspektiver, samt hvilke fordeler og ulemper den metodologiske tilnærmingen fører med seg.

I kapittel 7 “**Konklusjon**” oppsummeres prosjektet og de viktigste funnene.

2. Kommunene

Først vil jeg forklare hvordan byutviklingen foregår i henholdsvis Oslo og København kommune. Oppgaven vil ikke inkludere Frederiksberg kommune, som geografisk er innenfor København kommune. Jeg vil beskrive prinsippene bak utviklingen, hvem som står bak utbyggingen, hva slags kunnskapsgrunnlag utviklingen tar utgangspunkt i og beskrive noen boligpolitiske utfordringer kommunene står overfor. Derneft introduseres de to områdene, Bjørvika og Teglværkshavnen. De nevnte utbyggingsområdene trekkes inn for å skape et sammenligningsgrunnlaget mellom diskursene som opptrer i styringsdokumentene på statlig og kommunalt nivå. I oppgaven går jeg ikke nærmere inn på relasjonen og samhandlingen mellom kommunalt nivå/lokalt nivå og utbyggerne i form av utbyggingsselskaper, investorer og lignende. Typisk vil denne samhandlingen reguleres i en rekke utbyggingsavtaler. Dette vil utdypes i avsnittet om empirisk avgrensning i metodekapitlet.

Kommunene er valgt på bakgrunn av at de begge representerer to samfunn som historisk sett har vært preget av en sterk velferdsstat hvor omfordeling av goder har stått sterkt (Gitmark 2020, 26). Hvor de som har mest også bidrar mest. Gjenspeiles dette i byutviklingen og boligpolitikken kommunene fører i dag? Den kritiske diskursanalyse åpner derfor opp for muligheten til å stille seg kritisk og eventuelt avsløre om diskursene vedlikeholder ulike maktforhold (Jørgensen og Philips 1999, 76). Begrunnelsen for valg av caser utdypes i metodekapitlet under punkt 3.1.1 komparativ analyse og 3.2.2 casestudie.

2.1 Oslo kommune

Den norske staten setter rammer gjennom utforming av plansystemet og gjennom de fullmakter og begrensninger den gir til kommunene (Nordahl mfl. 2011, 31). Staten arbeider tett med kommunene og gir instruks for hvordan kommunens rolle skal fungere ved siden av markedet (Nordahl mfl. 2011, 31). Berit Nordahl mfl. understreker at byutvikling alltid har funnet sted i samspill mellom marked og myndighet, hvor de private aktørene har stått bak størstedelen av utbyggingen (Nordahl mfl. 2011, 23). Det kommunal byutvikling i stor grad handler om er således å sette rammer for markedsaktørene på et overordnet nivå, men også detaljnivå (Nordahl mfl. 2011, 23). Kommunens rolle og innflytelse går slik mer i retning av å være premissgiver (Nordahl mfl. 2011, 23).

I etterkrigstiden var forholdene annerledes. Da var det kommunens rolle å tilegne seg byggegrunn, regulere og selge til kostpris (Aase 1967 i Nordahl mfl. 2011, 24). Dette endret seg i stor grad med boligmarkedets fall på slutten av 1980-tallet. På grunn av kommunal

tilbaketrekning og økte private initiativer har det foregått en strukturendring (Nordahl mfl. 2011, 31). I dag forutsetter all utbygging at planmyndighetene gir samtykke (Barlindhaug og Nordahl 2005, 217). Dette kan være en lang prosess. Dersom det krever politisk beslutning vil utbyggingsbelutningen være preget av stor usikkerhet (Barlindhaug og Nordahl 2005, 217). Hvis de planmessige rammene ikke er på plass før investeringen skaper det et stort usikkerhetsmoment for utbyggeren (Barlindhaug og Nordahl 2005, 217). Regjeringen godkjente den 9. april en forenkling i dispensasjonsbestemmelser i Plan- og bygningsloven (Regjeringen 2021). Dette mener de kort fortalt vil føre til enklere praksis for kommunen, statsforvalteren og andre berørte myndigheter. Videre vil endringen gi en mer forutsigbar praktisering og færre konfliktfylte saker (Regjeringen 2021). Når det gjelder boligutvikling vil behovet for byutvikling ta utgangspunkt i hvor godt den eksisterende boligmassen dekker dagens behov. Ved oppføring av nye boliger er det knytning til framtidig forventet befolkningsvekst (Barlindhaug, Ruud og Skogheim 2015, 33).

Rammene for utviklingen tar utgangspunkt i nasjonale og kommunale strategier som utarbeides blant annet i kommuneplaner.

Kommuneplan (plan- og bygningsloven, § 11-1, 2008):

Kommunen skal ha en samlet kommuneplan som omfatter samfunnsdel med handlingsdel og arealdel.

Kommuneplanen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og bør omfatte alle viktige mål og oppgaver i kommunen. Den skal ta utgangspunkt i den kommunale planstrategien og legge retningslinjer og pålegg fra statlige og regionale myndigheter til grunn.

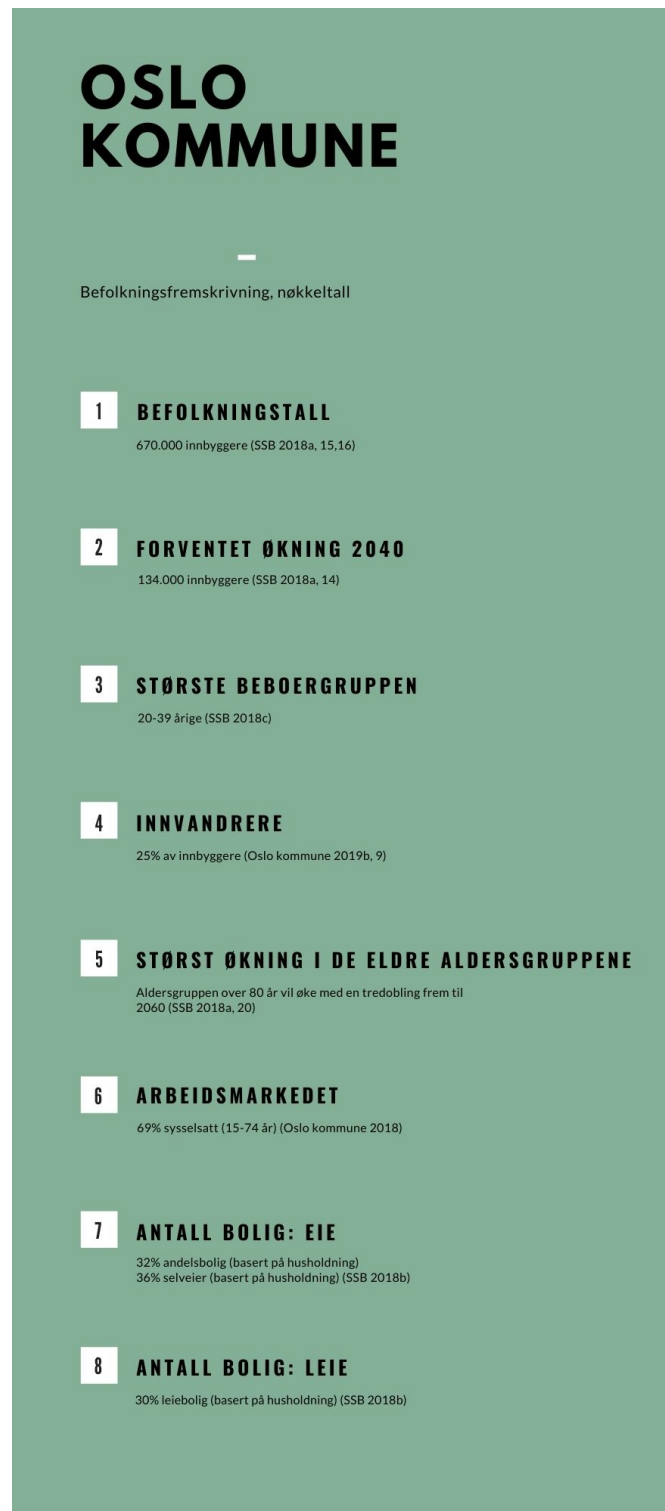
Det kan utarbeides kommunedelplan for bestemte områder, temaer eller virksomhetsområder.

Kommuneplanen skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer, og revideres årlig(...).

Kommunens innflytelse over lokalisering og etablering går via overordnet planlegging generelt og utøving av reguleringsautoritet spesielt (Nordahl mfl. 2011, 31). Plan- og bygningsloven er nasjonal og både plansystemet som beslutningshierarki og de mer juridiske virkemidlene som kan brukes for å implementere planer er likt for alle kommuner (Nordahl mfl. 2011, 35). De materielle bestemmelsene i denne loven er få og fungerer mer overordnet, kommunene skal for eksempel utarbeide en plan for arealbruk, men det er opp

til kommunene selv å konkretisere målsettinger for utviklingen lokalt (Nordahl mfl. 2011, 35). Det er opp til hver enkelt kommune selv å velge detaljeringsnivå og formen på kommuneplanen. Planen kan på den ene siden være svært omfattende for utviklingen der kommunen tilegner seg grunn, planlegger og selger til utbyggere etter konkurranse, eller på den andre siden mindre omfattende og sørge for de mest nødvendige rammene for markedsaktørene som bygger der det er lønnsomt (Nordahl mfl. 2011, 36).

2.1.1 Befolkningsfremskrivning

Tekstboks 1

I tekstboksen beskrives en rekke nøkkeltall som skal gi en oversikt over Oslo kommunes demografi, samt boligmarkedets fordeling i eieforhold.

2.1.2 Boligpolitiske utfordringer

Myrhe forklarer at Oslo i rundt 150 år har vært preget av et klasseskille mellom øst og vest, med noen unntaksområder (Myhre 2017, 53). Skillet mellom øst og vest ble gradvis etablert gjennom tomtepriser og andre sosiale utskillingsmekanismer som inntekt og sosial identitet (Myhre 2017, 53). Samtidig skriver Barlindhaug at flytteadferden i byen dels er livsfasepreget, dels styrt av å ville bo i et område med folk som ligner en selv, men også at prisen på boligmarkedet innskrenker friheten for enkelte til å velge hvor de vil bo innenfor Oslo (Barlindhaug 2017, 142). Boligprisene preges av geografisk plassering som vil si at like boliger med samme distanse fra Oslo sentrum har lavere priser i øst enn i vest, og at boligbyggingen de seneste 10 årene i liten grad har endret den eksisterende boligstrukturen. Dette selv om det er bygget mange nye boliger i indre øst ved endring av tidligere industri- og havneområde (Barlindhaug 2017, 143). I NOU rapporten "Levekår i byer - gode lokalsamfunn for alle" har utvalget blant annet funnet at det eksisterer områder hvor de finner en oppsamling av levekårsutfordringer (NOU 2020:16, 24). Sammenlignet med resten av Europa er områdene i Norge ikke i så stor grad preget av dette, men det er grunn til å ta tak i situasjonen (NOU 2020:16, 24). I et fåtall områder er situasjonen særlig utfordrende. Det uttrykkes bekymring for det økende antallet barnefamilier med lav inntekt hvor området i tillegg preges av mange andre levekårsutfordringer. De mener at andelen barn som vokser opp i fattige familier er alarmerende høyt (NOU 2020:16, 24). Familier uten innvandrerbakgrunn er ofte de med tyngst utfordring som lav sysselsetting, helse- og rusproblemer og det kan ha vært problemer som har gått i arv (NOU 2020:16, 25). Disse opphopningene av levekårsutfordringer kan man se har ført til at for eksempel skoletilbudet i områdene har lavere kvalitet enn andre steder (NOU 2020:16, 25). Utvalget skriver at hvis levekårsutfordringene fortsetter å øke i områdene er det en fare for at både den fysiske og sosiale avstanden mellom folk øker (NOU 2020:16, 25).

2.1.3 Bjørvika

Kilde: Google maps

Bildet illustrerer hvor i Oslo kommune Bjørvika ligger. En beskrivelse av områdets demografi redegjøres for i tekstboks 2 – under punkt 2.1.3.1 Bjørvika demografi.

Bjørvika er en del av den østlige delen av havneområdet i Oslo (Tvedt). I 1982 ble det lagt ut en idékonkurranse “Byen og fjorden - Oslo år 2000” som ble grunnlaget for utviklingen av Bjørvika (Arbeids- og Administrasjonsdepartementet 2002, 3). I kommuneplanen fra 1998 vedtok Oslo kommune at området skulle utvikles fra havneområde til område for byutvikling (Arbeids- og Administrasjonsdepartementet 2002, 3). Utviklingen skjedde som en forlengelse av nedleggingen av skipsbyggingsindustrien i Oslo som foregikk på 1970/80-tallet (PBE 2018, 3). Bjørvika skal derfor sees som utvikling av en tidligere industrihavn til et område for byutvikling, “attraktive fellesarealer og gode, levende byrom som er inkluderende og tilgjengelige for allmenheten” (PBE 2018, 3). I PBEs analyse av potensialet for utviklingen av området fra 1998 var det ikke med sikkerhet at Operahuset skulle bli plassert i Bjørvika, men de avsatte et område for et større nasjonalt kulturbygg (PBE 1998, 22). I dag er det således ikke bare Operahuset som ble plassert i området og som kan kategoriseres som kulturbygg. Nylig åpnet dørene til det nye hovedbiblioteket i Oslo og i år er det planlagt åpning av det nye Munchmuseet (Munchmuseet). Arbeidet med utviklingen av området har vært omfattende og et langvarig prosjekt som ikke er forventet ferdig utbygd før 2035 (PBE 2018, 10). Bjørvika er 1 av 10 utviklingsområder i prosjektet “Fjordbyen Oslo” (PBE 2018,

2). Fjordbyen er navnet på utviklingen av den 10 kilometer lange sjøfronten i Oslo sentrum fra Kongshavn til Frognerkilen (PBE 2018, 2).

2.1.3.1 Bjørvika demografi

*Tallene gjelder for hele området som går under navnet Fjordbyen (PBE 2017).

Tekstboks 2

I utbyggingen av området ble det inngått et samarbeid mellom Staten, Oslo Kommune grunneierne Oslo S-Utvikling (OSU) og Oslo Havnevesen (HAV) som skulle stå for utviklingen av området (Arbeids- og administrasjonsdepartementet 2002, 20). Det ble så

etablert to underselskaper bestående av OSU og HAV - Bjørvika infrastruktur og Bjørvika Utvikling AS (Arbeids- og administrasjonsdepartementet 2002, 21). Bjørvika Infrastruktur stod for det samlede ansvaret for og prosjektstyringen av all utbygging av infrastruktur utenom riksvei omleggingen, vann og avløp, fjernvarme og lignende (Arbeids- og administrasjonsdepartementet 2002, 21). Bjørvika Utvikling var utbyggingsselskapet som skulle stå for å løse interessekonflikter, utbyggingsrekkefølge og lignende. Oslo Kommune skulle dekke den sosial infrastrukturen som inkluderte barnehager, skoler og lignende (Arbeids- og administrasjonsdepartementet 2002, 21). Dette er et eksempel på et OPS – offentlig privat samarbeid. En offentlig tjeneste som utvikles eller drives av private (og/eller sammen med det offentlige) hvor den finansielle risikoen fordeles mellom privat og offentlig sektor (KPMG 2003,9).

Avsnittet over er et eksempel på hvordan eierstrukturen og utbyggingen av et område kan fordeles mellom forskjellige aktører i utbyggingen av et område. Et særtrekk for boligutbyggingen i Oslo er at det er mange små prosjekter som omfatter kun en til to boliger, samt en stor andel byggherrer som er private engangsbyggherrer (Barlindhaug 2005, 28). Derne står de 25 største selskapene for halvparten av utbyggingen (Barlindhaug 2005, 28).

2.2 København kommune

Byutviklingen i København kommune skal forholde seg til det sammenhengende plansystemet. Kommunene fikk på 70-tallet en sentral rolle i arealplanleggingen som nå kan sees i kommuneplaner og lokalplaner (Jensen 2009, 12). De største motivene bak reformen på 70-tallet var å skape mer transparens knyttet til offentlige anliggender som beslutningstaking, beboerinndragelse og så videre (Andersen og Pløger 2007,1353). Etter strukturreformen i 2007 overtok staten den overordnede arealplanlegging. Regionenes planleggingsoppgave ble i større grad å forme en utviklingsplan som skal beskrive en ønsket utvikling for byene, landdistriktene og utkantområdene (Jensen 2009, 14). Utviklingsplanen tar utgangspunkt i lokale ressurser, men uten reguleringsmuligheter (Jensen 2009, 14). Rammene for utviklingen tar også i København utgangspunkt i det som beskrives i kommuneplanen.

Kommuneplan (Planloven § 11):

1. *§ 11 For hver kommune skal der foreligge en kommuneplan. Kommuneplanen skal omfatte en periode på 12 år.*
2. *Stk. 2. Kommuneplanen fastlægger på grundlag af en samlet vurdering af udviklingen i kommunen*
 - a. *en hovedstruktur, som angiver de overordnede mål for udviklingen og arealanvendelsen i kommunen,*
 - b. *retningslinjer for arealanvendelsen m.v., jf. § 11 a, stk. 1, og*
 - c. *rammer for lokalplanernes indhold for de enkelte dele af kommunen, jf. § 11 b. (...).*

Et utdrag av loven til utarbeidelsen av kommuneplanen som vist over er relativt lik den norske og planen utgis hvert 4 år i begge kommunene. Planleggingssystemet er bygd slik at det er statlige lovgivende rammer og kommunalt innholdsstyrte, koordinerende og regulerende planleggingsinnsatser (Jensen 2009, 12). Planlovene skal sikre en overordnet planlegging for nasjonen, for hver region og for hver kommune (Jensen 2009, 12). Kommunens rolle i utbyggingen av byen er relativt lik som beskrevet tidligere i avsnittet om Norge. Noen kommuner velger et mer spesifikt fokus knyttet til bruken av areal hvor andre kommuner velger en bredere løsning hvor målsetninger knyttet til politikkområder som kultur, barn og eldre også fastlegges i kommuneplanen (Erhvervsstyrelsen 2018). I Københavns kommuneplan forklarer de innledningsvis at i deres politiske hovedstruktur beskrives en overordnet visjon for byens utvikling og bruk av areal, her vil de også poengtere kommunens boligpolitikk og andre politiske mål for byens infrastruktur, grønne områder, arbeidsplasser (erhverv) og lignende (Københavns Kommune 2019). Dette har bidratt til utvelgelsen at det empiriske grunnlaget som benyttes i analysen.

Overordnet er dokumentene utvalgt på bakgrunn av at de gir et innblikk i dagens byutvikling og boligpolitikk. Dokumentene har ulike funksjoner. Kommuneplanene og de andre dokumentene utgitt på kommunalt nivå viser intensjonen i kommunens politikk. De statlige dokumentene legger føringer for den nasjonale politikken som har betydning både for regional og lokal politikk. De statlige reguleringene og de politiske styringsdokumentene skal forstås slik at de legger føringer på et overordnet politisk nivå. De elementene som vektlegges setter en standard for de øvrige politiske nivåene i landene og følgelig for Oslo og København kommune. Jeg har valgt å redegjøre for valg av styringsdokumentene i en tabell. Tabellen inneholder beskrivelse av navn, innhold, begrunnelse, samt om dokumentene er utgitt på statlig eller kommunalt nivå. Det er laget en for Oslo og en for

København, de ligger som bilag 1 og 2 til oppgaven. Metoden for utvalgelse beskrives i metodekapittelet under punkt 3.3 empiriske avgrensninger.

2.2.1 Befolkningsfremskrivning

Tekstboks 3

I tekstboksen beskrives en rekke nøkkeltall som skal gi en oversikt over København kommunes demografi, samt boligmarkedets fordeling i eieforhold.

Barlindhaug skriver at utviklingen av en storby kan relateres til dens geografiske plassering mellom storbyer, sentrale knutepunkt og økt handel (Barlindhaug 2005, 14). Næringslivet etablerer grunnlaget for vekst og arbeidsplasser i befolkningen. Så storbyens boligmarked vil baseres på grunnleggende utviklingstrekk (Barlindhaug 2005, 14). Når man ser på data om befolkningsframskrivninger påvirkes de av de samme trekkene, infrastrukturendringer på nasjonalt og regionalt nivå, flyttemønstre, sentralisering av arbeidsplasser eller mer globale hendelser som klimaendringer, pandemier, politiske konflikter i naboland og lignende. Dette er viktig å huske på når man ser på fremtidig befolkningsvekst og bosettingsmønstre, for det er forbundet med en viss usikkerhet (SSB 2018a, 17).

2.2.2 Boligpolitiske utfordringer

Andersen og Pløger beskrev boligpolitikken som todelt i artikkelen “The dualism of urban governance in Denmark” (2007). De karakteriserte dualismen som spenningsfylt. På den ene siden styrkes den velferdsorienterte politikken som rettes mot utsatte områder (Andersen og Pløger 2007, 1349). På den andre siden finner man de neolibertariske/markedsstyrte regionale og globale vekststrategiene, hvor økonomisk vekst er fokuset i byutviklingen (Andersen og Pløger 2007, 1349). Den delte by, segregering og ghettotifisering ble et kjent problem innen byutvikling og planlegging først på 1990-tallet i Danmark og særlig i København (Andersen og Pløger 2007, 1349). Således vokste byfornyelsesprosjekter fram som fokuserte nettopp på utsatte områder (Andersen og Pløger 2007, 1350). Det var på dette tidspunktet det i offentligheten for første gang vokste frem en offentlig diskurs om “ghetto problemet” i en dansk kontekst (Andersen og Pløger 2007, 1353).

Det var først i 2011 at rammeverket for *Politik for Udsatte Byområder* ble utarbeidet (Københavns Kommune 2017a, 4). I politikken sees grunnsteinene i arbeidet med å utvikle den sammenhengende by som bestående av blant annet sosial-, helse-, skole-, kultur- og planleggingspolitikk (Københavns Kommune 2017a, 4). Den ble utarbeidet på bakgrunn av at det er områder i København som har en opphopning av levekårsproblemer, hvor de ser at livsmulighetene til beboerne begrenses, fellesskapet settes under press og at byens potensiale forverres (Københavns Kommune 2017a, 4). Kommunen ønsker at arbeidet skal føre til at områdene i 2025 er halvparten så utsatte som de var i 2017 (Københavns

Kommune 2017a, 4). For at et område skal bli utpekt som fysisk og sosialt utsatt må minst tre av fem kriterier* oppfylles (Transport- og boligministeriet 2020).

2.2.2.1 De fem kriteriene

1. Andelen af beboere i alderen 18-64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse, overstiger 40 pct. opgjort som gennemsnittet over de seneste 2 år.
2. Andelen af beboere dømt for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer udgør mindst 3 gange landsgennemsnittet opgjort som gennemsnit over de seneste 2 år.
3. Andelen af beboere i alderen 30-59 år, der alene har en grunduddannelse, overstiger 60 pct. af samtlige beboere i samme aldersgruppe.
4. Den gennemsnitlige bruttoindkomst for skattepligtige i alderen 15-64 år i området (eksklusive uddannelsessøgende) er mindre end 55 pct. af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen.
5. Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.

Tekstboks 4. Kilde: Transport- og boligministeriet 2020.

*Dette er forbeholdt almene boligområder med minst 1000 beboere (Transport- og boligministeriet 2020).

Hvert år 1. desember publiseres den oppdaterte ghettolisten og har gjort det siden 2010 (Sørensen og Nielsen 2020). Dette er listen over de områdene som oppfyller kriteriene som er beskrevet i tekstboks 4. I år har Indenrigs- og boligministeriet endret lovgivningen og vil blant annet innføre muligheten for tidligere innsats i områdene og har derfor skapt kategorien forebyggelsesområder (Indenrigs- og boligministeriet 2021, 10). Forebyggelsesområdene vil utpekes med bakgrunn i de samme kriteriene, men med en litt lavere prosentverdi for å kunne sette inn en tidligere innsats (Indenrigs- og boligministeriet 2021, 10).

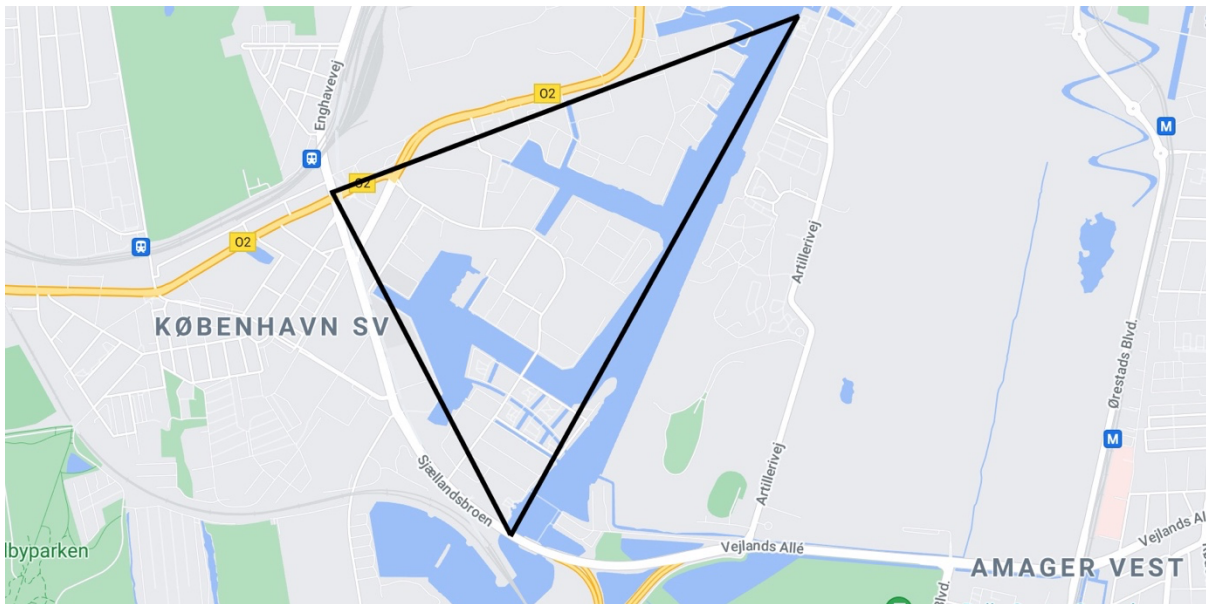
2.2.2.2 Liste over ghettområder i København, 1. desember 2020

Område	Kommune	Beboere	Udenfor arb.marked	E & I	Dømte	Kun	Gns.
		(1.000 +)	> 40 pct.	Ikke vestlig	≥ 2,27 pct.	grundskole	indkomst
		1. jan 2020	2018-19	1. jan 2020	2018-19	1. jan 2020	År 2019
Aldersrogade	København	2.103	32,2	69,6	2,03	63,7	52,4
Mjølnerparken	København	1.493	36,1	83,2	2,34	74,5	48,3
Tingbjerg/Utterslevhuse	København	6.290	24,3	73,0	2,19	72,4	53,4

Tabell 4. Kilde: Transport- og boligministeriet 2020.

Som det fremgår i tabell 4 er det tre områder som var oppført på listen over ghettområder i København i 2020. Disse oppfyller derfor minimum tre av fem kriterier som er beskrevet tidligere. Prosentverdiene brukes for å vise hvilke kriterier de scorer for høyt på.

2.2.3 Teglværkshavnen

Kilde: Google maps

Bildet illustrerer hvor i Københavns kommune Teglværkshavnen ligger. En beskrivelse av områdets demografi redegjøres for i tekstboks 5 – under punkt 2.2.3.1 Teglværkshavnens demografi.

Sydhavnen ble utpekt i kommuneplanen fra 2001 som et utviklingsområde med fokus på boligbygging (Københavns Kommune 2004, 3). Teglværkshavnen er en del av Sydhavnen og er et gammelt industri- og havneområde (Københavns Kommune 2004, 4). I 1999 ble lokalplan nr. 310 “Teglværkshavnen” publisert, i ettertid har det kommet 11 tillegg som delvis har opphevet den originale planen (Københavns Kommune 2004, 4,1). I Lokalplan nr. 310 var hensikten å omdanne det tidligere industri- og havneområde til et attraktivt byområde som utnytter beliggenheten ved vannet (Københavns Kommune 2016, 31). I tillegg 3 til lokalplanen blir formålet med omdannelsen noe mer definert, den fokuserer på at det skal være et område med blandet funksjon (Københavns Kommune 2009, 8). Både boliger, arbeidsplasser og offentlige rom skal ha høy kvalitet og nærhet til vannet (Københavns Kommune 2009, 8).

For å gjennomføre utbyggingen så Københavns kommune og Københavns Havn, nå kjent som By og Havn, behovet for å forme et “byggemodningsselskap” som skulle stå for utbyggingen av området (Københavns Kommune 2004, 9). Dette kalte de for “Sluseholmskonsortiet” og bestod av fire forskjellige byggherrer (Sjælsø Gruppen A/S, JM Danmark, Nordicom A/S og Skanska Danmark A/S)(Københavns Kommune 2004, 9).

Sammen med kommunen, By og Havn, samt to arkitektfirmaer stod de for planleggingen og oppføringen av 85.000 m² boligbebyggelse, hvor fordelingen var på 70/30 bolig og arbeidsplass (Københavns Kommune 2004, 9). Dette er et eksempel på hvordan utbyggingen og eierstrukturen kan se ut i København. Kommunen selv eier ingen grunn og står dermed ikke for selve utbyggingen som foregår i København i dag.

2.2.3.1 Teglværkshavnen demografi

3. Metodologisk tilnærming

I dette prosjektet undersøker jeg byutvikling og boligpolitikk i henholdsvis København og Oslo kommune. De to kommunene undersøkes som to komparative caser hvor jeg gjennom en diskursanalyse vil sammenligne likhetene og forskjellene som kommer til uttrykk i styringsdokumentene. Prosjektet legger opp til å ta i bruk kvalitative metoder da jeg skal undersøke hvilke diskurser som preger diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk og anser derfor min vitenskapsposisjon som sosialkonstruktivistisk. Til å avdekke diskursene vil jeg ta i bruk Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse som gir meg muligheten til å fokusere på den diskursive praksis sin rolle i produseringen eller reproduseringen av den sosiale verden og de sosiale relasjoner som er preget av ulike maktforhold (Jørgensen og Phillips 1999, 76).

I kapitlet vil jeg kort presentere styrken ved en komparativ tilnærming, samt knytte det til hvorfor casestudiet og metodetriangulering er den foretrukkede metoden for å besvare problemformulering min. Så vil jeg redegjøre for diskursanalysens rammeverk, før jeg diskuterer de empiriske avgrensningene. Videre vil jeg presentere oppgavens validitet, reliabilitet og transparens før jeg avslutningsvis diskuterer fordelene og ulempene ved valg av metode.

3.1.1 Komparativ analyse

Den sosialkonstruksjonistiske tilgangen åpner opp for at forståelsene jeg legger til grunn potensielt kunne vært annerledes (Jørgensen og Phillips 1999, 164). Dette utdypes i avsnittet om kritikk. Men derfor anser jeg den komparative tilgangen som en særlig styrke i undersøkelsen. Det vil åpne opp for mer nyanserte forståelser, et bredere empirisk grunnlag og dermed et mer komplekst innblikk i diskursordenen. Samtidig lever vi i et stadig mer globalisert samfunn så dermed blir det mer og mer aktuelt å analysere diskurser komparativt. Særlig når kunnskaps- og meningsrammene er i søkelyset fordi de også formes av den globaliserte verden.

Pløger forklarer hvordan Norge og Danmarks plansystemer er bygd på prosedyrebasert offentlig planlegging (Pløger 2009, 22). Hvor plan- og bygningsloven, forskrifter for offentlig deltakelse, politiske signaler, vedtak og rammeplaner fungerer som avgjørende for å opprettholde politisk makt over arealbruken og gjennom dette skape forutsigbarhet i utviklingen av byene (Pløger 2009, 22). Planinstitusjonene skal derfor sees som et politisk ledd i makten over byutviklingen (Pløger 2009, 22). Tidligere begivenheter får med andre ord konsekvenser for politikken begrunnet i sosiale, ideologiske, vitenskapelige eller

ontologiske perspektiver (Pløger 2009, 22). Ettersom landene har et relativt likt utgangspunkt mener jeg en komparativ tilnærming gjør det mulig å vise nyansene som kanskje ville ha forsvunnet hvis det hadde vært to svært forskjellige tilnærminger til byutvikling. Dernest trekker jeg inn to områder i henholdsvis Oslo og København, Bjørvika og Teglværkshavnen, for å muliggjøre en sammenligning mellom styringsdokumentene gitt på statlig og kommunalt nivå. Aktuelle styringsdokumenter beskriver ønsket utvikling på kommunalt/lokalt nivå og inneholder i tillegg en del faktaopplysninger. De mer rendyrkede, årlige resultatinformasjonsdokumentene og enkeltstående evalueringsrapporter er ikke omfattet av datamaterialet.

3.1.2 Casestudie

I utvelgelsen av caser har jeg brukt strategien informasjonsorientert utvalgelse (Flyvbjerg 2006, 230). Casene er valgt ut fra forventningen om relevant informasjon som jeg tenkte at jeg ville finne (Flyvbjerg 2006, 230). Strategien kan også forklares som *most similar system design* (MSSD), hvor objektene velges ut i fra at de skal være så like som mulige, utenom fenomenet som skal undersøkes (Ancker 2008, 389). Bakgrunnen for dette valget skal sees som en måte å prøve å holde de fremmede variablene så konstante som mulig (Ancker 2008, 389). Den tilnærming til MSSD som jeg har benyttet meg av, er å velge undersøkelsesobjekter som fremstår som like på så mange måter som mulig, men hvor jeg ikke systematisk undersøker alle de forskjellige kontrollvariablene på forhånd (Ancker 2008, 390). Metoden har blitt kritisert, men logikken skal sees som at forskjeller ikke kan forklare likheter (Ancker 2008, 390). Oslo og København som kommuner deler mange likheter som jeg har skrevet om i kapittel 2 om kommunene og i avsnittet over, men de er også hovedsteder i land bygget på den sosialdemokratiske velferdsstatsmodellen (Christensen og Berg 2019). De har relativt lik planlovgivning, de politiske og økonomiske forholdene er tradisjonelt sett ikke så forskjellig fra hverandre. Videre skriver Næss mfl. at det byplanfaglige samarbeidet i form av ideutveksling gjennom seminarer og i forskningsnettverk har eksistert i en rekke år (Næss, Næss og Nicolaisen 2009, 28).

Bent Flyvbjerg forklarer at casestudier gir anledning til ekspertviten på et område fordi det gir kontekstbasert viten (Flyvbjerg 2006, 222). Den kontekstbaserte viten jeg vil undersøke i prosjektet vil kunne skape et nyansert blikk på virkeligheten i motsetning til et mer overordnet (Flyvbjerg 2006, 223). Det er dermed ikke et ønske at denne oppgaven skal kunne brukes til å generalisere, da det er likeså verdifullt å skape konkret kontekstbasert viten som en del av kunnskapsakkumulering (Flyvbjerg 2006, 224, 227). I forlengelse av dette vil jeg understreke at å oppsummere og generalisere casestudier ikke blir sett på som

noe som bidrar til en høyere oppnåelse av viten, men at gode casestudier burde bli lest som narrativer i dens fulle betydning (Flyvbjerg 2006, 241). Casestudie som Yin skriver, er gode til å studere fenomener som foregår i den ekte verden fordi man forutsetter at dette kan ha betydning for det man vil finne (Yin 2018, 15). Casestudie som metode mener jeg derfor vil gi innsiktsfull viten i de aspektene som søkes forklart.

3.1.3 Metodetriangulering

Som Yin skriver er en av fordelene ved casestudie at man kan benytte seg av en triangulering i innsamlingen av data (Yin 2018, 18). Dette vil samtidig være med på å styrke validiteten i prosjektet fordi flere empiriske kilder er benyttet og det kan styrke begrunnelsene som leder til funnene i undersøkelsen. Jeg har i prosjektet prøvd å oppnå en triangulering ved å forholde meg til nyhetsbilde, tidligere forskning om emne, samt trukket inn demografi og politiske styringsdokumenter som uttrykker et bredt bilde på byutviklingen som undersøkes. Jørgensen og Phillips skriver at ens teoretiske og filosofiske ramme konstruerer det undersøkte feltet på en bestemt måte, så forskjellige tilnærminger vil fremheve forskjellige aspekter av det *samme* undersøkte feltet (Jørgensen og Philips 1999, 154).

Kommunenes styringsdokumenter som det redegjøres for og diskuteres i analysen, er blant annet utviklet på bakgrunn av de befolkningsframskrivningene som Norge og Danmark forventer. For å skape et helhetlig innblikk i diskursordenen om byutvikling og boligpolitikk anså jeg det som nødvendig for det undersøkte feltet at leseren fikk innblikk i dette og øvrige faktorer av betydning.

Styringsdokumentene gir innblikk i den kontekstuelle rammen som dokumentene er basert på. Kombinasjonen av dataene muliggjør derfor å besvare prosjektets problemformulering, samt gi en mer kompleks tilnærming til emnet.

3.2 Diskursanalytisk rammeverk

Prosjektets formål er å redegjøre for hvilke diskurser som preger diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk og om det foregår diskursive kamper om disse temaene i de to kommunene. For å undersøke dette er det nødvendig med en redegjørelse av Norman Faircloughs diskursteori som metode og de begrepene som jeg vil benytte meg av. Jeg vil i oppgaven hovedsakelig benytte meg av Faircloughs tredimensjonale modell, samt trekke

inn noen begreper fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori som da utgjør rammeverket for diskursanalysen.

Begrepet diskurs brukes for å forklare ideen om at språket er strukturert i forskjellige mønstre og derfor uttrykker én diskurs én bestemt måte å snakke om og forstå verden på (Jørgensen og Phillips 1999, 9). Det er således gjennom en diskursanalyse man kan analysere mønstrene (Jørgensen og Phillips 1999, 9). Widerberg forklarer at diskursanalyse kan forstås som en metasamtale som inneholder strukturerende overbevisninger og kunnskapsformer som alle i samfunnet forholder til seg til når de tar beslutninger, så gjennom diskurser posisjonerer og presenterer man et bilde av seg selv i forhold til noe annet (Widerberg 2007, 621). Diskursanalysen stammer fra den strukturalistiske og poststrukturalistiske språkfilosofi som trekker frem språket som sentralt, virkeligheten konstrueres gjennom språket (Jørgensen og Phillips 1999, 15). Mer presist så eksisterer den fysiske verden, men får betydning gjennom diskurs (Jørgensen og Phillips 1999, 15). Diskursanalyse skriver seg således inn i en sosialkonstruktivistisk vitenskapsposisjon i samfunnsvitenskapen (Jørgensen og Phillips 1999, 13). Det alle sosialkonstruktivistiske perspektiver deler er forståelsen av kunnskap, kunnskap ansees som en sosial aktivitet hvor det utvikles språklige og begrepsmessige kategorier som vi så bruker for å beskrive og forstå det som observeres (Widerberg 2007, 620-621). Derfor sees kunnskap på som noe som produseres i motsetning til noe som er forhåndsgitt som venter på å bli oppdaget, og det er derfor interessant å studere hvordan det oppstår/inntreffer (Widerberg 2007, 621). I oppgavens undersøkelsesfelt kommer dette til uttrykk gjennom bruk av Faircloughs tredimensjonale modell. I den første del av analysen redegjøres det for hvordan den diskursive praksis vektlegger de kommunikative handlingene. Den diskursive praksis består av tekstproduksjon, distribusjon og tekstfortolkning for å kunne avdekke diskursene og intertekstualiteten. Dette er første steg i analysen for å svare på problemstillingen om hvilke diskurser som artikuleres i Københavns og Oslo kommunes styringsdokumenter. Som Jørgensen og Philips forklarer er det viktig å understreke at diskursanalyse ikke kun er en metode, den inneholder filosofiske (ontologiske og epistemologiske) premisser for språkets rolle i den sosiale konstruksjonen av verden, samt metodologiske retningslinjer og spesifikke teknikker til å gjennomføre språkanalysen (Jørgensen og Philips 1999, 12). Med andre ord vil diskursanalysen få betydning for metoden, teorien og vitenskapsteorien som det redegjøres for i oppgaven.

Jeg undersøker de ulike diskursene som synliggjøres gjennom en analyse av styringsdokumentene for byutvikling og boligpolitikk i København og Oslo kommune. Diskursene fremhever forskjellige handlinger som mulige i en situasjon og derfor får den

diskursive forståelsen sosiale konsekvenser. Men det er ikke dermed sagt at det eksisterer en enighet om hvordan en diskursanalyse skal gjennomføres. Jeg vil derfor redegjøre for metoden jeg benytter i oppgaven som er Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse og låne noen begreper fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori. Disse begrepene vil jeg bruke som verktøy for å kode datamaterialet og til identifisering av diskursene. I det etterfølgende punkt 3.2.1 starter jeg med å redegjøre for Faircloughs kritiske diskursanalyse, hans tredimensjonale modell og Laclau og Mouffes begreper som benyttes i identifiseringen av diskursene. Samtidig beskriver jeg hvordan dette operasjonaliseres i analysen. Deretter beskriver jeg hvilke empiriske avgrensninger som jeg har satt og tilslutt mine metodologiske overveielser.

3.2.1 Faircloughs kritiske diskursanalyse

Fairclough anser diskursanalysen som god til å studere sosial forandring, samt som et verktøy for å belyse hvordan forandringer i språket kan kobles mot større sosiale og kulturelle prosesser (Fairclough 1992a, 62,1).

Begrepet diskurs mener Fairclough gir anledning til å se språk som en form for sosial praksis (Fairclough 1992a, 63). Det betyr at diskurs anses som en form for handling og som en måte å representere seg selv som forklart i forrige avsnitt (Fairclough 1992a, 63). Det er her det dialektiske forholdet mellom diskursen og den sosiale strukturen kommer i spill. På den ene siden blir diskursen formet og begrenset av den sosiale strukturen. På den andre siden er diskursen sosialt konstituerende (Fairclough 1992a, 64). Med andre ord ansees diskursen som en praksis som ikke bare reflekterer verden, men konstituerer og konstruerer verden gjennom mening (Fairclough 1992a, 64). Faircloughs forståelse av diskurs består kun av lingvistiske elementer og her bidrar diskursen til å konstruere sosiale identiteter, sosiale relasjoner, kunnskap og betydningssystemer (Jørgensen og Phillips 1999, 79). Det er i hans diskursanalyse fokus på to dimensjoner. Den ene er den kommunikative begivenhet som er all språkbruk. All språkbruk er en kommunikativ begivenhet med tre dimensjoner (Jørgensen og Phillips 1999, 80). Det består av en tekst (tale, skrift, bilde), det er en diskursiv praksis som involverer produksjon og konsumering av tekst og tilslutt er det en sosial praksis (Jørgensen og Phillips 1999, 80). Den andre dimensjonen er diskursordenen. Dette forklarer Jørgensen og Philips som summen av alle sjangrer og diskurser som brukes innenfor en bestemt institusjon eller samfunnsområde. Det formes og former spesifikke tilfeller av språkbruk og anses derfor både som struktur og praksis (Jørgensen og Philips 1999, 83). Det som er viktig å poengtere er dermed at de ulike diskursene i diskursordenen handler om samme tema, men konkurrerer om å fylle diskursordenen på sin egen måte. En analyse

av en kommunikativ handling innebærer tre deler - heretter kalt for Faircloughs tredimensjonale modell (Jørgensen og Phillips 1999, 82).

3.2.2 Faircloughs tredimensjonale modell

1. Den diskursive praksis anses som bindeleddet mellom teksten og den sosiale praksis (Jørgensen og Phillips 1999, 82). Begrepet diskursiv praksis understreker betydningen av tekstproduksjon, distribusjon og tekstfortolkning (Faircloughs 1992a, 4).
2. Tekstnivå er redegjørelsen og identifiseringen av de ulike diskursene.
3. Sosial praksis handler om den diskursive praksis reproducerer eller transformerer den eksisterende diskursordenen og konsekvensene dette eventuelt har for den bredere sosiale praksis (Jørgensen og Phillips 1999, 82).

Faircloughs tredimensjonale modell anser jeg derfor som rammen som jeg vil arbeide innenfor, samt som en struktur i oppsettet av diskursanalysen. Det er følgelig nødvendig å redegjøre for hva de tre delene innebærer, funksjon i det analytiske arbeidet og operasjonaliseringen av den.

3.2.3 Diskursiv praksis

Som påpekt i modellen forklarer Fairclough den diskursive praksis som en måte å vise betydningen av tekstproduksjon, distribusjon og tekstfortolkning (Faircloughs 1992a, 4). Dette gjøres ved å se på om tekstforfatterne trekker på allerede eksisterende diskurser og sjangre i utarbeidelsen av tekstene, samt hvordan de bruker eksisterende diskurser og sjangre i konsumerings og fortolkningen av teksten (Jørgensen og Phillips 1999, 81). Formålet med å belyse dette er å se hvilke typer diskurser som trekkes på i det enkelte tilfelle og hvordan disse kombineres (Faircloughs 1992a, 4). Som nevnt tidligere er spørsmålet om sosial forandring sentralt i hans analyse. I diskursiv praksis belyses dette gjennom bruken av begrepene interdiskursivitet, intertekstualitet og intertekstuelle kjeder. Begrepet interdiskursivitet brukes for å forklare hvordan diskursene kan være satt sammen av ulike diskursordener (Fairclough 1992a, 85). Diskursorden brukes som en betegnelse på et avgrenset antall diskurser som kjemper innenfor samme felt (Jørgensen og Phillips 1999, 38). I oppgaven anser jeg byutvikling og boligpolitikk for å utgjøre diskursordenen som skal undersøkes. Intertekstualitet forklarer hvordan tekster kan endre tidligere tekster og restrukturere eksisterende oppfatninger (diskurser) og generere nye (Fairclough 1992b, 270). I forklaringen av intertekstualitet referer Fairclough til Kristevas forståelse "*the*

insertion of history (society) into a text and of this text into history" (Kristeva 1986, 39 i Fairclough 1992b, 270). Intertekstuelle kjeder viser hvordan en serie tekster kan bindes sammen ved at de inndrar elementer fra tidligere tekster (Fairclough 1992b, 289).

Empirien i analysen består av styringsdokumenter som omhandler byutviklingen og boligpolitikken i henholdsvis København og Oslo kommune. Det er dokumenter gitt på nasjonalt og kommunalt nivå som trekkes inn i analysen. Utvelgelsen av empiri diskuteres senere i kapitlet, men jeg anser det som relevant her å trekke inn hvordan tekstenes intertekstualitet og intertekstuelle kjeder kommer til syne. For eksempel fungerer kommuneplanene i begge byene som rammesettende for utviklingen i hele kommunen, men også på bydelsnivå. Dokumentene benyttes i stor grad av utøvende organer i kommunene. Det er derfor en høy grad av intertekstualitet som kan sees ved at innholdet og budskapet i tekstene stemmer overens med andre politiske dokumenter som kommuneplanene bygger på. Som en del av den intertekstuelle kjeden er det lite rom for språklig og innholdsmessig kreativitet. Dokumentene blir sett på som offisielle og lite foranderlige.

Produksjonen, distribusjonen og konsumeringen, inkludert tolkningen av tekst er betydningsfull for den hegemoniske kampen som bidrar på forskjellige nivåer til reproduksjonen eller transformeringen av den diskursive orden og således de eksisterende maktrelasjonene (Fairclough 1992a, 93).

Hegemoni brukes i analysen av den diskursive praksis til å beskrive hvordan praksisen er en del av den større sosiale praksisen hvor maktrelasjoner inngår. Hegemoni belyser derfor det dialektiske forholdet ved å trekke frem at tekstene har en høy grad av intertekstualitet som viser hvordan tekstene er relatert, samt hvordan tekster kan endre tidligere tekster og rekonstruere eksisterende diskurser til nye. Men som Fairclough understreker er tekstproduksjonen i praksis ikke tilgjengelig for alle, den er sosialt begrenset og betinget av maktrelasjoner (Fairclough 1992b, 270). Det er derfor nødvendig å ha med et element om maktrelasjoner i analysen og hvordan disse former og formes av sosiale strukturer og praksiser (Fairclough 1992b, 271).

3.2.4 Tekstnivå

Tekstnivået skal forstås som den mer beskrivende delen av diskursanalysen. Formålet er å vise funksjoner, mønstre og strukturer som er typiske for diskursene og eventuelle restrukturerende tendenser i diskursordenen (Fairclough 1992a, 231). Faircloughs tilgang

til denne delen tar utgangspunkt i de formelle trekkene ved en tekst som vokabular, grammatikk og sammenheng mellom tekster.

I praksis anså jeg dette som særdeles tidkrevende med tanke på omfanget av dokumenter som empirien består av og sett i forhold til utbyttet som det potensielt kunne gi. Jeg valgte derfor å benytte meg av noen begreper fra Laclau og Mouffes diskursteori til å identifisere diskursene. De ser på språk som et sentralt politisk verktøy hvor sosiale aktører skaper allianser, formulerer nye visjoner og strategier for samfunnets utviklingsprosess, og de politiske diskursene representerer virkemidlene hvor de sosiale aktørene definerer og redefinerer den sosiale virkelighet (Thomsen 2007, 179). Dette er en av faktorene som jeg mener muliggjør kombinasjonen av tilnærminger til analysen.

Laclau og Mouffe beskriver to aspekter som betydningsfulle for å identifisere en diskurs, artikulasjonsprosesser og begreplige nodalpunkter (Thomsen 2007, 183). Artikulering forklares som alle praksiser som etablerer en relasjon mellom elementene og fastlegger en ny betydning i et bestemt utsnitt. Strukturen som er et resultat av den artikuleringen, kalles så en diskurs (Laclau og Mouffe 2014, 91). Diskursiv forandring skjer når diskursive elementer artikuleres på nye måter (Jørgensen og Phillips 1999, 88). Fairclough og Laclau og Mouffes syn på artikulasjon sees som tett relaterte (Jørgensen og Phillips 1999, 88). Alle diskurser opptrer i Laclau og Mouffes forståelse som en sammenføyning av bestemte begreper og objekter hvor det avgrenses et betydningsunivers som sees som forskjellige fra andre diskurser (Thomsen 2007, 183).

Begrepet element forklares som et tegn som ikke har en fast betydning, men er flertydig. Diskursen vil kontinuerlig prøve å gjøre elementene til momenter ved å redusere flertydigheten, men den blir aldri fastsatt (Jørgensen og Phillips 1999, 38). Nodalpunktene skal forstås som knutepunkt og får sin mening i sin relasjon til andre tegn. I utgangspunktet anses de derfor som tomme, men gjennom ekvivalensskjeder skapes det en forbindelse som fyller nodalpunktet med mening (Jørgensen og Phillips 1999, 63). Det er slik man vil kunne karakterisere og identifisere de ulike diskursene gjennom å vise ekvivalensskjedene (Jørgensen og Phillips 1999, 63).

Det som kalles for flytende betegnere forstås som tegn som de forskjellige diskursene kjemper om å gi mening (Jørgensen og Phillips 1999, 39). Begrepet nodalpunkt er forskjellige fra de flytende betegnerne ved at de skal understreke det sentrale i den enkelte diskurs, hvor flytende betegnere viser til kampen om å definere enkelte tegn (Jørgensen og Phillips 1999, 39).

Til å identifisere diskursene og få et overblikk over definisjonskampen vektlegger jeg begrepene ekvivalensskjede, nodalpunkt og flytende betegnere i analysen. Gjennom dette vil jeg også kunne vise hvilke betydninger som det kjempes om å definere og hvilke som er relativt fastlagte (Jørgensen og Phillips 1999, 40).

Coffey og Atkinson skriver at for å kode dataene er det første steget å identifisere nøkkeltemaer og mønstre så man skaper et overblikk og forstår dataene som er samlet inn (Coffey og Atkinson 1996, 26,27). Jeg startet derfor med å kategorisere de flytende betegnene etter farger og antall ganger de dukket opp i dokumentene. For å identifisere det jeg anså som nøkkeltemaer valgte jeg å starte med kommuneplanene og brukte de som et utgangspunkt for den videre kategoriseringen i og med at kommuneplanene inkluderer både nasjonale (blant annet gjennom lovgivning) og kommunale strategier.

Poenget med selve kodingen er at forskeren kan etablere relasjoner eller koblinger i mitt tilfelle i de forskjellige styringsdokumentene, og ved å identifisere dette kunne jeg således sette de i kategorier som defineres som sammenlignbare (Coffey og Atkinson 1996, 27). I Laclau og Mouffes forklaring defineres diskurser som bestående av momenter hvor betydningen fastlåses i relasjon til diskursens andre momenter. De ordene og begrepene som jeg anser som semantisk relatert til hverandre har jeg så grovsortert. Coffey og Atkinson understreket at kodingen er den delen av prosjektet som gjør det mulig for forskeren å identifisere det som er relevant og legger til rette for tolkning, som det så trekkes konklusjoner basert på (Coffey og Atkinson 1996, 27). Kodningen av mønstre brukte jeg som første skritt i å identifisere diskursene som opptrer i styringsdokumentene. Dette er ikke ensbetydende med at dette er den eneste måten å kategorisere og kode dataene på, men det er relasjoner mellom partikulære segmenter av dataene og kategorier som jeg kunne bruke til å konseptualisere de forskjellige segmentene (Coffey og Atkinson 1996, 45). Fairclough mener også at betydningen delvis skapes i fortolkningsprosessen (Jørgensen og Phillips 1999, 87). Tekster har i utgangspunktet potensiale for å bety eller forstås på forskjellige måter og disse forståelsene kan være motstridende og er derfor åpne for forskjellige tolkninger (Jørgensen og Phillips 1999, 87). De ekvivalensskjedene som jeg anser som representative for diskursene er således funnet med utgangspunkt i hyppighet og den meningen tegnene gis i relasjon til andre tegn. Dette presenteres i seks tabeller.

3.2.4.1 Sosial bærekraft

Oslo Kommune		København Kommune	
boligsosial / sosial boligpolitikk	211	udsatte by/boligområder	113
mangfold	42	sammenhengende by	56
plass til alle	40	parallelsamfund	25
befolkningsvekst	33	mangfoldighet	25
innvandring	31	blandede by	24
varmere by	29		

Tabell 6 og 7.

I tabell 6 og 7 presenteres ekvivalensskjedene til den sosiale bærekraftsdiskursen. I Oslo kommune er den bestående av seks flytende betegnerne som beskrives i tabell 6. Tallet ved siden av den flytende betegneren viser hvor mange ganger den er funnet i styringsdokumentene. For eksempel er *boligsosiale / sosial boligpolitikk* skrevet ned 211 ganger. I København kommune er ekvivalensskjeden bestående av fem flytende betegnerne. Dermed er nodalpunktet *sosial bærekraft* funnet og ansees som det sentrale i denne diskursen.

3.2.4.2 Bærekraft (miljøaspektet)

Oslo Kommune		København Kommune	
klima	129	grønne (by)områder	184
kollektivtransport	111	cykler	85
grønne (by)områder	75	bæredyktig by	59
bærekraftig	87	klimasikring	59
sykkel	62	kollektiv trafikk	49
bil(trafikk)	57	Co2 - neutral	37
fortetting	39	natur	32
nullutslippsby	37	grønne politikker	30

Tabell 8 og 9.

I tabell 8 og 9 presenteres ekvivalensskjedene til bærekraftsdiskursen (miljøaspektet). I Oslo kommune er den bestående av åtte flytende betegnerne som beskrives i tabell 8. Tallet ved siden av den flytende betegneren viser hyppigheten, *klima* er funnet 129 ganger i Oslos styringsdokumenter. I København kommune er ekvivalensskjeden bestående av åtte flytende betegnerne. Dermed er nodalpunktet *bærekraft* funnet og ansees som det sentrale i denne diskursen.

3.2.4.3 Brukermedvirkning

Oslo Kommune		København Kommune	
(bruker)medvirkning	112	dialog	35
samarbeid	146	medvirkning	25
		involvering	24

Tabell 10 og 11.

I tabell 10 og 11 presenteres ekvivalensskjedene til den brukermedvirkningsdiskursen. I Oslo kommune er den bestående av to flytende betegnerne som beskrives i tabell 10. I København kommune er ekvivalensskjeden bestående av tre flytende betegnere. Tallet ved siden av den flytende betegneren viser hyppigheten, *dialog* er funnet 35 ganger i Københavns styringsdokumenter. Dermed er nodalpunktet *brukermedvirkning* funnet og ansees som det sentrale i denne diskursen.

I forlengelse av dette er nodalpunktene *sosial bærekraft*, *bærekraft* og *brukermedvirkning* funnet som sentrale i diskursene som opptre i diskursorden. Nodalpunktene knytter jeg til andre samfunnsfaglige teorier for å styrke analysen som Fairclough understreker er viktig for å gjennomføre en helhetlig analyse.

Utover dette inkluderer jeg to områder som er under utvikling i kommunene, henholdsvis Bjørvika og Teglværkshavnen. I analysen benytter jeg meg av lokalplanen til Teglværkshavnen, samt fire dokumenter som omhandler rammen for utviklingen i Bjørvika. Dette åpner opp for muligheten til å se hvilke strategier og verdier som videreføres fra de nasjonale og kommunale styringsdokumentene til utviklingen på bydelsnivå.

3.2.5 Sosial praksis

Sosial praksis som er det siste steget i Faircloughs tredimensjonale modell fokuserer, som beskrevet i modellen, på om den diskursive praksis reproducerer eller transformerer den eksisterende diskursordenen og konsekvensene dette eventuelt har for den bredere sosiale praksisen (Jørgensen og Phillips 1999, 82). Formålet til den kritiske diskursanalysen er derfor å kartlegge de forbindelsene som eksisterer mellom språkbruk og sosial praksis og plassere den kommunikative begivenhet i den bredere virkelighet (Jørgensen og Phillips 1999, 82). Analyseringen av en partikulær diskurs som en del av den diskursive praksis, fokuserer som forklart tidligere på produksjonen, distribusjonen og konsumeringen (Fairclough 1992a, 71). Alle disse prosessene er sosiale og behøver derfor referanser til partikulære økonomiske, politiske og institusjonelle settinger som diskursen formes i

(Fairclough 1992a, 71). For å kunne analysere virkeligheten som diskursen er en del av, er det derfor behov for å supplere teorier med teori. I tillegg må diskursen diskuteres i relasjon til ideologi, makt og hegemoni (Fairclough 1992a, 86). Fairclough påpeker at han plasserer diskursen i en forståelse av makt som hegemoni og endringer i diskursene som et syn på at maktforholdet eller relasjonene er et tegn på hegemonisk kamp (Fairclough 1992a, 86).

Fairclough ser på diskursen både som en politisk og ideologisk praksis. Ideologi oppstår i samfunn som er karakterisert av ulike dominansforhold basert på klasse, kjønn, kulturelle grupper med mer (Fairclough 1992, 91). Ideologi forstås som konstruksjoner av virkeligheten bygd inn i de forskjellige dimensjonene i diskursive praksiser. De bidrar med produksjonen, reproduksjonen eller transformasjonen av relasjoner som er dominerende (Fairclough 1992a, 87). En ideologi kan forstås som allmennkunnskap når den blir sett på som naturlig (Fairclough 1992a, 87). Dette gir uttrykk for en stabil ideologi. Ved en transformasjon vil det således være uttrykk for en kamp om å endre de diskursive praksisene og ideologiene som former de diskursive praksisene (Fairclough 1992a, 87-88). Til slutt skal ideologi sees som noe som finnes i både strukturene (diskursordenen) som konstituerer utfallet av fortiden og noe som legger til rette for nåværende hendelser og i handlingen som reproducerer eller transformerer den strukturelle tilstanden (Fairclough 1992a, 89). Å lese en tekst og "se" ideologiene poengterer Fairclough at ikke er mulig fordi meningen produseres gjennom tolkninger av teksten. Tekster er videre åpne for forskjellige tolkninger som kan føre til forskjellige forståelser av hvilke ideologier som gjør seg gjeldende og kan forstås som hegemoniske (Fairclough 1992a, 88-89).

Fairclough er inspirert av Gramscis (1971) forståelse av hegemoni. Hegemoni skal i denne forstand forstås som den dominerende tanken og synet i økonomiske, kulturelle, politiske og ideologiske domener i samfunnet (Fairclough 1992, 92). Begrepet kan således bidra med å se hvordan den sosiale praksis i diskursene reproducerer, restrukturerer eller utfordrer de eksisterende dominerende ideene (Fairclough 1992, 95). I Laclau og Mouffes teori beskrives hegemoni som en type politisk relasjon som vedlikeholdes av en ideologi, som også klarer å vedlikeholde det som strider imot den. De forklarer at tilstedeværelsen av de flytende betegnerne og muligheten for at de betyr noe annet, som implisitt betyr at de konstant er i kamp, er det som konstituerer det terrenget som tillater oss å definere en praksis som hegemonisk (Laclau og Mouffe 2014, 125, 122). Laclau og Mouffes forklaring av hegemoni går videre utover Gramscis forståelse. De skriver at hegemoni ikke må forstås som noe enestående i sentrum av diskursen. Det finnes ikke ett hegemonisk nodalpunkt (Laclau og Mouffe 2014, 125). Det skal forstås som en type politisk relasjon, en form for politikk, og det

kan således være flere hegemoniske nodalpunkter (Laclau og Mouffe 2014, 125). I prosjektets analyse av sosial praksis er Laclau og Mouffes forklaring av begrepet hegemoni vektlagt.

I analysen av den sosiale praksis er det således et fokus på om den diskursive praksis reproducerer diskursordenen og bidrar til å opprettholde status quo eller motsatt om den transformeres så det skapes forandring (Jørgensen og Philips 1999, 98). Laclau og Mouffes forståelse av hegemoni åpner opp for at det ikke kun er en hegemonisk diskurs som nødvendigvis står i sentrum, men at det kan være flere. Denne vinklingen understøtter de funnene jeg gjør i min analyse: At sosial bærekraft, bærekraft, brukervedvirkning og neoliberalisme er alle dominerende ideer som uttrykkes i styringsdokumentene.

3.3 Empiriske avgrensninger

Jørgensen og Philips anbefaler å begrense diskursanalysen sin ved å skape en ramme gjennom diskursordenen (Jørgensen og Philips 1999, 146). I oppgaven fremtrer boligpolitikk som diskursordenen. Diskursordenen skal forstås som en kompleks og motsetningsfylt konfigurasjon av diskurser og sjangrer innenfor samme område (Fairclough 1992 i Jørgensen og Philips 1999, 147). Samt kan forskjellige institusjoner være preget av spesifikke diskursordener. I utformingen av oppgaven ser jeg ikke den boligpolitiske diskursorden som knyttet til én institusjon. Derimot vil jeg argumentere for at den boligpolitiske diskursorden omfatter et bredt spekter av problematikker hvor alt fra fattigdom, oppvekstmiljø, grønne takterrasser, biomangfold, mobilitet og globalisering håndteres. Dermed er det interessant å undersøke diskursene i og med at det får stor betydning for hvordan de ulike problematikkenes innenfor diskursordenen materialiseres og hvilke selvfølgeligheter eller kamper som kommer til syne. Men hvordan avgjør man når noe er en diskurs?

Utover begrepene redegjort for i metodeavsnittet forklarer Jørgensen og Philips at en også må se på det som et analytisk begrep hvor man som forsker trekker inn teori og forsøker å skape en ramme for undersøkelsens skyld (Jørgensen og Philips 1999, 149). Med andre ord må man sette egne begrensninger i undersøkelsen for å ha en håndterbar størrelse på materialet som skal analyseres. Formålet med oppgaven og problemformuleringen er samtidig med på å sette rammene. Utover å skulle identifisere hvilke diskurser som kommer til syne sammenligner jeg diskursene som opptrer i København og Oslo kommunes styringsdokumenter. Jeg har brukt et såkalt organisatorisk skille som har gjort søket etter empiri og utvelgelsen av dokumenter enklere og mindre tidkrevende, men i tråd med

problemformuleringen og rammen på oppgaven (oversikt over dokumenter finnes i bilag 1 og 2). Utover dette går jeg i oppgaven ikke nærmere inn på relasjonen og samhandlingen mellom kommunalt nivå/lokalt nivå og utbyggerne i form av utbyggingsselskaper, investorer og lignende. Typisk vil denne samhandlingen reguleres i en rekke utbyggingsavtaler. Utbyggingsavtalene vil ha basis i reguleringsplaner og stiller krav til hvordan utbyggingen skal foregå. Avtalene inneholder hyppig krav om infrastrukturtiltak som ordinært er kommunens ansvar, men som utbygger forplikter seg til. Det være seg etablering av veianlegg, grøntanlegg, framføring av ledningsnett for vann og avløp også videre. Det som er med i beskrivelsen av Bjørvika og Teglværkshavnen er et eksempel på hvordan utbyggingen av et område i Oslo og København kan foregå. Hvor jeg trekker inn offentlig private samarbeid og hvilke utbyggere som har vært ansvarlige for utbyggingen i de to områdene. Så profesjonelle utbyggere omtales, men analysen vil ikke vil omfatte samhandlingen mellom kommunene og utbyggerne gjennom bruk av utbyggingsavtaler som empiri.

Dernest må en være obs på å ikke konstruere sine egne diskurser som man som forsker bare skal avdekke (Jørgensen og Philips 1999, 150). Det har derfor vært behjelpelig å se gjennom sekundærlitteratur og nyhetsbilde for å se hvilke diskurser som preger dagens boligpolitikk slik at jeg så kunne skape et overordnet blikk før jeg gikk i gang med analysen av empirien. Forskerens oppgave i en diskursanalyse er, som skrevet tidligere, å arbeide med det som blir sagt eller skrevet for å kunne se mønstre i dokumentene og hvilke sosiale konsekvenser de diskursive fremstillingene får, derfor blir det viktig å skille mellom egen kunnskap og stoffet som skal analyseres (Jørgensen og Phillips 1999, 31). Som sosiologistudent har jeg opparbeidet en del kunnskap om boligpolitikken i Danmark, men også internasjonalt. Jeg har derfor en spesiell interesse for emne og tema som diskuteres i oppgaven. Dermed ser jeg det som nødvendig som forsker å prøve å skille mine tanker fra materiale slik at mine forutinntatte holdninger ikke preger analysen, men at materiale står på egne ben og at funnene mine således sees som troverdige.

Etter å ha påpekt dette må jeg legge til grunn at casestudie kritiseres av noen som en metode for å ha en bias for verifisering av forutinntatte holdninger. Som Francis Bacon forklarer er ikke dette kun noe som skjer i casestudiet, men er et fundamentalt menneskelig trekk (i Flyvbjerg 2006, 234). Samtidig er formålet med oppgaven å forstå og lære om de fenomenene jeg studerer, så forskningen må sees som en form for læring og jeg har fått en dypere forståelse for de mønstrene som har kommet frem i lys av diskursanalysen (Flyvbjerg 2006, 236). Gjennom denne prosessen har jeg kommet dypt ned i materiale og har derfor ikke bare bekreftet mine forutinntatte holdninger, men også avkreftet noen av de jeg satt

med fordi det er en del av prosessen når man tilegner seg ny kunnskap og derfor oppnår mer kompleks forståelse om et emne (Flyvbjerg 2006, 236-237). Samtidig så er målet mitt som forsker å innta et ikke-normativt standpunkt og klare å belyse tema utenfra. Det er som det sees i resonnement en vanskelig balansegang, men som jeg hele tiden streber etter å etterleve for å oppnå god kvalitet i oppgaven. Men hvordan oppnår man god kvalitet i kvalitativ forskning?

3.4 Validitet, reliabilitet og transparens

Det skal som Tanggaard og Brinkmann skriver være mulig å følge hvert skritt forskeren har tatt for å se hvordan veien har gått fra designet av undersøkelsen til utførelsen av analysen og resultatene (Tanggaard og Brinkmann 2015, 523). I analysen har jeg vektlagt å trekke frem eksempler fra materiale for å tydelig vise sammenhengen mellom dataen og de forståelsene jeg som forsker har funnet gjennom analysen, samt for å holde det empirinært (Tanggaard og Brinkmann 2015, 525). Validitet har jeg søkt å oppnå gjennom å bruke metodetriangulering, samt kontinuerlig inndra og aktivt forholde meg til nyhetsbilde, tidligere forskning, demografiske beskrivelser og styringsdokumentene (Tanggaard og Brinkmann 2015, 525). Med det sagt vil jeg understreke at Fairclough forstår den diskursive praksis som del av den større sosiale praksis og det er derfor ikke nødvendig at de teoriene som trekkes inn må analyseres med et diskursanalytisk blikk. Så for å unngå at oppgaven og behandlingen av dataen ikke skal sees som troverdig har jeg sammenlignet mine funn og korrigert eller tilført eventuell ny informasjon som jeg anså som viktig for forståelsen av gjenstandsfeltet og prøvd å skape et nyansert bilde (Tanggaard og Brinkmann 2015, 525). Men som jeg har understreket tidligere skriver Fairclough at betydningen delvis skapes i fortolkningen av empirien og at tekster har et potensiale om å forstås på forskjellige måter, dette kan derfor påvirke forståelsen av oppgavens reliabilitet. Det er derfor jeg i avsnittet om tekstnivå, herunder kodingen av dataen, prøver så nøyaktig som mulig å beskrive hvilke valg jeg har tatt for å vise hvordan jeg har kommet frem til hvilke diskurser jeg anser som fremtredende i styringsdokumentene. Utover å øke reliabiliteten vil dette også skape transparens som gjør det enkelt for leseren å følge alle stegene. Tilslutt har jeg gjennom utformingen av oppgaven, for å bevare sammenhengen, etterstrebet å opprettholde en intern konsistens (Tanggaard og Brinkmann 2015, 525). Slik at det overordnede tema, problemformuleringen, litteraturvalg og metodedevalg skaper en helhetlig forståelse av gjenstandsfeltet (Tanggaard og Brinkmann 2015, 525). I mitt tilfelle som jeg har skrevet om tidligere har metodevalget vært spesielt styrende i og med at Faircloughs diskursanalyse er mer enn kun en metode, det skal forstås som en pakkeløsning hvor de teoretiske og metodologiske aspektene ikke kan skilles fra hverandre (Jørgensen og Philips 1999, 12).

3.5 Kritisk blikk på metoden

Diskursanalysens forskningsbidrag ligger i fokuset på hvordan diskurser konstruerer kunnskap, identitet og makt. Phillips skriver at kombinasjonen av diskursanalytiske og ikke-diskursanalytiske tilnærminger skal bygge på overveielser omkring tilgangens styrker og svakheter vurdert fra en posisjon innad det diskursanalytiske felt og utenfra (Phillips 2015, 320). Når jeg har valgt å trekke inn teorier fra utenom det diskursive felt er det for å vise gjenstandsfeltets kompleksitet. Jeg vil derfor i oppgaven og i analysen kunne se diskursene fra forskjellige vinkler. Hovedgrunnen til at diskursanalysen min tillater dette er fordi Faircloughs tilgang kun ser diskursive praksiser som et aspekt av det sosiale - han mener at de andre sosiale praksisene fungerer etter andre premisser (Jørgensen og Phillips 1999, 155). De sosiale praksisene, som jeg har forklart tidligere, kan derfor ikke forstås uten å inndra andre teorier som belyser de. Derfor har jeg valgt å bruke Faircloughs diskursanalyse som rammen på oppgaven og delvis som metode. Jeg har valgt å trekke inn begreper fra Laclau og Mouffes diskursteori for å analysere dokumentene, tekstnivået. Fairclough brukes som rammesettende og spesielt for å sette lys på de diskursive praksiser i styringsdokumentene. På samme tid har jeg ikke fokusert mye på skillet mellom de diskursive og ikke-diskursive praksisene, i oppgaven fremstår det derfor mer som et strategisk skille for å vise hvordan diskursene er eksempler på noen trekk som artikuleres i styringsdokumentene som er bakgrunnen for analysen. Den bredere sosiale praksis som de således er en del av viser til virkeligheten disse diskursene inngår i og hvordan de reproducerer den boligpolitiske diskursorden. De sosiologiske teorier som inndras skal forstås som en mulighet til å nyansere bildet og vise kompleksiteten. Samtidig vil jeg understreke at Faircloughs forklaring eller snarere mangel på forklaring av dialektikken mellom det diskursiv og ikke-diskursive gjør det praktisk vanskelig å vise eksakt hvordan noe påvirker og forandrer det diskursive, men som han selv understreker diskurser former den sosiale verden (Jørgensen og Philips 1999, 102).

Utover dette er det som forsker min rolle å vise at jeg ser virkeligheten gjennom diskursene fordi man ikke kan komme frem til virkeligheten utenom diskursene, så det er de som utgjør grunnlaget for analysen (Jørgensen og Phillips 1999, 31). Det som er interessant i oppgaven er å se hvordan noe blir sett på som naturlig og som allmennkunnskap, men når jeg som forsker fremlegger at virkeligheten er sosialt skap, hvordan kan jeg argumentere for at mine forståelser og representasjon av verden er mer riktig enn andres forståelser? Det er dette Jørgensen og Phillips peker på er et innebygd problem i sosialkonstruksjonistiske tilnærminger (Jørgensen og Phillips 1999, 32). De skriver at problemet anser de som filosofisk sett uløselig. Som forsker vil man alltid posisjonere seg i forhold til gjenstandsfeltet

og min posisjon er derfor med til å bestemme hva jeg finner og beskriver i oppgaven (Jørgensen og Phillips 1999, 32). Samtidig ved å se verden gjennom en teori vil man kunne fremmedgjøre seg fra noen av sine forutinntatte holdninger og stille spørsmål til empirien som man ikke ville gjort med sine hverdagsforståelser (Jørgensen og Phillips 1999, 32).

Men de resultatene jeg kommer frem til i oppgaven vil ha konsekvenser for den konstituerte sosiale omverdenen fordi den viser handlingsmuligheter og effekter like håndfast som den fysiske omverdenen (Jørgensen og Phillips 1999, 164). Samt får det konsekvenser for hvordan man tenker på forandring (Jørgensen og Phillips 1999, 164). Ved å bruke sosialkonstruksjonismen skaper jeg et premiss om at det kunne ha vært annerledes (Jørgensen og Phillips 1999, 164). Det er derfor jeg har prøvd gjennom dette metodekapitlet å nøye beskrive og begrunne hvordan betydningene jeg har funnet kan forstås som naturaliserte og fastsatte på bestemte måter i akkurat denne analysen. Samt hvordan forandring og hegemoni setter spørsmålstegn ved disse naturaliserte forståelsen og derfor kan åpne opp for debatt og kritikk (Jørgensen og Phillips 1999, 165). Formålet med oppgaven er å først redegjøre for hvilke diskurser som artikuleres i styringsdokumentene. Som så kan skape rom for en diskusjon omkring hvorvidt disse naturaliserte forståelsene står i et konfliktfylt forhold i den boligpolitiske diskursordenen.

Avslutningsvis anser jeg casestudie, ved hjelp av en komparativ tilgang og metodetriangulering. Samt rammeverket som skapes av å bruke diskursanalyse for å gi anledning til å gå dypt ned i materie, kartlegge de ulike aspektene og dermed være den mest optimale metoden for å kunne besvare problemformuleringen.

4. Teori

Norman Fairclough understreker at det ikke eksisterer én måte å gjennomføre en diskursanalyse på og at hans metodiske tilnærming fungerer mer som generelle retningslinjer (Fairclough 1992a, 225). Det ansees derfor som ideelt å ha en tverrfaglig tilnærming til analysen, samt benytte seg av tidligere forskning som finnes (Fairclough 1992a, 227). Marianne Jørgensen og Louise Phillips understreker at den filosofiske og teoretiske rammen konstruerer undersøkelsesfeltet på én bestemt måte og forskjellige diskursanalytiske tilnærminger vil med andre ord oppfatte det samme undersøkelsesfeltet forskjellig (Jørgensen og Phillips 1999, 154). Et multiperspektivistisk syn vil kunne trekke på teorier og tilnærminger som har andre premisser enn det diskursanalytiske og som vil hjelpe med å ta høyde for undersøkelsesfeltets kompleksitet (Jørgensen og Phillips 1999, 154). For å analysere den bredere sosiale praksisen som den boligpolitiske diskursordenen er en

del av, er det ikke nok med kun diskursanalyse. Den må kombineres med andre teorier fordi sosial praksis har både diskursive og ikke-diskursive elementer (Jørgensen og Phillips 1999, 82). Jeg vil derfor i etterfølgende punkter redegjøre for de ulike teoretiske perspektivene som jeg anser som relevante for analysen. Disse brukes hovedsakelig som et supplement til å forklare de diskursene som er funnet i styringsdokumentene, sosial bærekraft, bærekraft og brukervedvirkning. Videre er tanken å gi et innblikk i hvordan diskursene oppfattes i samfunnsfaglige perspektiver. Jeg vil til å begynne med introdusere noen forskjellige sosiologiske perspektiver på byen. Dernest de tre diskursenes perspektiver, samt trekke inn hvordan neoliberalismen kan forstås i en planleggingskontekst. Avslutningsvis beskriver jeg hvordan teorien anvendes i oppgaven.

4.1 Perspektiver på byen

På 70-tallet blomstret “the new urban sociology” frem (Castells 2002, 10). Teoretikerne interesserte seg for byen i lys av dens mangfoldighet i form av sosiale klasser, etniske grupper og kulturer (Castells 2002, 8). Og videre som et kontrastfylt sted med både rike og fattige innbyggere med forskjellige levemåter (Castells 2002, 8). Steder skulle forstås som prosesser av produksjon (kapital) hvor utfallet ville skape romlig begrensede mønstre i folks liv (Castells 2002, 10-11). Den nye urbane verden mente Castells blant annet ville bli dominert av to sider “inclusion into transterritorial networks and exclusion by the spatial separation of places” (Castells 2002, 12). Begrepet ‘The space of flows’ brukes derfor til å forklare hvordan separate steder kobles sammen i et interaktivt nettverk som sammenkobler aktiviteter og mennesker fra forskjellige steder i verden (Castells 2002, 14). ‘The space of places’ brukes til å forklare organiseringen av erfaringer og aktiviteter begrenset til det lokale (Castells 2002, 14). Byer kan derfor struktureres og restruktureres på samme tid ved å inngå i den konkurrerende logikken omkring ‘spaces of flows’ og ‘spaces of places’ (Castells 2002, 14). På et strukturelt nivå vil byers posisjon i den globale økonomien være avhengig av deres tilkoblingen til nettverkene og evnen til effektivt å mobilisere ressursene til innbyggerne i prosessen knyttet til den globale konkurransen (Castells 2002, 14).

Ove Kaj Pedersens “Byerne og globalisering” (2011) forklarer hvordan globalisering kan sees i en dansk kontekst. Pedersen skriver at globalisering har skapt en særlig form for bypolitikk som handler om at bystrukturen kombinert med utviklingen av byrom skal gjøre byen til en livsform (Pedersen 2011, 41). Dagens bypolitikk handler om å fremme kapitalistisk utvikling i motsetning til å reparere de negative konsekvensene som overbefolkning, forurensning og så videre (Pedersen 2011, 41). De livsformene som konstrueres mener Pedersen søker å fremme byens konkurransedyktighet og

globaliseringens dynamikk (Pedersen 2011, 41). De byrommene som utvikles skal være dynamiske ved å være grønne, sunne, underholdene, informasjonsrike, samt ha kort avstand til kunnskap og utdanning, kultur og forbruk (Pedersen 2011, 41).

Amin og Thrifts forståelse av byen.

“That is, we understand the trajectory of cities not as being instantiated through replications of the present, but as a set of potentials which contain unpredictable elements as a result of the co-evolution of problems and solutions. Each urban moment can spark performative improvisations which are unforeseen and unforeseeable” (Amin og Thrift 2002, 4).

De ser et potensial som ligger i byen som inneholder uforutsigbare elementer som kan sees som et resultat av utvikling over tid. Med denne definisjonen skriver Amin og Thrift at de har tiltro til at det kan oppstå en endring med utgangspunkt i det fragmenterte bylivet (Amin og Thrift 2002, 4). For å konkretisere det mer trekker jeg inn Kirsten Simonsens forståelse.

“Cities can basically be conceived of as encounters, as spatial formations resulting from dense networks of interaction, and as places of meeting with ‘the stranger’ (Simonsen 2008, 145).

Hun understreker at å generalisere og snakke om *“the urban way of life”* utelukker andre forståelser (Simonsen 2008, 145). Diversiteten og kompleksiteten i måten beboere og besøkende konstruerer byen: kroppslig, materielt, sosialt og gjennom praksiser må stå i fokus for å kunne forstå kompleksiteten i det urbane livet (Simonsen 2008, 145).

Byteorier har dermed utviklet seg til å bli relativt omfattende og ses slik av en rekke fagtradisjoner. Vil man se den samme utviklingen i planleggingen av byer? Det er tradisjon for at planleggingen og utviklingen av byer gjenspeiler og reflekterer verdiene og prosessene til den tiden det foregår i (Mackay 2016, 3). Det er ikke ensbetydende med at synet på byen har endret seg i en planleggingskontekst. Gjennom diskursanalysen vil jeg derfor etter beste evne trekke frem både et mikro- og makroperspektiv på byen hvor jeg vil forklare hvilke perspektiver på byen som ligger til grunn for de ulike forståelsene. Dette kobler jeg opp mot de forskjellige verdiene og prosessene som jeg anser som pregende i dagens byutvikling og boligpolitiske diskursorden. Videre vil jeg i det etterfølgende derfor redegjøre for tre perspektiver som preger dagens planleggingspraksiser: sosial bærekraft, bærekraft og kommunikativ planlegging, samt knytte det opp mot diskusjonen om retten til byen ved å trekke inn neoliberalismen i en planleggingskontekst.

4.2 Sosial bærekraft

Begrepet bærekraft har vært på agendaen siden 1987 da FNs verdenskommisjon for miljø og utviklingen (også kalt for Brundtland kommisjonen) publiserte *Vår felles framtid* (Næss 2001, 503). I rapporten forklares bærekraftig utvikling som utvikling som møter behovene for nåtiden uten å gå på bekostning av fremtidige generasjoners handlingsmuligheter. Sosial bærekraft har derfor siden 1980-tallet blitt ansett som et viktig rammeverk for planlegging og utviklingen av steder (Dempsey mfl 2011, 289). Definisjonen av hva begrepet innebærer er det derimot ikke en utbredt enighet om (Dempsey mfl 2011, 289). De overlappende konseptene sosial kapital, sosial sammenheng, sosial inklusjon og eksklusjon er der fokuset har ligget (Dempsey mfl 2011, 290). I Dempsey mfl. sin artikkel henviser de til en tabell for å understreke bredden i hva som tilhører under begrepet sosial bærekraft:

4.2.1 Faktorer i sosial bærekraft

Non-physical factors	Predominantly physical factors
• Education and training • Social justice: inter- and intra-generational • Participation and local democracy • Health, quality of life and well-being • Social inclusion (and eradication of social exclusion) • Social capital • Community • Safety • Mixed tenure • Fair distribution of income • Social order • Social cohesion • Community cohesion (i.e. cohesion between and among different groups) • Social networks • Social interaction • Sense of community and belonging • Employment • Residential stability (vs turnover) • Active community organizations • Cultural traditions	• Urbanity • Attractive public realm • Decent housing • Local environmental quality and amenity • Accessibility (e.g. to local services and facilities/employment/ green space) • Sustainable urban design • Neighbourhood • Walkable neighbourhood: pedestrian friendly

Tekstboks 6. Kilde: Dempsey mfl. 2011, 291.

Tekstboksen skal sees som en oppramsing av de aspektene som ulike teoretikere mener bidrar til å forklare sosial bærekraft (Dempsey mfl. 2011, 291). Den deles så i to, de sosiale faktorene (ikke-fysiske) og de fysiske faktorene. Konseptet sosial bærekraft skal ikke forstås som noe konstant. Det er et dynamisk konsept som vil forandres og påvirkes av tid og sted (Dempsey mfl 2011, 292). De to dimensjonene som ansees som utgangspunktet for forklaringen av begrepet er sosial likhet og bærekraftig lokalsamfunn (Dempsey mfl 2011, 292, 293). I en urban kontekst forklares sosial likhet som rettferdig fordeling av goder og lik tilgang på ressurser (Dempsey mfl 2011, 292). Et samfunn som er sosialt rettferdig innebærer at ingen grupper eller individer opplever sosial ekskludering eller diskriminering

(Dempsey mfl 2011, 292). På kommunalt eller statlig nivå vil det uttrykkes gjennom offentlig velferdstjenester og inntektsutligning (Stender 2018, 8). På bydelsnivå kan mangel på sosial likhet sees som forlatte eller forsømte områder som kan føre til dårligere levekår og/eller mangel på offentlige tilgjengelige tjenester (Stender 2018, 8). For å undersøke sosial likhet er det i stor grad de fysiske faktorene som kan sees i tekstboks 6 som legges vekt på. Tilgjengeligheten og nærheten til grønne rom, offentlig transport, husets og nabolagets fysiske tilstand (Dempsey mfl 2011, 291). Videre at alle har lik tilgang på utdanning, helsetjenester og rimelige boliger (Stender 2018, 8). Rimelige boliger er et relativt begrep. Sammenlignet med andre land finner man Norge på 29% og Danmark på 28% som gjør at de er blant de fem høyeste på skalaen over gjennomsnittlig disponibel inntekt som anvendes på boligutgifter (OECD 2021, 5). Husholdninger som bruker mer enn 40% av disponibel inntekt på bolig blir sett på som overbelastet av boligutgifter (OECD 2021, 4).

Den andre dimensjonen bærekraftig lokalsamfunn forklarer Dempsey mfl. som sosial sammenhengskraft og sosial interaksjon og nettverk mellom beboerne (Dempsey mfl 2011, 293). I forlengelse av dette er det særlig de sosiale faktorene fra tabell 1 som kommer i spill. Et bærekraftig lokalsamfunn innebærer beboerdeltakelse, stabilitet i lokalsamfunnet, tillit, trygghet og en positiv identitet knyttet til lokalsamfunnet og mellom beboerne (Dempsey mfl 2011, 294). Med denne forståelsen er det lagt vekt på den territorielle dimensjonen og det kollektive hverdagslivet. Dette er fordi det er vanskelig å separere det sosiale livet fra det fysiske miljøet som det finner sted i (Dempsey mfl 2011, 294). De to dimensjonene separeres for å tydeliggjøre at sosial likhet kan knyttes til politikk og policyutvikling. Dimensjonen bærekraftig lokalsamfunn fokuserer mer på selve lokalsamfunnets levedyktighet (Dempsey mfl 2011, 297). Som en forlengelse av sosial bærekraft vil jeg også trekke inn begrepet *social mix*.

4.2.2 Social mix

Kort forklart vil boligområder bebodd av mennesker med forskjellig sosioøkonomisk bakgrunn føre til økte muligheter for individet, samt en bedre sosial sammenhengskraft i samfunnet (Musterd og Andersson 2005, 762). Men forskningen på sammenhengen mellom blandede boligområder (boligtype og leieforhold) og social mix som skal føre til økte muligheter for individet og bedre sammenhengskraften, er utilstrekkelig undersøkt (Musterd og Andersson 2005, 762). Likevel er dette mye brukt som argument i blant annet arbeidet med ombygging av store boligfelt som ble bygd under etterkrigstiden (Musterd og Andersson 2005, 762). Disse boligområdene har en tendens til å bestå av en homogen boligtype, samt tiltrekke seg sosioøkonomisk vanskeligstilte grupper og beboere med annen etnisk og/eller

kulturell bakgrunn (Musterd og Andersson 2005, 762). I tilfeller hvor områder er preget av billige boliger og beboerne har sosioøkonomiske vansker ansees det som problematisk for hele samfunnet. Det ses slik at det vil minske mulighetene beboerne har. Motsatt anses det ikke problematisk for individet eller policyutvikling hvis et området er preget av en homogen gruppe med høy inntekt (Musterd og Andersson 2005, 762). Utover dette er ideen om social mix også begrunnet i tanken om at daglig omgang mellom mennesker med ulik sosioøkonomisk, etnisk og kulturell bakgrunn vil minske fordommer og diskriminering.

Jeg vil derfor trekke inn Ash Amins perspektiv for å skape et mer nyansert bilde. Amin skriver at hverdagslig kontakt alene ikke er en garanti for kulturell utveksling (Amin 2002, 969). Det kan være med på å forankre ideer om grupper og individer gjennom repetitive klasse, kjønn, etniske og kulturelle praksiser (Amin 2002, 969). For at det skal foregå en kulturell utveksling er det nødvendig å gå utenom ens faste rutiner og miljø og engasjere seg med fremmede om en felles aktivitet og interagere med hverandre (Amin 2002, 970). Som Amin skriver ses lokalsamfunnet som en viktig aktør for å skape kulturell forståelse og et godt samliv særlig i områder som er preget av etnisk polarisering og forsømmelse (Amin 2002, 972). Blandede nabolag er ikke preget av homogene grupper eller et stedsbasert lokalsamfunn (Amin 2002, 972). Motsatt bør de ses som en blanding av sosiale grupper, med forskjellige tilhørighet til området, med forskjellige verdier og kulturelle praksiser. Videre bør de aksepteres som spatialt åpne, bebodd av kulturelt og sosialt heterogene grupper istedenfor konstant å prøve og skape et tett integrert samfunn (Amin 2002, 972). Han påpeker at det finnes grenser for hvor sterk sosial sammenhengskraft i et lokalsamfunn kan være; særlig slik når det søkes forankret i felles verdier og holdninger, tilhørighet og lokale nettverk (Amin 2002, 972). Amin mener at steder som fungerer som åpne møtesteder, med plass til forskjellige mennesker vil åpne opp for interaksjon og dialog. Det er da man møtes som likeverdige slik at frykt eller fordommer i møte med andre vil bekjempes og nye identiteter og holdninger kan få plass til å vokse frem (Amin 2002, 972).

I et demokratisk samfunn hvor den sosiale sammenhengskraften er fraværende vil balansen mellom kulturelle handlingsmuligheter og solidaritet være viktig for å unngå separatistiske identiteter som kan føre til at minoriteter kulturelt assimileres inn i vestlig konformitet (Amin 2002, 974).

4.3 Bærekraft

Som med sosial bærekraft kom også bærekraft (miljøaspektet) på agendaen med Brundtland kommisjonens rapport *Vår felles framtid* (1987). Bærekraft (miljøaspektet) blir i

planlegging mer knyttet til det fysiske miljøet, ideen om et grønt bomiljø. I Giddens *The politics of climate change* forklarer han at begrepene bærekraft og utvikling har en form for motsigende betydning (Giddens 2009, 62). Bærekraft antyder kontinuitet og balanse, mens utvikling antyder dynamikk og forandring (Giddens 2009, 62). Dette mener Giddens fører til at miljøvernerne lener seg mot den bærekraftige siden, hvor myndighetene og næringslivet lener seg mot utvikling ofte knyttet til økonomisk vekst (Giddens 2009, 62). Således argumenterer han for at bærekraft er vanskelig å definere, selv om det er et brukbart begrep. Det er vanskelig å vite hvilke teknologiske innovasjoner som vil komme i fremtiden og vurdering av jordens naturlige ressurser er derfor noe usikker (Giddens 2009, 63). Definisjonen han bruker er bærekraft forstått i dens enkleste form; en måte å takle miljøproblemer på ved hjelp av langvarige løsninger (Giddens 2009, 63).

I praksis bruker planleggere og policyutviklere forskjellige betegnelser for å beskrive en bærekraftig by og utviklingen (Jong mfl. 2015, 25). For eksempel er “grønn by”, “smart by” og “lavutslippsby” noen av betegnelsene som Jong mfl. har funnet opptre i akademisk litteratur og brukes om hverandre (Jong mfl. 2015, 25). De undersøker derfor hvorvidt de forskjellige betegnelsene brukes til å forklare forskjellige former for fokus i planleggingen av en bærekraftig utvikling. “Lavutslippsby” forklarer de har kommet i senere tid og kan sees som et direkte svar på klimaendringer og byens rolle (Jong mfl. 2015, 33). Utviklingen handler om å minimere menneskeskapt karbonutslipp ved å redusere eller stanse bruken av ikke-fornybar energi (Jong mfl. 2015, 33). Det er med andre ord kun et fokus på energi, andre aspekter som for eksempel vann, biodiversitet og naturlige ressurser havner utenfor (Jong mfl. 2015, 33). Den andre betegnelsen “smart by” er utviklet med bakgrunn i “informasjonsbyen”. “Smart by” forstås som bestående av seks hoveddimensjoner “*a smart economy, smart mobility, a smart environment, smart people, smart living and smart governance*” (Lee, Phaal, Lee 2013, 287). Denne betegnelsen mener Jong mfl. har mindre til felles med den bærekraftige utviklingen tradisjonelt sett og miljøaspektet står ikke spesielt sterkt (Jong mfl 2015, 34). Det handler i større grad om hvordan informasjonsteknologi burde implementeres i den fysiske og sosiale infrastrukturen for å kunne være til bruk for menneskene, næringslivet og myndighetene (Jong mfl 2015, 34). Den siste betegnelsen “grønn by” overlapper ofte med betegnelsene “øko by”, “lavutslippsby” og “bærekraftig by” (Jong mfl 2015, 32). “Grønn by” fremtrer sjeldent som hovedbetegnelsen hvis utviklingen fokuserer på miljø (Jong mfl 2015, 32). Til å forklare denne trekker jeg derfor inn forståelsen av “Øko by”. “Øko by” ble mye brukt tidligere og i en bred sammenheng til å forklare forskjellige utviklingstrekk som: karbonnøytral og fornybar energi forsyninger, infrastrukturen for offentlig transport, grønne tak, utbygging av miljøskadede områder og økte muligheter for arbeid for vanskeligstilte grupper blant annet (Jong mfl 2015, 33).

4.4 Kommunikativ planleggingsteori

Kommunikativ planlegging sees som et forsøk på å demokratisere planleggingen ved å ha med krav som skal gjøre planleggingsprosessen inkluderende og rettferdig. Berørte parter skal ha mulighet for å bli hørt (Agger 2007, 31). Kommunikativ planleggingsteori vokste frem på begynnelsen av 90-tallet som en kritikk mot det som beskrives som blant annet rasjonell, hierarkisk eller top-down planlegging som har vært utbredt i den vestlige verden siden etterkrigstiden (Agger 2007, 31,33). Teorien er hovedsakelig inspirert av to filosofiske tilnærminger, Jürgen Habermas teori om kommunikativ handling og John Deweys pragmatisme (Agger 2007, 36). Kritikken mot rasjonell planlegging er at et hierarkisk system er uforenelig med dagens samfunn. Fler ønsker innflytelse i egen hverdag og noen av problemene som er prøvd løst gjennom rasjonell planlegging har vært for komplekse til å håndteres og har i noen tilfeller forverret forholdene (Agger 2007, 34-35). Et eksempel som trekkes frem er overplanlagte funksjonsoppdelte områder som skulle tilføre lys og luft til beboerne. Dette resulterte i monotone byområder med høyt bilforbruk (Agger 2007, 34). Noen av disse områdene ser man i dag fremstår som utsatte områder med en stor opphopning av sosiale problemer (Agger 2007, 34). Særlig problemer knyttet til utsatte boligområder har rasjonell planlegging ikke klart å løse og det er muligens en av forklaringene til at kommunikativ planlegging ble populært (Agger 2007, 35). I dansk kontekst ble kommunikativ planlegging populært på slutten av 90-tallet i byfornyelsesprosjekt som kvarterløft og områdeløft (Agger 2007, 31).

I samfunnsvitenskapen oppstod også noe som blir kalt for 'den språklige vending' (the argumentative turn). Det var et økt fokus på språkets betydning med tanke på forståelsen av verden. Språket var nå medvirkende i å forme oppfattelsene og påvirke handlingene våre (Agger 2007, 35). Den språklige vending (Healey 1996) i planleggingsteori belyser hvordan planlegging gikk fra å bli sett på som en nøytral og objektiv praksis til en språklig praksis med kommunikasjon mellom forskjellige aktører - det bidrar til større oppmerksomhet mot planleggenes og forskernes rolle (Agger 2007, 35). Agger understreker at det er forskjellige retninger innenfor kommunikativ planlegging, men tanken er at teoretikerne tror aktørene kan gjøre en forskjell ved å delta i planleggingsprosesser (Agger 2007, 39). Patsy Healey argumenterer for dette med inspirasjon i Giddens strukturasjonsteori (1979). Healey fokuserer på relasjonen mellom struktur og individets handlingsmuligheter (Healey 2010, 20). Aktørene kan påvirke de fremtidige strukturene ved å være en del av prosessen som senere kan forme de materielle mulighetene og konseptene av stedet. Dette vil få betydning for senere generasjoners opplevelse og utvikling av steder (Healey 2010, 20). Tidligere har

byen blitt sett på i lyset av de sosiospatiale dynamikkene som eksisterer. Det har derfor fremstått som enklere å fokusere på problematikker i spesifikke områder for å utvikle noen spesifikke rammer og policyer i arbeidet med områder (Healey 2010, 13). Healey fokuserer derfor på individets handlingsmuligheter til å forandre strukturelle forhold som noe som kontinuerlig forhandles og har derfor et potensial om å være annerledes (Healey 2010, 20). Makten konstitueres kontinuerlig i nettverkene og relasjonene et menneske inngår i (Agger 2007, 40).

Brukermedvirkning representerer i denne oppgaven et fokus på at aktiv beboerdeltagelse eller medvirkning som kan bidra med kunnskap om beboernes interesse. Det vil åpne opp for økte muligheter for handling og understøtter muligheten for å etablere varige løsninger. Videre kan det understøtte lokal institusjonell kapital som består av intellektuell-, sosial- og politisk kapital (Agger 2007, 43). Stedforståelsen og stedets kvaliteter skal ikke kun måles i tilgjengeligheten på materielle ting som rimelige boliger, offentlige tjenester eller estetiske pene områder (Healey 2010, 33). Healey mener fokuset bør inkludere meningene og verdiene som mennesker investerer i deres omgivelser og oppfatningen av hvilken evne de har til å påvirke sine omgivelser (Healey 2010, 33). Stedets kvaliteter vil bli formet gjennom møte mellom vår materielle forståelse av omgivelsene og de meningene vi tillegger disse møtene (Healey 2010, 34).

4.5 Neoliberalisme i planlegging

I Harveys *A brief history of neoliberalism* (2007) beskriver han statens rolle i neoliberal teori. Den neoliberale stat favoriserer sterke individuelle eiendomsrettigheter, rettsstaten og institusjonene som tilrettelegger for det frie marked og fri handel (Harvey 2007, 64). Dette sees som en garanti for individets frihet (Harvey 2007, 64). Private aktører og gründervirksomhet sees som nøkkelen til innovasjon og økning i rikdom (Harvey 2007, 64). Ideen er slik at den generelle velferden vil øke i samfunnet og utryddelsen av fattigdom vil skje gjennom et fritt marked og fri handel (Harvey 2007, 64-65). Baksiden er at det kan føre til blant annet en økning i asymmetriske maktforhold, økt konsentrasjon av rikdom og en tilbakekomst av klassesamfunnet (Harvey 2007, 68).

I hans arbeid "the right to the city" understrekes det at friheten til å forme og omforme oss selv og byen vi bor i er neglisjert (Harvey 2003, 2). Harvey mener at med neoliberalismens tilbakekomst har den rike eliten igjen fått makten (Harvey 2003, 9). Retten til byen forklarer han derfor som mer enn tilgang på ressurser i byen (Harvey 2003, 1). Det skal forstås som en kollektiv rettighet snarere enn en individuell - å forandre byen handler om å bruke

kollektivets makt fremfor urbaniseringsprosessen (Harvey 2003, 1). Han er særlig kritisk overfor de enorme forandringene som urbaniseringen har ført meg seg de siste 100 årene (Harvey 2003, 2). Et eksempel han trekker frem er den enorme konsentrasjonen av rikdom og privilegier som kan sees i nesten alle byer som på samme tid opplever en "planet of slums" (Harvey 2003, 2). Urbaniseringen har i hans øyne alltid vært et klassefenomen fordi overskudd tas fra ett sted og fra noen (ofte undertrykte) samtidig som fordelingen kontrolleres av noen få utvalgte (Harvey 2003, 2). Han mener derfor at vi lever i et fragmenterte samfunn. Synet på verden og mulighetene mennesker har formes av hvilken side man står på og forbruksnivået (Harvey 2003, 9).

4.6 Anvendelse av teori

Som det vil fremgå i metodekapitlet er diskursanalyse ikke kun en metode, den inneholder filosofiske (ontologiske og epistemologiske) premisser for språkets rolle i den sosiale konstruksjonen av verden, samt metodologiske retningslinjer og spesifikke teknikker til å gjennomføre språkanalysen (Jørgensen og Philips 1999, 12). Diskursanalysen er rammesettende for oppgaven og får betydning for metode, teori og vitenskapsteorien i prosjektet. Samtidig understreker Fairclough at den diskursive praksis er en del av den større sosiale praksis. Dermed rettferdiggjør han at teoriene som trekkes inn ikke behøver å analyseres med et diskursanalytisk blikk. Han skriver at for å kunne analysere virkeligheten er det nødvendig å supplere diskursanalysen med teori (Fairclough 1992a, 86).

I utvelgelsen av teori har jeg derfor ikke forholdt meg til om teoriene kan forstås som motsetningsfylte retninger i samfunnsvitenskapen.

I avsnittet om perspektiver på byen redegjør jeg for et lite utvalg teoretikeres syn på byen. Jeg har kort redegjort for Louis Wirth, Manuel Castells, Amin og Thrift og Kirsten Simonsens forskjellige forståelser av hva byen er og hva den består av, samt satt det i kontekst med tiden de ble skrevet i. Det er gjort for å skape et innblikk i hvordan teoretikeres forståelse har utviklet seg og for at jeg i diskursanalysen kan se hvilke forståelser av byen som artikuleres i styringsdokumentene. I analysen vil jeg diskutere hvorvidt de ulike diskursene bruker et mikro- eller et makroperspektiv på byen. Dette vil bidra med å forme et bilde av hvilke forståelser av byen som kommer til syne. De tre avsnittene om sosial bærekraft, bærekraft og brukervedvirkning skaper det teoretiske grunnlaget for hvordan jeg forstår og ser på de ulike diskursene som artikuleres i styringsdokumentene. Videre gjøres dette for å

skape et mer nyansert overblikk slik at jeg i analysen av den sosiale praksisen, den siste dimensjonen i Faircloughs modell, vil kunne se diskursene i en større sammenheng. Med utgangspunkt i dette har jeg valgt å trekke inn neoliberalismen i planlegging. Det er stor debatt om hvorvidt det er neoliberalistiske logikker som styrer utviklingen i byene i dag. Derfor så jeg det som nødvendig å trekke inn neoliberalismen i det siste steget i analysen hvor jeg skal analysere hvorvidt den diskursive praksis reproducerer eller transformerer diskursorden. Dette åpner opp for muligheten til å se om de dominerende ideologiene som artikuleres i styringsdokumentene i København og Oslo kommune preges av neoliberalismen. Eller om det eksisterer et motsetningsfylt forhold mellom neoliberalistiske logikker og sosial bærekraft, bærekraft og brukervedvirkning.

5. Analysestrategi

Diskursanalysen skaper en ramme for metoden, teorien og vitenskapsteorien i analysen. Ved hjelp av Faircloughs kritiske diskursanalyse kombinert med begreper fra Laclau og Mouffes diskursteori undersøkes det hvilke diskurser som artikuleres i styringsdokumentene til Oslo og Københavns kommune. Videre er det en komparativ analyse der det undersøkes hvilke likheter og forskjeller som opptrer. I forlengelse av dette trekkes to områder inn: Bjørvika og Teglværkshavnen. Disse vil i analysen åpne opp for muligheten til å se hvilke strategier og verdier som videreføres fra de nasjonale og kommunale styringsdokumentene til utviklingen på lokalt nivå. De teoriene som trekkes inn i analysen av diskursordenen og i sosial praksis brukes som analytiske redskaper til å supplere metoden for å kunne skape et helhetlig blikk. I tillegg vil det bidra til å kunne se de diskursive praksisene som en del av den større sosiale praksisen de er en del av. Analysen struktureres av Faircloughs tredimensjonale modell.

Innledningsvis analyseres den første dimensjonen, den diskursive praksis. Denne dimensjonen belyser bindeleddet mellom teksten og den sosiale praksisen. De analytiske begrepene intertekstuelle kjeder og intertekstualitet brukes for å synliggjøre styringsdokumentenes tekstproduksjon. Fokuset på produksjonen, distribusjonen og konsumeringen understrekes fordi det er en del av den hegemoniske kampen som bidrar til å reproducere eller transformere den boligpolitiske diskursordenen.

Dernest analyseres den andre dimensjonen, tekstnivået. Dette handler om hvorvidt de tre diskursene som jeg finner artikulert i den boligpolitiske diskursorden. Jeg identifiserer og redegjør for de tre diskursene sosial bærekraft, bærekraft og brukervedvirkning ved hjelp

av Laclau og Mouffes analytiske redskaper nodalpunkt, flytende betegnere og ekvivalenskjeder. Og kommer frem funksjoner, mønstre og strukturer som ansees som typiske for diskursene. Jeg ser spesielt på hva som kjennetegner de tre diskursene, hva de representerer for byene og hvilke samfunnsvitenskapelige teorier de trekker på. I tillegg vil de flytende betegnerne brukes til å diskutere diskursenes relasjoner til hverandre. Først til å kartlegge hvorvidt de forskjellige diskursene tillegger samme tegn forskjellige betydninger og deretter om man finner spor av den diskursive kamp. Videre vil jeg trekke inn hvordan dette synliggjøres i de to lokalplanene for Bjørvika og Teglværkshavnen.

Avslutningsvis analyseres den tredje dimensjonen, sosial praksis. Det diskuteres hvorvidt den diskursive praksis reproducerer eller transformerer den eksisterende boligpolitiske diskursordenen. Til å diskutere diskursene som er redegjort for tidligere i sammenheng med den sosiale praksis som de inngår i, benytter jeg meg av neoliberalismen. Dette er for å kunne diskutere diskursene som artikuleres i styringsdokumentene på et høyere nivå og i en bredere sammenheng. Jeg gjør dette på bakgrunn av at dokumentene som analyseres ikke kun består av et tilfeldig utvalg av mulige løsninger, men av samfunnets dominerende syn på de problemene som søkes løst. Det som kommer til uttrykk i dokumentene er også et uttrykk for de dominerende måtene å håndtere *problemer* i samfunnet. Derneft diskuteres funnene og eventuelle begrensninger i diskusjonsavsnittet.

5.1 Kritisk diskursanalyse

Fairclough betrakter endringer i språket som en link til større sosiale og kulturelle prosesser (Fairclough 1992a, 1). Han ser på diskurser som noe mer enn en representasjon av sosiale enheter og relasjoner. Diskursene konstruerer enhetene på forskjellige måter og posisjonerer mennesker på ulike måter som sosiale subjekter (Fairclough 1992a, 3-4). Det er de sosiale effektene jeg søker å belyse gjennom en diskursanalyse (Fairclough 1992a, 4). Til å begynne med vil jeg se på den diskursive praksis som kommer til syne ved å belyse på tekstproduksjonen og fortolkningsprosessen. Deretter vil jeg i avsnittet om diskursordenen redegjøre for de identifiserte diskursene. Avslutningsvis ser jeg de diskursive praksisene i sammenheng med den sosiale praksisen som de inngår i. Ved å beskrive de ulike dimensjonene i sammenheng vil jeg forklare hvordan tekstene er koblet sammen ulike med former for sosial praksis og hvordan disse koblingene formidles gjennom den diskursive praksis (Fairclough 1992b, 269).

5.2 Diskursiv praksis

I Faircloughs tredelte modell retter tekstdimensjonen seg mot å analysere tekster språklig (Faircloughs 1992a, 4). Begrepet diskursiv praksis belyser tekstproduksjon, distribusjon og tekstfortolkning (Faircloughs 1992a, 4). Dette forklarer hvilke typer diskurser som trekkes på i det enkelte tilfelle og hvordan disse kombineres (Faircloughs 1992a, 4). Empirien i oppgaven består av politiske styringsdokumenter fra Oslo og Københavns kommune. Samt dokumentene over utviklingen i henholdsvis Bjørvika og Teglværkshavnen. Styringsdokumentene finner jeg som ledd i intertekstuelle kjeder. Dette betyr at de bygger på tidligere tekster og fremstår som premissgivere for fremtidige tekster (Fairclough 1992b, 289). Kommuneplaner er skrevet etter en mal og de nyeste utgivelsene vil inkorporere elementer fra tidligere planer og vedtak. I utviklingen av lokalplanene forholder de seg til det som uttrykkes i kommuneplanene og i de nasjonale styringsdokumentene og de er derfor ledd i den intertekstuelle kjeden.

Utover dette omhandler styringsdokumentene alt fra problematikk omkring fattigdom, samfunnssikkerhet, fornybar energi, barn og unge, globalisering, befolkningsvekst og brukermedvirkning mm. Dokumentene som beskriver utviklingen på nasjonalt og kommunalt nivå får således betydning for en bredt anlagt byutvikling i tillegg til den boligpolitiske dagsordenen. I internasjonal sammenheng har i tillegg begge kommunene forpliktet seg til å etterleve FNs 17 verdensmål for en bærekraftig utvikling. FN omtaler arbeidet som *“verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030”* (Forente Nasjoner). Styringsdokumentene som er utarbeidet på nasjonalt og kommunalt nivå kan dermed sies å være ledd i intertekstuelle kjeder også på et globalt nivå.

Begrepet intertekstualitet belyser tekstproduksjonen, hvordan tekster kan transformere tidligere tekster og restrukturere eksisterende diskurser og generere nye (Fairclough 1992b, 270). Hvis dokumentene består av en høy grad av intertekstualitet kan det sees ved at innholdet og budskapet i tekstene samsvarer med andre politiske dokumenter (Fairclough 1992b, 285-286). Et eksempel på dette er kommuneplanene. De har høy grad av intertekstualitet og det er lite rom for språklig og innholdsmessig kreativitet, i tillegg at de ansees de som offisielle dokumenter. Fairclough forklarer at ved bruk av språklig og innholdsmessig kreativitet kan det være et tegn på at diskursene ikke reproducerer, men snarere transformerer den diskursive praksis og dermed fører til sosial forandring (Jørgensen og Phillips 1999, 84).

I kommunene brukes kommuneplanen som bakgrunn for utarbeidelse av bydelsplaner og lokalplaner mm. Kommuneplanen fungerer som en ramme for utviklingen i de to byene for en periode på fire år. Oslo kommune har en økonomiplan med et 4-årig perspektiv. Hvor planen rulleres årlig og vedtas før hvert budsjettår. De politiske styringsdokumentene produseres i en spesifikk kontekst og utarbeides i fellesskap av en rekke aktører. Styringsdokumentene fra statlig nivå omhandlende nasjonale strategier representerer den sittende eller tidligere regjeringen, det gjelder for både København og Oslo. Tekstforfatterne av kommuneplanene representerer borgerrepresentasjonen i Københavns kommune (Københavns Kommune 2019) og byrådet i Oslo kommune (Oslo kommune 2019b). Som Fairclough understreker, produksjonen er i praksis ikke tilgjengelig for alle. Produksjonen er sosialt begrenset og betinget av maktrelasjoner (Fairclough 1992b, 270). Dette er essensielt å understreke i og med at det får konsekvenser for den hegemoniske kampen som bidrar til å reproducere eller transformere diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk.

Brukerne av de nasjonale strategiene og kommuneplanene vil hovedsakelig være politiske og offentlige, utøvende organer i landet og i kommunene, men samtidig mener Oslo kommune at kommuneplanene angår alle som jobber, bor og lever i Oslo (Oslo kommune). Københavns kommune påpeker at rammene som blir satt skal fungere som retningslinjer når kommunen selv lager lokalplaner (Københavns Kommune). De politiske styringsdokumentene er ikke like lett tilgjengelig for alle innbyggerne i kommunene. Man kan anta at ikke alle aktører i samfunnet forholder seg aktivt til dokumentene og innholdet som formidles. Det regnes derfor med at budskapet vil bli mottatt og videreformidlet av forskjellige institusjoner i samfunnet, som for eksempel av media og forskningsinstitusjoner. Fairclough understreker at forskjellige mottakere kan tolke budskapet ulikt (Fairclough 1992b, 291). Mottakerne av tekstene er subjekter med erfaringer og ressurser som varierer avhengig av dets sosiale liv (Fairclough 1992b, 292). Disse aspektene vil derfor påvirke hvordan budskapet tolkes og forstås av mottakerne.

Til slutt vil jeg trekke frem at kommunene publiserer et utkast av kommuneplanen så øvrig befolkning i begge kommuner kan sende inn meningen sin før den ferdige planen publiseres. København kommune har gjennomført det de selv kaller for omfattende offentlig høring og dialog med innbyggerne kalt “#københavnersnak” (Københavns Kommune). Oslo Kommune sin forklaring av hva medvirkning kan bidra med er: *“Ditt bidrag i planprosessen kan ha virkning på sluttresultatet, men den endelige beslutningen tar politikerne”* (Oslo kommune). Det er derfor usikkert hvilken innvirkning innbyggerne reelt sett har, særlig i Oslo. Samtidig som det er interessant at brukarmedvirkning er en av diskursene som artikuleres i styringsdokumentene hos begge kommunene. Dette vil jeg komme tilbake til i

analysen av sosial praksis. Produksjonen, distribusjonen og konsumeringen, inkludert tolkningen av tekst, er del av den hegemoniske kampen som bidrar på forskjellige nivåer til reproduksjon eller transformasjon av diskursordenen (Fairclough 1992a, 93).

Den høye graden av intertekstualitet og intertekstuelle kjeder, og liten grad av innholdsmessig og språklig kreativitet, indikerer at styringsdokumentene foreløpig kan ansees som reproduserende av diskursordenen som de inngår i for byutvikling og boligpolitikk.

5.3 Diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk

I dette avsnittet redegjøres det for kampene om diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk. Til å begynne med identifiseres de tre diskursene som artikuleres i styringsdokumentene; sosial bærekraft, bærekraft og brukermedvirkning. For å identifisere disse benytter jeg meg av Laclau og Mouffes analytiske redskaper nodalpunkt, flytende betegnere og ekvivalenskjeder¹. Fokuset vil være på hvordan de tre diskursene gjenspeiler ulike representasjoner av virkeligheten og hvordan det kommer til syne gjennom betydningsstrukturene. Struktureringen av avsnittet er et forsøk på å samordne de mange flytende betegnerne som konstituerer diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk. De tre diskursene analyseres ved å trekke frem ekvivalenskjedene, hva som kjennetegner de, hva de representerer for byene og hvilke samfunnsvitenskapelige teorier de trekker på. I analysen fokuseres det mer på bærekraftsdiskursene fordi de anses som de mest dominerende etter kodingen av styringsdokumentene. I tillegg vil jeg trekke inn hvordan diskursene synliggjøres i dokumentene til Bjørvika og Teglværkshavnen.

Det empiriske grunnlaget i analysen består av politiske styringsdokumenter, som er et uttrykk for kommunen og statens forståelse av problematikken og utfordringene de står ovenfor de neste årene. Dokumentene som analyseres er med andre ord ikke kun bestående av et tilfeldig utvalg av mulige løsninger, men bestående av myndighetenes dominerende forståelse av de problemene som søkes løst. Det som kommer til uttrykk i dokumentene er også et uttrykk for de dominerende måtene å håndtere sosiale konflikter på i moderne samfunn. Således forsøker jeg å besvare problemformuleringen min.

¹ Definert i metodekapittel - 3.2.4 Tekstnivå.

5.3.1 Sosial bærekraft

Den første diskursen som artikuleres i styringsdokumentene er sosial bærekraft. Som vist i tabell 7, avsnitt 3.2.4.1 sosial bærekraft. Den sosiale bærekraftsdiskursen i de danske styringsdokumentene ekvivaleres med tegnene: *udsatte by/boligområder, sammenhengende by, parallelsamfund, mangfoldighed* og *blandede by*. I ekvivalenskjeden reduseres tegnenes flertydige betydning til entydige momenter. Som forklart prøver diskursen løpende dette, å gjøre elementene til momenter for å redusere flertydigheten (Jørgensen og Phillips 1999, 38). Disse tegnene organiserer seg således om diskursens nodalpunkt som fastsetter tegnenes mening. Nodalpunktet sosial bærekraft ansees som premissgivende for diskursens betydningsstruktur. Diskursens fokus er på utviklingen av en sosialt bærekraftig by med en mangfoldig beboergruppe. I lokalplanen over Teglværkshavnen er den sosiale bærekraftsdiskurs svært lite fremtredende.

Den mangfoldige beboergruppen sees i styringsdokumentene som en ressurs for samfunnet, og det legges vekt på å få slutt på sosialt segregerte og fragmenterte områder i begge kommunene. Med utgangspunkt i Dempsey mfl sin forståelse synliggjøres det et fokus på verdiene av sosial likhet (Dempsey mfl. 2011, 292). Det fokuseres videre på de fysiske faktorene som man tenker vil redusere omfanget av segregerte og fragmenterte områder. Som nevnt tidligere² vil mangel på sosial likhet i et lokalområde ses hvis et område oppleves som forlatt eller forsømt. Dette kan føre til blant annet dårligere levekår. Det legges derfor stor vekt på tilgjengeligheten og nærhet til diverse offentlige tjenester, men også grønne rom, offentlig transport og lignende i områder som sees som lite sosialt bæredyktige. I forlengelse av dette er det relevant å trekke frem hvilke syn på byen som synliggjøres i diskursen, for å se hvilke ideer som ligger bak utviklingen.

I et makroperspektiv representeres byen som særlig global og åpen.

“København skal være en demokratisk verdensby med et sosialt ansvar, der skaber rammerne for en høj livskvalitet og giver rum for både københavnere, tilflyttere og byens gæster” (Københavns Kommune 2019, 13).

Byen representeres gjennom demokratiske verdier. Rettferdighet og inkludering er elementer som ønskes fremmet. Denne representasjonen avviker fra den typiske globaliseringdiskursen. Videre finner jeg ikke mange spor av dette i de danske

² Redegjort i teorikapittel - 4.2.1 Faktorer i sosial bærekraft.

styringsdokumentene sammenlignet med Oslo. Det er dermed ikke sagt at begreper som kreativitet, kultur og midlertidighet ikke eksisterer i dokumentene.

“En kulturel storby med kant skal utvikles sammen med københavnernes, kreative iværksættere og andre professionelle aktører” (Københavns Kommune 2019, 42).

Med Pedersens forståelse kan man se på dette som Københavns ønske om nettopp å kombinere utviklingen av bystrukturen med byrommene for å skape en særlig livsform. I sitatet fremgår det et ønske om å skape en by som er både dynamisk, unik og kulturelt givende. Ved å trekke inn beboerne, folk med kreative yrker og profesjonelle aktører i utviklingen fremstår det som et ønske å utvikle en by som også internasjonalt vil bli anerkjent. Det er i større grad snakk om å inngå i konkurranselogikken og være en del av ‘spaces of flows’³, snarere enn ‘spaces of places’. Men i sosial bærekraftsdiskursen er det generelt et større fokus på mikroperspektivet i byen - med andre ord at det er hverdagslivet som synliggjøres.

Mikroperspektivet representeres gjennom de gode rammene som byen skal skape for beboerne, deres vaner og praksiser.

“København skal være en by med gode fysiske rammer for hverdagslivet.(...) varierende og levende kultur og fritidsliv, som giver københavnernes mulighed for at være aktive, få nye oplevelser og bruge byen på nye måder” (Københavns Kommune 2019, 39).

“Områdets fremtidige blanding af erhverv, rækkehuse og etageboliger i forskellige størrelser og udadvendte funktioner, som fx café og galleri samt mulighed for mindre butikker, vil kunne danne baggrund for en sammensat beboergruppe. Der er i planen lagt vægt på udformning af offentlige byrum, som appellerer til befolkningsgrupper med forskellige aldre og forskellige interesser” (Københavns Kommune 2016,10).

Det første sitatet forestiller byen som rammesettende for god livskvalitet, men også spennende og opplevelsesrik for dens innbyggere. Det skal videre være en viss nærhet og tilgjengelighet til å kunne utfolde seg slik man vil - det fremgår at alt skal skje i byen. Det nederste sitatet handler om utviklingen av Teglværkshavnen. Sitatene representerer to relativt like ideer om hva utviklingen skal representere for byen. Man finner således igjen fokuset på de fysiske faktorene i utviklingen av et sosialt bærekraftig samfunn.

³ Definert i teorikapittel - 4.1 perspektiver på byen.

Tilgjengelighet og nærhet til grønne, attraktive områder av god kvalitet (Dempsey mfl. 2011, 291). Utover dette er muligheten til å være aktiv også et tegn på at helse og god livskvalitet er i fokus. Dette vil forstås som de sosiale faktorene i Dempsey mfl. sin forståelse av sosial bærekraft (Dempsey mfl. 2011, 291).

Utover ovennevnte representeres byen som et sted hvor alle beboere skal føle tilhørighet. *“...en by med en stor social sammenhengskraft på tværs af de forskellige bydele”* (Københavns Kommune 2019, 17). Det understrekes at beboere *“uanset alder, social baggrund, køn, fysik eller etnicitet”* anses som likeverdige og har en plass i det danske samfunn (Københavns Kommune 2019, 19). Dette sees også i rammene som bygges for innbyggerne.

“Alle nye byområder skal utvikles, så de har en blandet karakter, både hvad angår funksjoner, ejerformer, bolig størrelser og typer” (Københavns Kommune 2019, 16).

“Planen skal således bidrage med en mangfoldighed såvel i bygningstyper som i boligtyper, erhvervslokalteter og nye byrum” (Københavns Kommune 2016, 8).

Sitatene representerer en tanke om at man skal ha mulighet til å bo der man selv vil uansett økonomisk evne. Det første sitatet er fra styringsdokumenter på kommunalt nivå, mens det andre er fra lokalplanen til Teglværkshavnen. Byens kvaliteter knyttes opp mot ulikt innhold i de forskjellige diskursene, men i diskursen om sosial bærekraft relateres mangfoldighet til økonomisk, sosial og politisk involvering. Mangfold sees som et viktig og positivt aspekt i utviklingen. Det er med andre ord et tydelige fokus på å skape et sosialt bærekraftig lokalsamfunn.

Begrepene *mangfold* og *paralellsamfund* anser jeg som flytende betegnere. Som nevnt i avsnittet over legges det stor vekt på at alle typer mennesker har en plass i det danske samfunn, men i den nasjonale strategien fra Indenrigs- og boligministeriet (2021) finner jeg et mer negativt syn på ikke-vestlige innvandreres bosettingsmønstre. Dette finner man også igjen i de andre danske styringsdokumentene.

“De seneste 20 år er der vokset en kile frem, som er en barriere for udviklingen af den blandede by. Der er opstået store udsatte boligområder, hvor der bor mange indvandrere med ikke-vestlig baggrund” (Indenrigs- og Boligministeriet 2021, 7).

“Det er en af de største strukturelle udfordringer for det fællesskab, som er fundamentet for det danske velfærdssamfund. Derfor skal etnisk og social adskillelse bekæmpes” (Indenrigs- og Boligministeriet 2021, 7).

Sitatene illustrerer budskapet om at den blandede og sammenhengende by vil føre til en positiv utvikling. Hvis det ikke oppnås sees det som en trussel mot det fellesskapet som velferdssamfunnet er bygd på. Mellom linjene kommer *social mix*⁴ logikken frem. Områder bebodd av mennesker med forskjellig sosioøkonomisk, etnisk og kulturell bakgrunn skal føre til økte muligheter for individet og en bedre sosial sammenhengskraft i samfunnet (Musterd og Andersson 2005, 762). Men fordi dette ikke er forsket nok på vet man ikke om a fører til b. I tillegg er det relevant å trekke inn Ash Amins kritikk. Han mener at ideen om daglig kontakt med mennesker med ulik sosioøkonomisk, etnisk og kulturell bakgrunn ikke vil føre til mindre fordommer og diskriminering (Amin 2002, 970). I det siste sitatet er målet å gjenskape fellesskapet gjennom å bekjempe den delte byen. Amin understreker at hvis fordommer skal bekjempes i et samfunn må det foregå en kulturell utveksling. Man må ferdes utenom sitt vanlige miljø, samt engasjere seg og interagere med fremmede om en felles aktivitet (Amin 2002, 970). Det finnes etter hans mening en grense for hvor sterk den sosiale sammenhengskraft kan være i et lokalsamfunn. Arbeidet bør istedenfor legges i å skape åpne møtesteder, med rom for ulikhet som kan føre til en åpen dialog (Amin 2002, 970).

Den danske regjeringen har valgt å endre terminologien i parallellsamfunnslovgivningen.

“Regeringen er ikke bange for at sige tingene ligeud og kalde noget ved dets rette navn. Men ordet ”ghetto” er ikke det rette navn. Det er alt for upræcist. Ghettobetegnelsen fortæller ikke i sig selv noget om et boligområdes problemer, men har alene en betydning i kraft af den historie, som knytter sig til ordet. Det gør betegnelsen stigmatiserende og står i vejen for en varig omdannelse af de udsatte boligområder. Derfor vil vi i stedet omtale boligområderne på en måde, som afspejler det problem, at områderne adskiller sig fra det omkringliggende samfund og truer sammenhængskraften” (Indenrigs og Boligministeriet 2021, 15).

“...det foreslås, at ghettoområder fremover betegnes parallelsamfund og hårde ghettoområder omdannelsesområder. Betegnelsen udsatte boligområder fastholdes. Kriterierne ændres ikke” (Indenrigs og Boligministeriet 2021, 16).

⁴ Redegjort i teorikapittel – 4.2.2 Social mix.

Sitatene understreker språkets innvirkning og kraft særlig relatert til synet på området i fremtiden. Det fremstår med denne endringen slik at synet på området i fremtiden er viktigere å ta hensyn til enn storsamfunnets syn på ikke-vestlige innvandrere og deres bosettingsmønstre. Et av kriteriene for at et område skal reguleres av lovgivningen er *"Almene boligområder med mindst 1.000 beboere, hvor andelen af indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig oprindelse overstiger 30 pct"* (Indenrigs og Boligministeriet 2021, 10). Det fremstår derfor noe paradoksalt at byen skal representere et sted med plass til alle og at alle skal ha de samme mulighetene og rettighetene når det formuleres som et problem hvis én bestemt gruppe, ikke-vestlige innvandrere, bosetter seg i samme område. Jeg har ikke funnet omtale av andre grupper med tilsvarende negative konnotasjoner i dokumentene. Dette har også Andersen og Pløger beskrevet - byfornyelsesprosjekter er med på å regulere etniske grupper gjennom boligpolitikken (Andersen og Pløger 2007, 1366). De skriver videre at politikken som føres understøtter en disiplinerende tankegang i motsetning til for eksempel positiv selektivisme (Andersen og Pløger 2007, 1366). Amin poengterer at hvis det er et fravær av den sosiale sammenhengskraften i et demokratisk samfunn, vil balansen mellom solidaritet og kulturelle handlingsrom være særdeles viktig. Dette er for å unngå å skape en situasjon der minoriteter kulturelt assimileres inn i vestlig konformitet (Amin 2002, 974). Når kommuneplanens egen visjon er at beboere uansett alder, sosial bakgrunn, kjønn, fysikk eller etnisitet ses som likeverdige (Københavns Kommune 2019, 19) står det i motstrid til budskapet som ligger i kriteriet om at *"...andelen af indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig oprindelse overstiger 30 pct"*. I de danske styringsdokumentene fremgår det med andre ord et noe motstridende bilde av hva som anses som et sosialt bærekraftig samfunn.

I Oslo kommune ekvivaleres sosial bærekraft med tegnene: *boligsosial / sosial boligpolitikk, mangfold, plass til alle, befolkningsvekst, innvandring og varmere by*. Som vist i tabell 6, avsnitt 3.2.4.1 sosial bærekraft. Det er disse tegnene som organiseres rundt diskursens nodalpunkt og det jeg anser som den dominerende ideen som gir diskursen betydningsstruktur. Den sosiale bærekraftsdiskursen gjenspeiler hvilke visjoner som finnes for Oslo kommune i dokumentene. Det er mange likheter med den sosiale bærekraftsdiskursen i Københavns styringsdokumenter. Men også litt forskjellige tegn som konstituerer diskursens ekvivalenskjede. Den sosiale bærekraftsdiskursen er ikke særlig fremtredende i lokalplanen for Bjørvika.

Mangfold presenteres også i Oslo som en positiv ressurs for byen og dens utvikling, men det antydes også at *mangfold* kan by på utfordringer.

“Oslo har både de beste og de dårligste levekårene i Norge. De aller fleste innbyggerne i Oslo klarer seg godt, og et mangfoldig samfunn gir muligheter for nytenkning” (Oslo Kommune 2019b, 11).

“Ulikhet er en sterk drivkraft i utviklingen av byen. Vi må legge til rette for at ulike mennesker lever og bruker alle områdene i byen sammen. Det kan gi et mer inkluderende, motstandsdyktig og innovativt Oslo for alle” (Hjemdal i Oslo Kommune 2019b, 14).

Som sitatene illustrerer knyttes *mangfold* i diskursen opp mot ulikhet og levekårsforskjeller, men det antydes også at problemene kan minskes ved å arbeide for en mer inkluderende by gjennom tilrettelegging og åpenhet. Til en viss grad fremmer sitatene Ash Amins idé om hvordan lokalsamfunn bør utvikles. At steder bør sees som åpne møtesteder, hvor man møtes som likeverdige slik at frykt eller fordommer kan bekjempes i møte med andre. Samt at nye identiteter og holdninger kan få plass til å vokse frem (Amin 2002, 972). For å skape en helhetlig forståelse av hvordan byen presenteres i denne diskursen er det nødvendig å redegjøre for de eventuelle forskjellige forståelsene av byen som fremgår i diskursen.

I den sosiale bærekraftsdiskursen er makroperspektivet på byen ikke særlig fremtredende i styringsdokumentene. Oslo som internasjonal by legges vekt på når det fokuseres på urbanisering, befolkningsvekst og fortetting.

“Oslo har lenge vært en av de raskest voksende byene i Europa. Denne veksten legger press på byens arealer og kvaliteter. Behovet for gode fellesarealer er stadig viktigere for byens sammensatte befolkning...” (Oslo kommune 2019e, 5).

Befolkningsveksten representerer et behov for gode byrom og møtesteder. Veksten legger press på byen og skaper behov for fellesarealer som blir stadig viktigere. Kommunen kan oppfattes som noe ambivalent når det gjelder en rask befolkningsvekst. Mikroperspektivet er i fokus i denne diskursen slik som det også var for København. Selv om det er snakk om befolkningsvekst som kan komme som følge av globale hendelser fremgår det et fokus på å skape gode arealer og kvaliteter som vil være tilpasset beboernes behov. Det er det samme som fremkom i Københavns styringsdokumenter - et fokus på å skape gode rammer for hverdagslivet. Oslo og København kommunes makroperspektiv på byene er, med noe forbehold, relativt lik i den sosiale bærekraftsdiskursen.

Begrepene *boligsosial* eller *sosial boligpolitikk* er tett relatert til den sosiale bærekraftsdiskursen som fremgår i de norske styringsdokumentene. Den sosiale boligpolitikken representerer boligens posisjon i velferdssamfunnet som et grunnleggende gode og det ansees som en sentral del av velferdspolitikken som føres i Norge (Kommunal og moderniseringsdepartementet 2020, 5). Siden 1980-tallet har de boligpolitiske tiltakene handlet om deregulering av markedet (Gitmark 2020, 96). Stortinget sa i 2013 at bolig ble sett på som et personlig ansvar og det offentlige sin oppgave var å tilrettelegge så folk kunne klare seg selv (Gitmark 2020, 96). Som det fremgår i sitatene er det en litt annen holdning som kommer frem i styringsdokumentene.

“...byrådet vil jobbe for å utvikle et mer sosialt og inkluderende leiemarked med flere ikke-kommersielle alternativer” (Oslo Kommune 2019c, 5).

“Private utbyggere har tatt en enda viktigere rolle de siste årene gjennom å etablere flere utleieboliger generelt, og flere utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet, spesielt” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020, 9).

“Regjeringen vil sammen med private og offentlige aktører, beskrive, videreutvikle, evaluere og dele erfaringer fra slike initiativ med sikte på oppskalering” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020, 13).

Sitatene illustrerer et økende fokus på å utvikle et boligmarked som skal være åpent for alle, men med litt forskjellig synspunkt på hvem som skal stå for utviklingen. I forlengelse av dette kan vi trekke inn problematikken i den kommunale boligsektoren i Oslo. De kommunale boligene skiller seg fra Københavns almene boliger fordi boligene kun er tilgjengelig for de mest vanskeligstilte i samfunnet. Kommunale boligområder er ofte preget av dårlige og utrygge bomiljøer, med en opphopning av levekårsproblemer, samt korte leiekontrakter (Gitmark 2020, 99, 100). Særlig barnefamilier som bor tett på folk med psykiske problemer og/eller rusavhengige, ses som problematisk fordi barna ofte lever under dårligere vilkår enn sammenlignbare grupper, som beskrevet i avsnitt 2.1.2 om boligpolitiske utfordringer i Oslo. Sektoren har blitt kritisert for å være den mest markedsorienterte kommunale utleiesektoren i Europa (Gitmark 2020, 100). Det første sitatet fra kommunen legger vekt på å inkludere flere ikke-kommersielle alternativer i utbyggingen. De to siste sitatene som er fra statlig nivå, legger vekt på private aktører og offentlig-privat samarbeids rolle i utviklingen av boligmarkedet. Samtidig er det i kommunens budsjettforslag for 2021 “innarbeidet 12 millioner til arbeidet med en tredje boligsektor” (Oslo Kommune 2021, 7). Det framstår som

noe uklart hvem som skal stå for utbyggingen, men det er i forslaget til økonomiplanen for 2021-2024 satt av midler til arbeidet med en mer sosialt bærekraftig boligpolitikk.

Oslo som internasjonal by blir fremtredende knyttet til næringsliv og innovasjon, samt arkitektur.

“...vil være med på å sette Oslo på kartet som en ledende by for nyskapende, mangfoldig og vakker arkitektur og et viktig element i profileringen av Oslo. Politikken vil vise, nasjonalt og internasjonalt, at Oslo kommune har fokus på arkitektur og miljø i vid forstand” (Oslo Kommune 2019e, 6).

“Visjonen er at Oslo og Akershus skal være en av verdens mest bærekraftige, smarte og innovative regioner” (Oslo Kommune 2020, 10).

Oslo i en internasjonalt kontekst framstår med et fokus på konkurransedyktighet her illustrert gjennom arkitektur, miljø og innovasjon. Castells ‘spaces of flows’ og byens posisjon i den globale konkurranse er spesielt fremtredende i dette sitatet. Utviklingen som beskrives omhandler å posisjonere seg internasjonalt for å være konkurransedyktig, fremfor å reparere. Dette kommer også tydelig frem i utviklingen av Bjørvika.

“en sterk bykomposisjon som formidler en stedsidentitet ulik alle andre byer” (PBE 1998, 4).

“Osloregionen er tyngdepunktet for forskning og utvikling i Norge, og vil i fremtiden i stadig større grad konkurrere med byregioner i Europa om kapital, arbeidskraft og bedriftslokalisering” (PBE 2008, 9).

“Fjordbyen skal profilere Oslo internasjonalt og vil være byens ansikt og første møte for tilreisende ferge- og cruisepassasjerer” (PBE 2008, 10).

Oslo slik det representeres her er ikke tett knyttet til de synspunktene som er redegjort for tidligere i denne diskursen. Diskursen som blir presentert her tillegger den flytende betegneren *byen* et annet meningsinnhold enn det som er tilfelle i den sosiale bærekraftsdiskursen. Dette kan også sees som at tegnene interdiskursivt knyttes til andre diskurser. *Byen* blir her presentert som den globale byen. Det vil her si at byutvikling foregår gjennom å posisjonere seg i den globale økonomien som på samme tid avhenger av tilkobling til ‘spaces of flows’. Negative følger av globalisering oppfattes forskjellig. Noen

forskere mener at det har ført til større ulikhet innad i land, og også på verdensbasis (Castells 2002, 14). Etter kodingen av datamateriale er globaliseringsdiskursen mer fremtredende i de norske styringsdokumentene, særlig i dokumentene som handler om utviklingen i Bjørvika.

5.3.2 Bærekraft

Tegnet bærekraft har jeg kategorisert som en flytende betegner, men også som et nodalpunkt i de to diskursene. Bærekraft kan ifølge Giddens defineres som en måte å håndtere miljøproblemer ved hjelp av langvarige løsninger (Giddens 2009, 63). Etter å ha lest gjennom, kategorisert og kodet dokumentene finner jeg at den danske bærekraftsdiskurs ekvivaleres med tegnene: *grønne (by)områder, sykler, bæredygtig by, klimasikring, kollektiv trafikk, Co2-neutral, natur og grønne politikere*. Som vist i tabell 9, 3.2.4.2 Bærekraft (miljøaspektet). Disse utgjør ekvivalenskjeden for diskursen om bærekraftig utvikling i København kommune. I lokalplanen til Teglværkshavnen er bærekraft den mest fremtredende diskursen.

Tegnet *by* får en særlig kvalitet i diskursen og de kvaliteter representeres gjennom københavnernes nærhet til grønne og blå områder. Nærheten kan forekomme gjennom å skape rekreative utearealer eller ved å etablere flere grønne takterrasser (Københavns Kommune 2017b, 58). Områdene vil være til glede for et aktivt hverdagsliv og styrke folkehelsen, men også øke biodiversiteten (Københavns Kommune 2019, 23, 31). Dette elementet finner man igjen i lokalplanen til Teglværkshavnen.

“Udnyttelse af stationsnærheden samt bestemmelser om lavenergiklasse 1 og om opsamling og genbrug af regnvand er de vigtigste elementer i krav, der skal tilgodese ønsket om bæredygtighed” (Københavns Kommune 2017c, 9).

Som sitatet illustrerer er bærekraft forstått relativt praksisnært i hvordan det skal tenkes inn i utviklingen. Samtidig tillegges København en viktig funksjon som rammesettende for hverdagslivet til beboerne og derfor blir mikroperspektivet på byen særlig fremtredende også i denne diskursen. Men tegnet *by* er også fremtredende i makroperspektivet, hvor kvaliteter som konkurransedyktighet legges særlig vekt på.

“København er en af verdens grønneste og mest bæredygtige byer, der er med til at sætte dagsordenen for, hvordan byer kan bidrage til at fremme den grønne dagsorden” (Københavns Kommune 2019, 31).

“Samtidig samarbejder vi om nye løsninger for fremtidens bæredygtige by, så vi kan bidrage til at drive en udvikling til gavn for byen og til fremme af dansk byggeris konkurrenceposition internationalt” (Københavns Kommune 2017b, 56).

“København er nationalt såvel som internationalt kendt for grønne løsninger og en byudvikling, hvor grønne løsninger går hånd i hånd med økonomisk vækst, jobskabelse og øget livskvalitet” (Københavns Kommune 2019, 51).

København tillegges i sitatene en viktig posisjon internasjonalt ved å være en foregangsby for klima og vil på samme tid fremheve seg i den globale konkurranse. Dette globaliseringsperspektivet er ikke særlig fremtredende i planen til Teglværkshavnen. Giddens beskrivelse av bærekraft og utvikling som motstridende kan fremheve den motstridende representasjonen av tegnet *byen* som blir tydelig i denne diskursen (Giddens 2009, 62). Forklaringen hans dreier seg om at miljøvernerne lener seg mot den bærekraftige siden, hvor myndighetene og næringslivet lener seg mot utvikling i form av økonomisk vekst (Giddens 2009, 62). I de danske styringsdokumentene får begge sidene plass til å være med på å forme hvordan byen presenteres. *By* som flytende betegner og nodalpunkt er fremtredende i begge diskursene. Tegnet tillegges forskjellig meningsinnhold i de forskjellige diskursene. I mikroperspektivet vil bærekraftig utvikling føre til gode rammer for innbyggerne og sunne områder. I makroperspektivet vil bærekraftig utvikling føre til økonomisk vekst. Samtidig komplimenterer representasjonene hverandre i og med at det fører til et fokus på en mer bærekraftig utvikling.

Den norske bærekraftsdiskursen ekvivaleres med tegnene: *klima, kollektivtransport, grønn by(områder), bærekraftig, sykkel, bil(trafikk), fortetting og nullutslippsby*. Som vist i tabell 8, 3.2.4.2 Bærekraft (miljøaspektet). Det er disse tegnene som utgjør ekvivalenskjeden for den bærekraftige diskursen i de norske styringsdokumentene. Tegnene er i stor grad de samme som i den danske bærekraftsdiskursens ekvivalenskjede. I den norske diskursen fremheves spesielt to sider av Oslo som en by i vekst og som fremtidsrettet. Den fremtidige befolkningsveksten betyr at byen vil bli mer kompakt og endres. Det understrekes i denne sammenhengen at blågrønne strukturer må styrkes ved gjenåpning av elver og bekker eller ved å etablere nye grøntområder og møteplasser tilgjengelig for alle (Oslo kommune 2019b, 47). Videre ses veksten på som en mulig utfordring *“...for både friluftsliv, rekreasjon, biologisk mangfold og klimatilpasning”* (Oslo kommune 2019b, 16). Det er derfor fokus på å reparere de negative konsekvensene som befolkningsveksten vil føre med seg, som Pedersen mente ikke lenger preget dagens bypolitikk (Pedersen 2011, 41). Det gir ikke et

helhetlig bilde av politikken hvis man mener det kun fremmer kapitalistisk utvikling (Pedersen 2011, 41). Motsatt skapes det et annet bilde hvis en ser på byens kvaliteter som fremtidsrettede og som uttrykkes i makroperspektivet.

Makroperspektivet kommer fram i sammenheng med investering og innovasjon, der det fremmes som viktig for den bærekraftige utviklingen.

“I 2019 er Oslo europeisk miljøhovedstad. Dette er en unik anledning til å vise fram Oslos natur- og miljøkvaliteter, og politikken som føres for å gjøre Oslo til en grønnere by som det er attraktivt å investere og drive næring i” (Oslo kommune 2019b, 16).

“Oslo skal være en test og demonstrasjonsarena for framtidsrettede og innovative produkter, forbruk og tjenester for en bærekraftig, klimasmart og grønn byutvikling” (Oslo kommune 2019b, 19).

“Her (les: Bjørvika) kan hovedstaden bygge sin identitet for det 21. århundre, som en foreløpig siste byggesten i det som er Oslos bærende “akse”, dvs. sjøfronten. Her kan “bærekraftig by” gis en konkret dimensjon ved at trafikkmaskinene gir fra seg sin dominans over sjøfronten. Her kan samtidens hovedstadsuttrykk bygge bro mellom middelalderby og renessanseby, en kontrast som både kan ta hensyn til de respektive historiske særpreg og styrke den stedegne identitet” (PBE 1998, 39).

De to første sitatene illustrerer hvordan byen fremmer økonomisk vekst og investering gjennom å føre en bærekraftig politikk. Det siste sitatet illustrerer mer det estetiske elementet som planleggerne av Bjørvika knyttet til bærekraftig utvikling. Men hva betyr det for utviklingen at bærekraft markedsføres for å gjøre Oslo til et attraktivt mål for investering? Det er vel nettopp denne utviklingen Castells og Pedersen mener globalisering har ført med seg. Man bygger byer som skal tiltrekke kapital, og som vil føre til at man tiltrekker en type «livsform» som representerer den globale økonomien. Det er følgelig en kamp om å fylle tegnet *by* med meningsinnhold i denne diskursen også. I tillegg kan det ses som en representasjon av “smart by”, hvor miljøaspektet ikke er det som står sterkest (Jong mfl. 2015, 34). Det er følgelig motstridende begrunnelser for utviklingen som legges til grunn for politikken innad i diskursene. Dette preger både Oslo og København kommunes styringsdokumenter.

Transport vektlegges i begge kommunene. I de norske styringsdokumentene er fremkomstmidler og målet om å bli en nullutslippsby særlig understreket på kommunalt nivå. Til forskjell fra den sosiale bærekraftsdiskursen der transport ikke er særlig fremtredende.

Kommunen anser trafikk som den største kilden til klimagassutslipp og det er derfor mye som ønskes forbedret og endret i transportutviklingen og infrastrukturen (Oslo kommune 2019b, 16, 59).

“Byen har et stort potensial for å redusere forurensningen hvis kjøretøyflåten blir nullutslipp og vi får en overgang fra bil til kollektivt, sykkel og gange” (Oslo kommune 2019b, 10).

Byutvikling og fortettingen skal skje i områder med god kollektivdekning der det tilrettelegges for gående og syklende (Oslo kommune 2019b, 52). I de danske styringsdokumentene finner jeg tilsvarende også et fokus på transport. Det er snakk om et økt fokus på grønn mobilitet der kollektivtransport og gode forhold for syklende og gående fremmes for å redusere Co2-utslippet (By og Havn 2020, 14-15). Dermed representerer disse flytende betegnerne det samme meningsinnholdet i begge kommunene og vektlegges i lik grad i styringsdokumentene. Det er en representasjon av “lavutslippsbyen” som fremtrer i diskursen. Byens rolle fremtrer som viktig i klimaproblematikken og det er menneskeskapt karbonutslipp som ønskes redusert eller stoppet med dette fokuset (Jong mfl. 2015, 33).

Utover dette gjør den flytende betegneren *sammenhengende by* seg gjeldende i bærekraftsdiskursen. Tegnet representerer romlige og fysiske egenskaper som illustreres i sitatet. Dette anses også som meningsinnholdet for tegnet i den sosiale bærekraftsdiskursen.

“...en regional boligudbygning sker på baggrund af en sammenhængende og strategisk planlægning, hvor fortætning af stationsnære områder kombineres med en indsats for forbedring af den kollektive transport i hele regionen” (Københavns Kommune 2019, 49).

Det er slik ikke snakk om to kontrastfylte ideer som gir tegnet ulikt meningsinnhold, men snarere komplementære trekk som tydeliggjøres i begge diskursene. Det er en tendens til at de to diskursene komplementerer hverandre og det går fram av styringsdokumentene fra begge kommunene.

De representasjonene som kommer til syne gjennom den flytende betegneren og nodalpunktet *by* fylles med ulikt innhold i de to diskursene, men samtidig er det flere av kvalitetene som jeg vil anse som komplementære og ikke motstridende.

“...men vi kan gjøre os umage for at holde fast i de kvaliteter, vi sætter så stor pris på: Den blandede og grønne by” (Frank Jensen i Københavns Kommune 2019, 5).

“Mange lejere bor i dag i almene boliger, der har behov for at blive renoveret, og renoveringsindsatsen i den almene boligsektor sikrer gode og sunde boliger med et lavt energiforbrug til gavn for både lejerne og klimaet” (Regeringen mfl. 2020, 2).

Det siste sitatet illustrerer hvordan utviklingen av almene boliger som er tett tilknyttet den sosiale bærekraftsdiskursen ikke må falle utenfor når byen nå ønskes utviklet i en mer bærekraftig retning. Hvor det første også søker å kombinere sosial bærekraft og bærekrafts diskursen, gjennom den blandede og grønne by.

Noen av tegnene som jeg mener gjør at diskursene ofte ses mer som komplementære er *mangfoldig, flerfunksjonell, sammenhengskraft, møteplasser og blandet by* blant annet. Selv om tegnene fylles med noe forskjellige mening, representerer de ikke motstridende ideer om hvordan utviklingen kommer til å foregå. Det ses snarere som at diskursene til en viss grad går hånd i hånd. Dette mener jeg at sitatene illustrerer. Det er snarere tegnet *by* som hittil har vist seg å bli fylt med motstridende ideer om grunnlaget for utviklingen.

5.3.3 Brukermedvirkning

Den siste diskursen jeg anser som fremtredende er diskursen om brukermedvirkning. Etterå ha kategorisert og kodet Oslo og København kommunes dokumenter finner jeg at denne diskursen ekvivaleres med tegnene: samarbeid, medvirkning, involvering og dialog i den danske konteksten og i den norske: (bruker)medvirkning og samarbeid. Dette beskrives i tabell 10 og 11 under 3.2.4.3 Brukermedvirkning. Det er således snakk om to nær identiske ekvivalenskjeder. Jeg anser derfor nodalpunktet i diskursen for å være brukermedvirkning. Denne diskursen ser jeg ikke spor av i lokalplanen til Teglværkshavnen eller Bjørvika. Nodalpunktet brukermedvirkning representerer en annen faktor i planleggingsprosessen enn bærekraftsdiskursene. Det representerer den styringsmåten som ses i styringsdokumentene. Agger mener at det i offentlig planlegging

ses som et stort potensial å trekke inn beboerne og deres ressurser i planleggingen (Agger 2007, 31).

“en stor del af københavnernes er gode til at deltage i debatten om byens udvikling, men i de udsatte byområder har vi et særlig ansvar for at sikre, at de grupper, der ikke råber højest, også bliver hørt” (Københavns Kommune 2017a, 18).

“udform bygninger og byrum med plads til fællesskaber og borgerinitativ” (Københavns Kommune 2017b, 50).

“København er københavnernes by og københavnernes er eksperter i det liv, der leves i byen.(...)Københavns Kommune bestræber sig på at skabe en tidlig, tydelig, engagerende og mangfoldig dialog sammen med københavnernes om byens udvikling og i kommunale kerneoppgaver” (Københavns Kommune 2019, 100).

Det fremgår som illustrert i sitatene et fokus på involvering av beboerne, spesielt på kommunalt nivå i de danske styringsdokumentene. Inndragelsen av beboerne, fokuset på de som medskapere av byen og at byen kun i samspill og dialog med innbyggerne vil løftes (Københavns Kommune 2019, 42) (Københavns Kommune 2017a, 5) (Københavns Kommune 2017b, 14).

Den flytende betegneren *mangfold* brukes også i denne sammenhengen. Et av kriteriene for å skape en kommunikativ planleggingsprosess er at alle som blir berørt av beslutningene eller har en interesse, skal involveres eller ha muligheten til å delta i prosessen (Agger 2007, 37). Tegnet mangfold brukes for å uttrykke at det er et ønske om bred deltagelse med tanke på kjønn, etnisitet, kultur, fysikk og sosioøkonomiske aspekter. Dette viser seg i realiteten å være komplisert. Selv om ideen bak brukermedvirkning er basert på at alle skal bli hørt kan det være flere faktorer som fører til at grupper som generelt ikke deltar i offentligheten, eller er mer ekskludert eller marginalisert i samfunnet ikke deltar i planleggingsprosesser heller (Torfing mfl. 2019, 803).

I Oslo finner jeg det samme fokuset på brukermedvirkning på nasjonalt og kommunalt nivå.

“ Det er tverrpolitisk enighet om at innbyggere, organisasjoner, næringsliv og andre aktuelle aktører, skal få medvirke og si sin mening om planer som angår dem” (Oslo kommune 2020, 11).

“...dagens samfunnsutfordringer er svært komplekse, og byen står overfor utfordringer som enkeltaktører ikke kan løse hver for seg” (Oslo kommune 2019b, 10).

Disse kvalitetene kommer frem i arbeid som kan knyttes til begge diskursene som er redegjort for tidligere. Kommunal- og moderniseringsdepartementet understreker betydningen av denne styringsformen ved å peke på at det blant annet vil oppnås bedre resultat for enkeltmennesket i det boligsosiale arbeidet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020, 17-18). I diskursene fremstår brukermedvirkning som et godt middel til å inndra beboerne i utviklingen av byen.

Samtidig kan brukermedvirkning være med å skape en annen form for stedsforståelse.

“håndtering av de utfordringer man står ovenfor, vil avgjøre om Bjørvika-Bispevika blir utviklet til et område som også kommende generasjoner kan bruke som eksempel på en vellykket områdeutvikling, verdig en moderne hovedstad” (PBE 1998, 6).

Dette sitatet er fra dokumentene om Bjørvika. Det illustrerer tanken om at hvis en klarer å løse de utfordringer man står ovenfor og samarbeide, vil fremtidige generasjoner kunne ha nytte av dette. Det er nok i helt i tråd med de aspektene som brukermedvirkning står for, men det er et uttrykk for at en må finne et felles grunnlag for å kunne utvikle best mulig. Healey mener fokuset i utviklingen bør inkludere meningene og verdiene som mennesker investerer i deres omgivelser og oppfatningen av hvilken evne de har til å påvirke sine omgivelser (Healey 2010, 33). I hennes forståelse vil beboerne sees som aktører som gjennom prosessen former de fremtidige strukturene og de materielle mulighetene, og som så vil få betydning for senere generasjoners opplevelse og utvikling av stedet (Healey 2010, 20). Med andre ord er det et tegn på at den sosiale bærekraftsdiskursens fokus på tilgjengelighet og nærhet til offentlig transport, offentlige tjenester, gode utearealer og så videre ikke er nok. Stedets kvaliteter vil bli formet gjennom møte mellom vår materielle forståelse av omgivelsene og de meningene vi tillegger disse møtene (Healey 2010, 34).

5.4 Sosial praksis

Den sosiale praksisen ser Fairclough på som det siste steget i hans tredimensjonale modell i den kritiske diskursanalyse. Formålet med kritisk diskursanalyse er å kartlegge de forbindelsene som eksisterer mellom språkbruk og sosial praksis (Jørgensen og Phillips 1999, 82). Formålet med avsnittet er å se om den diskursive praksisen reproducerer diskursordenen og bidrar til å opprettholde status quo i den bredere sosiale praksisen. Eller

om diskursordenen transformeres så det skapes sosial forandring (Jørgensen og Philips 1999, 98).

Mackay understreker at planlegging og især byutvikling typisk reflekterer verdiene og prosessene til den tiden det foregår i (Mackay 2016, 3). Etter å ha redegjort for de tre ulike diskursene som jeg anser som dominerende i styringsdokumentene, vil jeg derfor i dette avsnittet eller kapitlet? se på hvilke diskurser sosial bærekraft, bærekraft og brukermedvirkning er en del av. Til å begynne med diskuterer jeg derfor hvilke ideologier som kommer til syne i sosial bærekraft, bærekraft (miljøperspektivet) og brukermedvirkning. Diskursene kan sies å være tre forskjellige konkurrerende ideer som kjemper om å være den mest innflytelsesrike. I tillegg anser jeg neoliberalismens innflytelse i planlegging som viktig å trekke frem i dette avsnittet. Så spørsmålet jeg søker å besvare er om de tre diskursene sees som en del av den neoliberalistiske ideologien. Noen teoretikere anser neoliberalismen som hegemonisk i byutvikling (Sager 2015, 269). Men er dette en forenklet og lite nøyaktig forståelse av de ulike verdienes innflytelse?

Neoliberalismen i planlegging kan blant annet forstås som økte individuelle eiendomsrettigheter og at institusjonene tilrettelegger for det frie marked og fri handel (Harvey 2007, 64). De private aktørene sees som nøkkelen til innovasjon og økning i rikdom (Harvey 2007, 64). Ideen er at den generelle velferden vil øke i samfunnet og gjennom et fritt marked og fri handel vil man kunne utrydde fattigdom (Harvey 2007, 64-65). Baksiden er blant annet at det kan føre til en økning i asymmetriske maktforhold og økt konsentrasjon av rikdom (Harvey 2007, 68). Samtidig er det få tilfeller hvor jeg kan peke på at utviklingen som skjer kan sies å være et eksempel på kun bærekraftige verdier. Det er fler tilfeller, som jeg vil vise, hvor det fremstår som om utviklingen både kan styres av neoliberale verdier, men også av de andre diskursene. Jeg vil starte med å se på de diskursene jeg har redegjort for tidligere i relasjon til det jeg anser som neoliberale verdier. For så å kunne svare på følgende: Reproduseres den diskursive praksis diskursordenen og bidrar til å opprettholde status quo i den bredere sosiale praksis, eller transformeres den så det skapes sosial forandring? (Jørgensen og Philips 1999, 98).

5.4.1 Sosial bærekraft

Sosial bærekraftig utvikling slik det fremkommer av diskursanalysen har et fokus både på det sosiale og det bygde miljøet i begge kommunene. Både København og Oslo fokuserer på å skape en by der mangfold sees som positivt og å utvikle en by som ikke preges av sosioøkonomiske forskjeller. Det er litt forskjellig tilnærming til dette i de to kommunene, ved

at København har en mer konkret tilnærming til hvordan byen vil få en slutt på parallellsamfunn. Her settes søkelyset på fysiske forbedringer, men også på sosialt rettede løsninger. I Oslos styringsdokumenter er dette ikke like konkret fremmet, men gjennom tilrettelegging og inkludering av beboerne mener byen at de sosiale forskjellene vil minskes. Her er de sosialt rettede løsningene satt mer i fokus.

Som Andersen og Skrede (2017) understreker er Oslo en by særlig preget av et øst-vest skille i relasjon til bosettingsmønstre og har vært det i lang tid. At det eksisterer boligsegregering, spatialt fragmenterte områder, territoriell stigmatisering, samt at en stor andel av innbyggerne ikke har mulighet til å kjøpe bolig i store deler av byen fungerer som et hinder for å oppnå et mer sosialt bærekraftig Oslo (Andersen og Skrede 2017, 591). I forlengelse av at kommunen kun fungerer som rammesettende for private utbyggere, fortsetter boligmarkedet å bli styrt av markedsprinsipper. Boligmarkedet i Oslo styres følgelig i tråd med neolibérale verdier. Men 27. mai 2021 utlyste Kommunal- og moderniseringsdepartementet en utredning om:

“Videre ønsker vi å få utredet hvordan eventuelle nye bestemmelser som gir kommunene adgang til å regulere disposisjonsform, organisasjonsform og alternative etableringsmodeller for boliger, er et egnet verktøy for å oppnå sosial bærekraft” (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2021).

Som sitatet viser etterlyser departementet effekten av at kommunen kan få større handlingsrom for å oppnå en mer sosialt bærekraftig politikk. Dette kan slik sees som en politisk vilje til å åpne opp for at kommunene får større myndighet til selv å definere hva som er de riktige virkemidlene. Det kan videre ses som et ønske om mer tilpasning til lokale behov og til de lokale utfordringsbildene. Samtidig er dette kun en utlysning av en utredning. Utviklingen og eventuelle endringer vil man kunne se når resultater foreligger.

Utover dette går det fram i styringsdokumentene på nasjonalt nivå at det er satt i gang en plan for at kommunen skal ta en større rolle i det boligsosiale arbeidet, mer på linje med Københavns kommune. I fremtiden vil bosettingsmønstre i Oslo muligens være mindre preget av boligsegregering, men det er ikke tilfelle enda. Den sosiale bærekraftsdiskursen som kommer til syne i styringsdokumentene viser seg å være preget av neolibérale verdier spesielt i Oslo, men også delvis i København. Københavns kommune, som jeg har påpekt tidligere, har lagt frem mer konkrete fysiske planer for utviklingen med et fokus på å skape en mer sammenhengende by. Byen er på noen måter kanskje nærmere målet enn Oslo om å oppnå de verdiene som ofte knyttes til en sosial bærekraftig utvikling.

Ser man i lokalplanene til Bjørvika og Teglværkshavnen er det i liten grad fokus på en sosial, bærekraftig utvikling utover å bygge funksjonsblandede områder, med blandet eierforhold. På den ene siden er begge områdene nyutviklede og er slik ikke eksempler på en typisk områdefornyelse der man kanskje tydeligere ville ha sett fokuset på sosial bærekraft. På den andre siden setter begge kommunene søkelyset på å skape en sammenhengende by. Det vurderes som nødvendig i planleggingen av nye områder å trekke inn flere faktorer enn blandet boligområde for å skape områder som alle i byen vil ta eierskap til og føle tilhørighet til.

5.4.2 Bærekraft

Næss påpeker at Norge på 1980-tallet valgte strategien om den “kompakte by” som det de anså som mest bærekraftig, mens Danmark gikk for en annen modell “den grønne by” (Næss 2001, 507-508). Dette fikk betydning for byutviklingen, men gjennom diskursanalysen finner jeg den samme grunnforståelsen for hva en bærekraftig utvikling innebærer for byene. De to kommunene har begge fokus på hvordan miljøet skal beskyttes for å sørge for gode fremtidige levekår for fremtidige generasjoner. Dette skal for eksempel gjøres gjennom å minske klimagassutslippene, ved gjenbruk av ressurser og materialer og ved å bevare det biologiske mangfoldet som eksisterer. Samtidig er det et særlig fokus på infrastrukturen og det bygde miljøet knyttet til bærekraftsdiskursen. I bærekraftsdiskursen skal forandringen skje gjennom blant annet fortetting med flerfunksjonelle områder, transport og veiutbygging skal være bærekraftig, mer beplantning og grønne parker skal utføres også videre. Det fremstår som om det er særlig fokus på hvordan arealutviklingen kan bli mer grønn.

Ved å knytte det opp mot rammene som settes for utviklingen, vil man kunne se eksempler på at private utbyggere fortetter og beplanter, og slik kan bidra til å utvikle i tråd med både bærekraftige og neolibérale verdier.

Bærekraftig utvikling er «i vinden» og kan også bidra til en verdiøkning på boligmassen i aktuelt område - heri ligger med andre ord også et mulig økonomisk incitament. Økt verdi på boligmassen vil i sin tur kunne tiltrekke et kjøpesterkt publikum som også verdsetter bærekraft.

Utvikling vil slik kunne foregå både med bakgrunn i neoliberalistiske verdier, men også bærekraftige verdier. Det vil si at flere ideologier kan komme til syne og ikke nødvendigvis være motsetninger i utviklingen.

Som redegjort for i makroperspektivet på byene er det global konkurransedyktighet, økonomisk vekst og «city branding» som særlig blir synliggjort. Men det fokuset kan, som vist i diskursordenen, også føre til et økt fokus på bærekraftig utvikling. Det syntes å være tilfelle da Oslo i 2019 ble Europas miljøhovedstad. Det er grunn til å tro at Oslo mottok prisen fordi byen hadde satt og setter søkelyset på bærekraftige løsninger.

Videre kan det aktuelle makroperspektivet brukes til å markedsføre Oslo som en ledende by innen bærekraftig utvikling. Det kan igjen føre til økonomisk gevinst, både i næringslivet og turismen. I lokalplanene mener jeg særlig dette aspektet kommer tydelig frem i utviklingen av Bjørvika. *“Bokstavelig talt kan denne sjøfronten bli et utstillingsvindu for byen og nasjonen”* (PBE 1998, 4). Ved utviklingen av Teglværkshavnen er det et mye tydeligere hverdagsperspektiv som vektlegges - det vil si området og dens funksjoner som rammesettende for beboerne.

5.4.3 Brukermedvirkning

Brukermedvirkning ansees som en viktig del av planleggingen og byutviklingen i mange land (Sager 2015, 272). Brukermedvirkning har særlig blitt betydningsfullt fordi det underbygger og stimulere inkludering, offentlig tilgjengelighet, interaksjon, tilhørighet og kan være identitetsdannende (Sager 2015, 272). Men som Andersen og Skrede påpeker er det vanskelig å demonstrere at brukermedvirkning fører til attraktive nabolag (Andersen og Skrede 2021,1). Det er likeledes vanskelig å observere om det har ført til bedre utvikling (Andersen og Skrede 2021,1).

Utviklingen og involveringen av innbyggerne er sosialt orientert når kommunene ønsker å trekke inn en bred gruppe av befolkningen istedenfor en liten gruppe med særlig interesser. Som redegjort for i avsnittet om diskursiv praksis, er det usikkert i hvilken grad beboernes ønsker blir hørt og tatt i betraktning i utviklingen. Hvis politikerne uansett har det siste ordet hvilken innvirkning har innbyggerne reelt sett?

Det er interessant at brukermedvirkning er en av diskursene som artikuleres i styringsdokumentene hos begge kommunene. Spesielt interessant for Oslos vedkommende der Oslo kommunes uttrykker at politikerne uansett har det siste ordet. Min vurdering er

utviklingen her tenderer mot neoliberale verdier. Ingen av kommunene eier for eksempel omfattende, frie tomtarealer og det det går fram av lokalplanene at offentlig-privat samarbeid kan være nødvendig for å sette i gang utbygging. Det vil i sin tur kunne gi som resultat at de som har størst interesse av en utbygging blir hørt.

I diskursanalysen har det ikke vært et fokus på selve forløpet for medvirkningsprosessen i kommunene. Det ville ha tydeliggjort om befolkningens ønsker kom til uttrykk i planene etter høringer og medvirkningsprosesser (Sager 2015, 273).

Forsterker og tilslører den diskursive praksis ulike maktforhold i samfunnet, eller utfordres de ved å fremstille virkeligheten og de sosiale relasjonene på en ny måte (Jørgensen og Philips 1999, 98)?

For å svare på dette anser jeg det som sentralt å trekke frem og se på rammene som settes for utviklingen i kommunene. Som forklart tidligere har begge kommunene planinstitusjoner som styringsredskap. Pløger understreker, som jeg har forklart tidligere, at institusjonelt er begge lands plansystemer bygd på prosedyremessig offentlig planlegging der plan- og bygningsloven, forskrifter for offentlig deltakelse, politiske signaler, vedtak og rammeplaner, er avgjørende for å opprettholde politisk makt over arealbruken og gjennom det skape forutsigbarhet i utviklingen av byene (Pløger 2009, 22). Planinstitusjonene og prosedyrene er dermed et ledd i den politiske makten over byutviklingen mer enn dialog, analyser og visjoner (Pløger 2009, 22).

Utover dette har de to kommunene til felles at de i liten grad har økonomiske midlene til å finansiere og eventuelt selv stå for store utbygginger. De må dermed forhandle med privat sektor om hvem sine interesser som kommer til uttrykk i avtaledokumentet når det tilrettelegges for utviklingen. Det er, som påpekt tidligere, kommunenes rolle å sette rammer for markedsaktørene på et overordnet nivå, men også på detaljnivå i reguleringsplaner og byggesaker.

De diskursene som kommer til uttrykk gjennom styringsdokumentene sosial bærekraft, bærekraft og brukermedvirkning er felles verdier og ideologiske uttrykk som byene deler. De verdiene som er i styringsdokumentene kan forklares som politiserte idealer som tilpasses den sittende politiske ledelsen og de planleggingsidealene som kommer gjennom fagets historie og de herskende diskurser (Pløger 2009, 26).

Dette anser jeg som særdeles relevant i denne sammenhengen. Den hegemoniske ideologi er ikke noe som presses på befolkningen. Det er verdier som ansees som kompatible med hverdagslivet og gjenspeiler en stor del av befolkningens verdier - de forstås som naturlige. Det er derfor vanskelig å skille hvilke verdier og ideologier som vektlegges i utviklingen og som kommer til syne i bybildet. Man kan, som beskrevet, i flere tilfeller peke på at utviklingen kan være uttrykk for flere ideologier i samspill og ikke nødvendigvis i konflikt.

Når begge kommunene i stor grad utbygges av private aktører blir det vanskelig å argumentere for at økonomisk gunstige avtaler som kan føre til profitt, ikke eksisterer i kommunene. Belyser de forskjellige diskursene forskjellige betydninger for planleggingen i virkeligheten? Slik det fremgår i diskursanalysen er det i flere sammenhenger en viss harmoni mellom verdiene som kommer til uttrykk enn det motsatte. Jeg vil følgelig hevde at diskursordenen reproduseres og bidrar til på opprettholde status quo.

6. Diskusjon

I dette avsnittet vil jeg diskutere kort fordelene og ulempene ved å benytte meg av Faircloughs analysemodell. Deretter beskrive funnene jeg har gjort, samt trekke frem noen poeng som jeg mener analysen ikke i stor nok grad belyser med utgangspunkt i de begrensningene som settes for å skape en ramme omkring oppgaven.

Faircloughs tredimensjonale modell muliggjorde å se diskursene ikke kun i lys av språket, men i sammenheng med større sosiale og kulturelle prosesser. Særlig muligheten for å trekke inn andre samfunnsfaglige teorier som ikke nødvendigvis behøver å analyseres med et diskursivt blikk, anser jeg som en styrke for kompleksitet i det undersøkte felt. På samme tid som det fremgår i avsnittet om den sosiale praksisen finner jeg ikke kun én hegemonisk diskurs i styringsdokumentene. Slik belyser Laclau og Mouffes begreper et viktig poeng i funnene mine - at hegemoni kan ses som en type politisk relasjon, en form for politikk, og at det kan være flere hegemoniske nodalpunkter (Laclau og Mouffe 2014,125). Dette samsvarer i stor grad med de funnene jeg har gjort. Sosial bærekraft, bærekraft, brukermedvirkning og neoliberalisme er alle ideologier som preger byutviklingen og boligpolitikken som føres i kommunene. Selv om de ikke opptrer som motsetninger og heller ikke fører til forandring i diskursordenen, utgjør de grunnlaget for kunnskaps og meningsrammene i styringsdokumentene.

I analysen av den diskursive praksisen finner jeg en høy grad av intertekstualitet og intertekstuelle kjeder i styringsdokumentene. Dette sees som et frampek om at

styringsdokumentene er reproduserende for den diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk som de inngår i. Det står i motsetning til å skape forandring. I og med at kommunene reguleres av rammer og vedtak, samt underlegges å følge plan- og bygningsloven, var dette ikke svært overraskende.

De tre diskursene som artikuleres i styringsdokumentene er henholdsvis sosial bærekraft, bærekraft og brukermedvirkning. Overordnet finner jeg at styringsdokumentene på statlig og kommunalt nivå i større grad vektlegger ikke bare en, men flere av diskursene. Dette kommer i liten grad til uttrykk i dokumentene omhandlende Bjørvika og Teglværkshavnen. I Bjørvikas tilfelle er det hovedsakelig globaliseringsdiskursen som kommer til uttrykk med vektlegging av konkurransedyktighet og identitetsskaping. I utviklingen av Teglværkshavnen anser jeg bærekraftsdiskursen som den mest fremtredende. Men det er især håndtering av regnvann, bygge stasjonsnært og lignende som uttrykkes når det tenkes bærekraft.

I styringsdokumentene på statlig og kommunalt nivå fremstår sosial bærekraft som et fokus på å skape gode rammer for hverdagslivet. Oslo og København kommunes makroperspektiv på byene er relativt likt i den sosiale bærekraftsdiskursen. Samtidig finner jeg uttrykk for diskursive kamper innad i diskursen ved at for eksempel flytende betegnere som *mangfold*, *by* og *sosial boligpolitikk* søkes fylt med ulikt meningsinnhold. I København kommunes styringsdokumenter blir det tydelig når man sammenligner dokumentene på nasjonalt og kommunalt nivå. Tegnet *mangfold* i "Blandede boligområder - neste skridt i kampen mod parallelsamfund" og "Politik for udsatte byområder" fremstår som konfliktfylt.

Diskursen som handler om bærekraft fremstår som praksisnær med hensyn til tenkningen om utvikling. Samtidig tillegges København en viktig funksjon som rammesettende for hverdagslivet til beboerne og derfor blir mikroperspektivet på byen også fremtredende i denne diskursen. I Oslos tilfelle fokuseres det på vekst og fremtid. Utviklingen sees som en mulighet for å reparere, og for å oppnå investering utenfra. Derfor blir Giddens forståelse av bærekraft og utvikling som motstridende, tydelig her når man ser på hvordan tegnet *by* fylles med ulikt meningsinnhold.

Brukermedvirkningsdiskursen er den siste som identifiseres og redegjøres for i analysen. Som beskrevet finner jeg dette fokuset noe paradoksalt. Særlig gjelder det for Oslo kommunes tilfelle. Som sitatet illustrerer er det stor usikkerhet om innbyggernes medvirkning reelt tas hensyn til.

“Ditt bidrag i planprosessen kan ha virkning på sluttresultatet, men den endelige beslutningen tar politikerne” (Oslo Kommune).

I utgangspunktet er utviklingen og involveringen av innbyggerne sosialt orientert når kommunene ønsker om å trekke inn en bred gruppe av befolkningen istedenfor en liten gruppe med særlig interesser. Men som sitatet kan indikere er det ikke sikkert at beboernes meninger og holdninger faktisk betyr noe. Det blir dermed noe vanskelig å forstå hvorfor dette har relativt stor plass i de kommunale styringsdokumentene.

Blant annet av praktiske hensyn og tidsbegrensing har jeg tatt utgangspunkt i et begrenset antall politiske styringsdokumenter fra kommunene. Dette gir grunnlag for et innblikk i diskursene og det jeg anser som de dominerende ideene som styrer byutviklingen og boligpolitikken. Men denne begrensningen fører for eksempel til at et tema som brukervedvirkning i byutvikling og boligpolitikk får mindre plass enn det jeg mener det for eksempel har hatt i media i den senere tid.

Mäntysalo og Saglie skriver at tidlige avtaler om mål og investering forandrer den reelle muligheten for brukervedvirkning og gir derfor private utbyggere i offentlig-private samarbeid en privilegert posisjon (Mäntysalo og Saglie 2010, 317). Samtidig muliggjør ikke prosjektets ramme at innbyggernes deltagelse og invitasjon til dialog fører til endring, forbedring eller stans i utviklingen (Mäntysalo og Saglie 2010, 317). Som Jesper Pagh skriver i Politiken Byrummonitor “Når nu borgerne vil noget andet end visionen, hvad gør man så?” (Pagh 2021). Denne siden blir med andre ord ikke belyst og da heller ikke tatt høyde for i undersøkt felt.

Dette kan man også trekke inn når man ser på stedsforståelsen som jeg så vidt har kommet inn på i oppgaven. Pløger kritiserer det nyetablerte nettverket ‘Dare’ (Danish network for architecture and urbanism research) for å “...som sædvanligt nærmer man sig det sociale felt gennem rummet og ikke rummet gennem det sociale” (Pløger 2021). Denne kritikken kan også rettes mot kommunene der det hovedsakelig handler om å utvikle og forbedre de fysiske rammene og deretter det sosiale. Hvis man videre trekker inn Simonsens forståelse av byen understrekes diversiteten og kompleksiteten i måten beboere og besøkende konstruerer byen (Simonsen 2008, 145). Dette skjer kroppslig, materielt, sosialt og gjennom praksiser (Simonsen 2008, 145). Disse aspektene må derfor stå i fokus for å kunne forstå kompleksiteten i det urbane livet (Simonsen 2008, 145). Hvis utviklingen hadde foregått med bakgrunn i en slik stedsforståelse, mener jeg at vi ville sett en annen tilnærming

til byutvikling og boligutvikling som nettopp ikke tar utgangspunkt i å utvikle det sosiale «gjennom rommet».

Som beskrevet i kontekstualiseringen har den norske regjeringen i år godkjent forslaget om forenklinger i dispensasjonsbestemmelser i Plan- og bygningsloven (Regjeringen 2021). Med tanke på oppgavens undersøkte felt vil det blant annet kunne få betydning for de politiske styringsdokumentenes innvirkning i fremtiden. Som redegjort for i oppgaven ses dokumentene som analyseres ikke kun som bestående av et tilfeldig utvalg av mulige løsninger. Men som myndighetenes dominerende forståelser av de problemene som søkes løst. Det som kommer til uttrykk i dokumentene skal også ses som en gjenspeiling og refleksjon av de verdiene og prosessene til tiden det foregår i (Mackay 2016, 3). I forslaget fremgår det at en må forholde seg til øvrige nasjonale og regionale interesser (Regjeringen 2021). Det kan allerede finnes saker der dispensasjoner er gitt på et for svakt grunnlag, men at dispensasjoner formaliseres utover dagens adgang sender også et signal. Det blir interessant å følge med på utviklingen videre, og særlig hvilke saker der dispensasjoner får et omfang.

Utviklingen i begge kommunene preges av at de må basere en stor del av utbyggingen på offentlig-privat samarbeid. Dette mener jeg eksemplifiseres i utviklingen av Bjørvika og Teglværkshavnen. Her er det slik at sosial bærekraft og brukermedvirkning så vidt vektlegges i dokumentene. I dokumentene om utviklingen i Bjørvika er globaliseringsdiskursen den mest fremtredende. Ved å sammenligne diskursene i planene og beboernes demografi, mener jeg at man finner et godt eksempel på at de verdiene som vektlegges i lokalplanene er de som synes i bybildet.

Planleggingen hadde søkelys på konkurransedyktighet og økonomisk vekst. Beboerne som har bosatt seg i området har en høyere gjennomsnittlig inntekt sammenlignet med resten av befolkningen i Oslo. De representerer dermed de som hadde muligheten til å kunne bosette seg i området. Så hvem bygger vi byen for?

Som Harvey forklarer med neoliberalismens tilbakekomst ser man en økt konsentrasjon av rikdom og privilegier, mens det i den samme byen finnes utsatte område med en konsentrasjon av levekårsutfordringer. Når Harvey skriver at vi lever i et fragmentert samfunn, er det vanskelig å argumentere imot. Synet på verden og mulighetene mennesker har formes av hvilken side man står på og forbruksnivået (Harvey 2003, 9).

At man i samfunn som Norge og Danmark har områder der det er et dårlig tilbud av skoler og barnehager, samt levekårsutfordringer som fattigdom, rus og marginalisering, mener jeg bør sees på som urovekkende for samfunnets sammenhengskraft.

Jeg ser det som viktig at prinsippene i styringsdokumentene som utvikles på nasjonalt og kommunalt nivå føres videre til utviklingen som foregår i kommunene.

Jeg vurderer det videre slik at det offentlig-private samarbeidet som styrer mye av utbyggingen både i København og Oslo, er en sentral faktor for at den neoliberalistiske ideologien fortsatt står sterkt i byutvikling og boligpolitikken.

7. Konklusjon

Innledningsvis i oppgaven skriver jeg om signalbygget i Bjørvika som ble totalrenovert for 420 millioner 12 år etter at det stod ferdig. Etter renoveringen oppnådde utbyggerne en riktig miljøprofil og dermed ville de tiltrekke seg de riktige leietakerne. Et poeng med introduksjonen var å sette ord på hvilket verdigrunnlag som lå bak denne totalrenoveringen - global konkurranse og økonomisk vekst.

Rodriguez mfl. (2003) sin beskrivelse av hva som har preget byfornyelse og byutvikling de to siste tiårene introduserte så problematikken som byer står ovenfor i dag. Samt Lefebvres beskrivelse av hvorfor det er et behov for en kritisk undersøkelse av planlegging, fordi det ikke er nok å ta planleggenes ord for god tro uten å sette spørsmålstegn ved deres forslag og beslutninger (Lefebvre [1968] 1996,46). Særlig er det et behov for å undersøke forholdet mellom praksis og teori (ideologi) (Lefebvre [1968] 1996,46). Oppgavens rammeverk og den kritiske diskursanalyse bidro med å sette opp teori og metode til å problematisere og empirisk undersøke relasjonene mellom den diskursive praksis og de bredere utviklingstrekk i byutvikling og boligpolitisk sammenheng.

Utgangspunktet for prosjektet var å gi et innblikk i de diskurser som preger Oslo og Københavns byutvikling og boligpolitikk. Plan- og bygningsloven, forskrifter for offentlig deltakelse, politiske signaler, vedtak og rammeplaner legger stiller krav til og legger føringer for utviklingen som foregår i begge kommunene (Pløger 2009, 22). Empirien består derfor

hovedsakelig av politiske styringsdokumenter utgitt på statlig og kommunalt nivå og som handler om byutvikling og boligpolitikk.

Problemformuleringen som jeg har søkt å besvare er: Hvilke diskurser artikuleres i styringsdokumentene til København og Oslo kommune når det gjelder byutvikling og boligpolitikk? Videre har jeg søkt å besvare underspørsmålet: Kan diskursene sees som reproduserende eller transformerende av diskursordenen?

For å besvare dette har jeg benyttet meg av en komparativ tilnærming, samt casestudie og metodetriangulering. Videre har jeg brukt Faircloughs kritiske diskursanalyse kombinert med noen begreper fra Laclau og Mouffes diskursteori. I tillegg til dette samfunnsvitenskapelige teorier for å supplere metoden og for å kunne skape et helhetlig blikk. Blant annet refererer jeg til Harvey, Healey, Giddens, Castells, Pedersen, Dempsey mfl og Amin. Disse fungerer også som analytiske redskaper i redegjørelsen for diskursene.

I analysen fant jeg tre diskurser som artikuleres i styringsdokumentene. Det var sosial bærekraft, bærekraft og brukarmedvirkning. Disse ble identifisert på bakgrunn av kodingen av styringsdokumentene. Diskursen om sosial bærekraft i Oslo og København kommune har fokusert på makroperspektivet på byen. Det vil si byen som rammesettende for hverdagslivet. Samtidig har jeg sett globaliseringsdiskursen som mer fremtredende i de norske styringsdokumentene, særlig i dokumentene som handler om utviklingen i Bjørvika. Bærekraftsdiskursen har tillagt København en viktig funksjon som rammesettende for hverdagslivet til beboerne og derfor blir også mikroperspektivet på byen særlig fremtredende i denne diskursen. I Oslo er makroperspektiv i denne diskursen tydeligere med vektlegging av global konkurransedyktighet. Utover dette har brukarmedvirkning vært fremtredende i begge kommunenes styringsdokumenter.

Overordnet har jeg funnet at styringsdokumentene på statlig og kommunalt nivå vektla ikke bare en, men flere av diskursene. Diskursene var i liten grad synlige i dokumentene om utviklingen av Bjørvika og Teglværkshavnen. I Bjørvikas tilfelle var det globaliseringsdiskursen som kom mest til uttrykk - spesielt konkurransedyktighet og

økonomisk vekst. I utviklingen av Teglværkshavnen fant jeg bærekraftsdiskursen som den mest fremtredende.

Tilslutt undersøkte jeg om diskursene som ble artikulert var reproduserende eller transformerende av diskursordenen om byutvikling og boligpolitikk. Sosial bærekraft, bærekraft, brukermedvirkning, samt neoliberalisme har preget politikken som har styrt utviklingen. Selv om de ikke nødvendigvis har opptrådt som motsetninger har de sammen formet grunnlaget for kunnskaps- og meningsrammene som ble uttrykt i styringsdokumentene. Det er derfor flere hegemoniske ideologier som har kommet til uttrykk i styringsdokumentene og som har reproduisert diskursordenen for byutvikling og boligpolitikk. I tillegg har de bidratt til å opprettholdt status quo.

Fairclough definerer formålet med den kritiske diskursanalysen som en måte å avsløre den diskursive praksis sin rolle i opprettholdelsen av den sosiale verden og da de sosiale relasjoners posisjon (Jørgensen og Philips 1999, 75-76). Gjennom oppgaven har jeg derfor prøvd å understreke hvilke verdier som vektlegges i utviklingen av byene, hvem som står bak utbyggingen i kommunene, hvilke stemmer som blir hørt og hvem vi så bygger byene for. Jeg mener oppgaven viser to samfunn som historisk sett har vært preget av en sterk velferdsstat hvor omfordeling av goder baserer på at de som har mest også bidrar mest ikke lenger representerer det som styrer byutviklingen og boligpolitikken. Dette viser funnene mine ved at neoliberalismens logikker omkring økonomisk vekst og global konkurranse, samt offentlig-private samarbeid er en sentral faktor i utbyggingen. Som resulterer i blant annet at boligmarkedet styres av markedsprinsipp som gjør at innbyggere ikke kan bosette seg etter ønske, men hovedsakelig etter økonomiske evne. Derfor mener jeg at den sammenhengende og blandede by ikke er et oppnåelig mål med dagens politikk.

8. Litteraturliste

Agger, Annika. 2007. "Kommunikativ planlægnings teori - nye idealer for borgernes rolle i planlægningen". I *Planlægning i teori og praksis - et tværfagligt perspektiv*, redigert av Anne Jensen, John Andersen, Ole Erik Hansen og Kurt Aagaard Nielsen, 31-46. Roskilde Universitetsforlag.

Amin, Ash. 2002. "Ethnicity and the multicultural city: living with diversity" i *Environment and planning A* vol. 34, 959-980. Pion publications.

Amin, Ash og Nigel Thrift. 2002. *Cities, reimagining the urban*. Polity Press, Blackwell Publishers Ltd.

Ancker, Carsten. 2008. "On the applicability of the most similar systems design and the most different systems design in comparative research" i *Int. J. Social Research Methodology*, vol 11. Nr. 5, 389-401. Routledge, Taylor & Francis Group.

Andersen, Bengt og Joar Skrede. 2017. "Planning for a sustainable Oslo: the challenge of turning urban theory into practice" i *Local environment* vol.22, nr.5, 581-594. Routledge, Taylor & Francis Group.

Andersen, Bengt og Joar Skrede. 2021. "Medvirkningsideologiens inntog i byplanlegging - en invitasjon til grubling" i *Kart og Plan* 01-02, vol 114. Idunn. Besøkt 1/6/2021.

https://www.idunn.no/kartogplan/2021/01-02/medvirkningsideologiens_inntog_i_byplanleggingen_en_invit?fbclid=IwAR3rYh698azqgXBtSiBhLlo12mrX_YxOay6qDL2KLRxXp152ya3tBV-daMc

Andersen, John og John Pløger. 2007. "The dualism of urban governance" i *European Planning studies* vol.15, nr.10. Routledge, Taylor & Francis Group.

Arbeids- og Administrasjonsdepartementet. "Utvikling av Bjørvika" St.meld. nr. 28 (2002). 26, april 2002. Regjeringen Bondevik II, 2002. Besøkt 28/5/2021 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-28-2001-2002/-id432071/>

Barlindhaug, Rolf, Marit Ekne Ruud og Ragnhild Skogheim. 2015. "Helhetlig boligplanlegging. Hvilke elementer inngår?", NIBR-rapport 2015:21. Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.

Barlindhaug, Rolf. 2005. "Byutviklingsprogrammet og storbyens boligmarked" i *Storbyens boligmarked - drivkrefter, rammebetingelser og handlingsvalg* redigert av Rolf Barlindhaug, 9-33. Scandinavian Academic Press.

Barlindhaug, Rolf og Berit Nordahl. 2005. "Fra feltutbygging til transformasjon - markedsstyrt boligbygging i Oslo-regionen" i *Storbyens boligmarked - drivkrefter, rammebetingelser og handlingsvalg* redigert av Rolf Barlindhaug, 195-233. Scandinavian Academic Press.

Barlindhaug, Rolf. 2017. "Boligmarked og flytting - betydning for segregasjon" i *Oslo, ulikhetens by* redigert av Jørn Ljunggren, 121-145. Cappelen Damm Akademisk.

By og Havn. 2020. "Tal om By & Havn, det skal være let at leve bæredygtig".
<https://www.skyfish.com/p/byoghavn/1796145/47382130>

By & Havn. 2019. "Forretningsstrategi 2020-2023".
https://byoghavn.dk/wp-content/uploads/2019/04/BYHAVN_Forretningsstrategi_2020.pdf

Castells, Manuel. 2002. "Urban sociology in the twenty-first century" i *Cidades - Comunidades e Territorios* nr. 5, 9-19.

Christensen, Johan og Ole T. Berg. 2019. "Velferdsstat" Store norske leksikon. Besøkt 16. mai 2021. <https://snl.no/velferdsstat>

Coffey, Amanda og Paul Atkinson. 1996. *Making sense of qualitative data, complementary research strategies*. Sage Publications, Inc.

Dempsey, Nicola., Glen Bramley, Sinead Power og Caroline Brown. 2011. "The social dimension of sustainable development: defining urban social sustainability" i *Sustainable development* 19, 289-300. Wiley Online Library.

Erhvervsstyrelsen. 2018. "Formkrav til kommuneplanen". Oppdatert 4/10/2018. Besøkt 26/3/2021.
<https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/formkrav>

Fairclough, Norman. 1992a. *Discourse and social change*. Blackwell Publishers Inc, USA.

Fairclough, Norman. 1992b. "Intertextuality in Critical Discourse Analysis" i *Linguistics and Education* vol.4, 269-293. Blackwell Publishers, England.

Forente Nasjoner. "FNs bærekraftsmål". Oppdatert 19/04/2021. Besøkt 26/5/2021.

<https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

Flyvbjerg, Bent. 2006. "Five misunderstandings about case-study research". I *Qualitative inquiry*, vol.12 nr.2, 219-245. Sage Publications.

Giddens, Anthony. 2009. *The politics of climate change*. Polity Press, UK.

Gitmark, Hannah. 2020. *Det norske hjem, fra velferdsgode til et spekulasjonsobjekt*. Oslo, Res Publica.

Harvey, David. 2003. "The right to the city". Besøkt 20/05/2021.

<https://davidharvey.org/media/righttothecity.pdf>

Harvey, David. 2007. *A brief history of neoliberalism*, 64-86. Oxford University Press, Incorporated.

Healey, Patsy. 2010. *Making better places, the planning project in the twenty-first century*. Palgrave Macmillan.

Indenrigs- og boligministeriet. 2021. "Blandede boligområder - næste skridt i kampen mod parallelsamfund". Publisert mars 2021.

https://im.dk/Media/8/4/Pjece_Blandede%20boligomr%C3%A5der.pdf

Jensen, Henrik Toft. 2009. "Strukturreformen i Danmark", i *Plan* vol.3, nr.4, 12-15. Tidsskrift for samfunnsplanlegging, bolig og byplan og regional utvikling. Universitetsforlaget.

Jong, de Martin., Simon Joss. Daan Schraven. Changjie Zhan og Margot Weijnen. 2015. "Sustainable - smart - resiliente - low carbon - eco - knowledge cities; making sense of a multitude of concepts promoting sustainable urbanization" i *Journal of Cleaner Production* vol.109, 25-38. Elsevier Ltd.

Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2020a. *Alle trenger et trygt hjem - nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken (2021-2024)*. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c2d6de6c12d5484495d4ddeb7d103ad5/oppdatert-versjon-alle-trenger-en-nytt-hjem.pdf>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2020b. "Forslag til lov om kommunens ansvar overfor vanskeligstilte på boligmarkedet". Høringsnotat Saksnr.: 20/6106.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/d0ecae28c67b4600a2553fdd1ff3265b/ny-boligsosial-lov-om-kommunens-ansvar-overfor-vanskeligstilte-pa-boligmarkedet-horing.pdf>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2021. "Alminnelig kunngjøring av konkurranse, Utredning om sosial bærekraft og planbestemmelser om boligsammensetning". Doffin, database for offentlig innkjøp. Besøkt 30/5/2021.

https://www.doffin.no/nn/Notice/Details/2021-358094?fbclid=IwAR3Qrf_DB4Lg5BK-7YalajR_oscTYHHnU0pzd_e5YxMtSTrvryUiOtAVQbo

KPMG. 2003. "Kartlegging og utredning av former for offentlig privat samarbeid (OPS)". Nærings- og Handelsdepartementet. Besøkt 31/05/2021.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/nhd/bro/2003/0003/ddd/pdfv/180133-rapport2.pdf>

Københavns Kommune. "Kommuneplan". Besøkt 19/04/2021.

<https://www.kk.dk/artikel/kommuneplan>

Københavns Kommune. 2004. "Lokalplan nr. 310 - 1 & 2. Teglværkshavnen", 1-16.

https://dokument.plandata.dk/20_1072669_1587625967671.pdf

Københavns Kommune. 2009. "Teglværkshavnen, tillægg nr.3 til lokalplan nr. 310".

https://dokument.plandata.dk/20_1057139_1587625670560.pdf

Københavns Kommune. 2014. "Teglværkshavnen, tillægg nr. 5 til lokalplan nr. 310".

https://dokument.plandata.dk/20_3015269_1496825574976.pdf

Københavns Kommune. 2015. *Fællesskab København, vision for 2025.*

<https://docplayer.dk/13449902-Faellesskab-koebenhavn.html>

Københavns Kommune. 2016 . “Teglværkshavnen, tillægg nr. 6 til lokalplan nr. 310”.

https://dokument.plandata.dk/20_2969820_1482230201315.pdf

Københavns Kommune. 2017a. *Politik for udsatte byområder 2017.*

https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/index.asp?mode=detalje&id=1712

Københavns Kommune. 2017b. *Arkitekturpolitik København 2017-2025, arkitektur for mennesker.*

https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/?mode=detalje&id=1646

Københavns Kommune. 2017c . “Teglværkshavnen, tillægg nr. 7 til lokalplan nr. 310”.

https://dokument.plandata.dk/20_3015269_1496825574976.pdf

Københavns Kommune. 2017e. “Teglværkshavnen, tillægg nr. 4,5 & 7 til lokalplan nr. 310”.

https://dokument.plandata.dk/20_3015269_1496825574976.pdf

Københavns Kommune. 2018. *Status på København 2018. Nøgletal for København.* Oppdateret August 2018.

https://www.kk.dk/sites/default/files/status_paa_kbh_2018_aug.pdf

Københavns Kommune. 2019. *Verdensby med ansvar.* Københavns Kommuneplan 2019.

https://www.kk.dk/sites/default/files/kommuneplan_19_endelig_07.pdf

Københavns Kommune. 2019. *Bylivsregnskap 2019, tendenser i det københavnske byliv.*

https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/index.asp?mode=detalje&id=2043

Københavns Kommune. 2020 “Teglværkshavnen, tillægg nr.3,8 og 11 til lokalplan nr. 310”.

https://dokument.plandata.dk/20_3017080_1587624506252.pdf

Københavns Kommunes statistikbank. 2018a “KKBEF1: Befolkningen efter distrikt, køn, alder og civilstand”. Københavns Kommune - kk.statistikbank.dk.

<https://kk.statistikbank.dk/statbank5a/default.asp?w=1536>

Københavns Kommunes statistikbank. 2018b. "KKBEF8: Befolkningen efter distrikt, køn, 5 års aldersklasser og statsborgerskab". Københavns Kommune - kk.statistikbank.dk.

<https://kk.statistikbank.dk/statbank5a/default.asp?w=1536>

Københavns Kommunes statistikbank. 2018c. "KKBEF1: Befolkningen efter distrikt, køn, alder og civilstand". Københavns Kommune - kk.statistikbank.dk.

<https://kk.statistikbank.dk/statbank5a/default.asp?w=1536>

Laclau, Ernesto og Chantal Mouffe. 2014. *Hegemony and socialist strategy, towards a radical democratic politics*. Verso.

Lee, Jung H., Robert Phaal og Sang H. Lee. 2013. "An integrated service-device-technology roadmap for smart city development" i *Technological Forecasting & Social Change* vol. 80, 286–306. Elsevier Inc.

Lefebvre, Henri. [1968] 1996. *The right to the city (Le Droit à la ville)*. Blackwell Publishers Ltd.

Lundgaard, Hilde. 2021. "Fra miljøversting til forbilde" i *Aftenposten*, 4. juni 2021.

<https://www.aftenposten.no/oslo/i/Vq07MI/fra-miljoeversting-til-forbilde>

Mäntysalo, Raine og Inger-Lise Saglie. 2010. "Private influence preceding public involvement: strategies for legitimizing preliminary partnership arrangements in urban housing planning in Norway and Finland" i *Planning theory & Practice*, vol.11 nr.3, 317-338. Routledge, Taylor & Francis Group.

Mackay, Sandy. 2016. "Third-wave neoliberalism in theory and practice: a case study of the Halifax centre plan". Master of Planning Candidate, Dalhousie University, Halifax, Nova Scotia, Canada.

Munchmuseet. Besøkt 29/05/2021.

<https://www.munchmuseet.no/medlem/>

Musterd, Sako og Roger Andersson. 2005. "Housing mix, social mix and social opportunities" i *Urban affairs review* vol. 40, nr.6, 761-790. Sage Publications.

Myhre, Jan Eivind. 2017. "Oslos historie som delt by" i *Oslo, ulikhetens by* redigert av Jørn Ljunggren, 31-51. Cappelen Damm Akademisk.

Nordahl, Berit, Rolf Barlindhaug, Eli Havnen, Siri Nørve og Alv Skogstad Aamo. 2011. "Utbyggerstyrt byutvikling?", NIBR-rapport 2011:21. Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.

Næss, Peter. 2001. "Urban planning and sustainable development" i *European Planning studies* vol.9 nr.4, 503-524. Taylor & Francis Ltd.

Næss, Peter, Teresa Næss og Morten S. Nicolaisen. 2009. "Bærekraftig, bæredygtig eller noe helt annet? Byutvikling, byplanlegging og planleggeridealer i to hovedstadsregioner" i *Plan* vol.3, nr.4, 28-31.

<https://www.idunn.no/plan/2009/03-04/art12>

NOU 2020:16. *Levekår i byer, gode lokalsamfunn for alle*. Oslo: Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-16/id2798280/?ch=1>

OECD. 2021. "HC1.2. HOUSING COSTS OVER INCOME". OECD Affordable Housing Database. Sist oppdatert 27/05/2021. Besøkt 5/07/2021.

<https://www.oecd.org/els/family/HC1-2-Housing-costs-over-income.pdf>

Oslo Kommune. "Hva er medvirkning i byutviklingen?". Besøkt 26/5/2021.

<https://www.oslo.kommune.no/byutvikling/hvordan-kan-du-medvirke-i-byutviklingen/hva-er-medvirkning/#gref>

Oslo Kommune. 2018. "Næringsliv, sysselsetting og pendling". Besøkt 20/05/2021.

<https://www.oslo.kommune.no/statistikk/boliger-byggevirksomhet-arbeids-og-naringsliv/naringsliv-sysselsetting-og-pendling/#gref>

Oslo Kommune. 2019b. *Vår by, vår framtid*. Kommuneplan for Oslo 2018, Samfunnsdel med byutviklingsstrategi.

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13324093-1572596131/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Vedtatt%20kommuneplan%202018/Kommuneplan%20Oslo%20%E2%80%93%20utskriftvennlig.pdf>

Oslo Kommune. 2019c. "Nye veier til egen bolig". Byrådssak 145/19. Saksnr.: 201902017-1.

<https://docplayer.me/187625729-Byradet-anbefaler-at-bystyret-vedtar-nye-mal-og-strategier-for-en-utvidet-kommunal-boligpolitikk.html>

Oslo Kommune. 2019d. "Kommuneplan." Besøkt 19/04/2021.

<https://www.oslo.kommune.no/politikk/kommuneplan/#gref>

Oslo Kommune. 2019e. "Arkitekturpolitikk for Oslo - en bærekraftig by det er godt å leve i". Byrådssak 207/19. Sakssnr.: 200902434-55.

Oslo Kommune. 2020. *Planstrategi for Oslo kommune 2020-2023*.

https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13389411-1608022773/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Planstrategi%202020-2023/Planstrategi%20for%20Oslo%20kommune_2020-2023.pdf

Oslo Kommune. 2021. *Økonomiplan 2021-2024, Budsjett 2021*.

https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13379547-1600858954/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Budsjett%202021/Budsjettforslag%202021/unzipped_krnl_fileid_379391/PDFS_Budsjettforslag-2021.3.pdf?download=1

Pagh, Jesper. 2021. "Amager Fælled er et lysende eksempel på, hvorfor politikerne ikke kaster sig ud i langsigtet byplanlægning". *Politiken Byrummonitor*, 26, mai 2021. Besøkt 30/5/2021.

<https://politikenbyrum.dk/Debat/art8213046/Amager-F%C3%A6lled-er-et-lysende-eksempel-p%C3%A5-hvorfor-politikerne-ikke-kaster-sig-ud-i-langsigtet-byplanl%C3%A6gning>

Pedersen, Ove Kaj. 2011. "Byerne og globalisering" i *Byplan* vol.63, nr.2, 38-45.

<http://byplanlab.dk/sites/default/files1/ByGlobalArtikel.pdf>

Phillips, Louise. 2015 "Diskursanalyse" i *Kvalitative metoder, en grundbog* redigert av Tanggaard, Lene og Svend Brinkmann, 297-321. Hans Reitzels Forlag.

Plan- og Bygningsetaten. 1998. "Byutvikling i Bjørvika-Bispevika: en analyse av potensialet for verdiskapning". Hentet fra nasjonalbiblioteket.no (kun tilgjengelig via norsk IP adresse). Besøkt 28/5/2021.

https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2008091904004

Plan- og Bygningsetaten. 2008. "Fjordbyplanen" 1-18. Oslo Kommune. Besøkt 6/6/2021
<https://docplayer.me/16594294-Fjordbyplanen-oslo-kommune-plan-og-bygningsetaten-avdeling-for-byutvikling-vedtak.html>

Plan- og Bygningsetaten. 2017. "Fra havneby til Fjordbyen Hvem bor der, hvem bruker den og hvordan oppleves den?". Oslo Kommune. Besøkt 31/5/2021.
<https://docplayer.me/149818464-Fra-havneby-til-fjordbyen-hvem-bor-der-hvem-bruker-den-og-hvordan-oppleves-den.html>

Plan- og bygningsetaten. 2018. "Fjordbyen Oslo". Oslo Kommune. Besøkt 6/6/2021
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13268378-1517823779/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/Plan-%20og%20bygningsetaten/Fjordbyen/Fjordbyen-brosjyre.pdf>

Plan- og bygningsloven. *Lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27 juni 2008 nr.71*.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/kap11#kap11>

Planloven. *Lov om kommuneplanlægning*. Danske love.
<https://danskelove.dk/planloven/11>

Pløger, John Erik. 2021."Debat: Arkitektskolernes og universiteternes nye netværk bliver ikke en selvkritisk stemme, men et forsøg på at skabe en bypolitisk magtposition". *Politiken Byrummonitor*, 11, mai 2021. Besøkt 30/5/2021.
<https://politikenbyrum.dk/Debat/art8199711/Arkitektskolernes-og-universiteternes-nye-netv%C3%A6rk-bliver-ikke-en-selvkritisk-stemme-men-et-fors%C3%B8g-p%C3%A5-at-skabe-en-bypolitisk-magtposition>

Pløger, John. 2009. "Ambivalens og etos - forskjeller og likheter i byplanlegging i Norge og Danmark" i *Plan* vol.3, nr.4, 22-27. Tidsskrift for samfunnsplanlegging, bolig og byplan og regional utvikling. Universitetsforlaget.

Regjeringen. 2021. "Regjeringen foreslår forenklinger i dispensasjonsbestemmelsen i plan- og bygningsloven". Oppdatert dato 9/4/2021. Besøkt 6/6/2021.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-foreslar-forenklinger-i-dispensasjonsbestemmelsen-i-plan-og-bygningsloven/id2843929/>

Regjeringen (Socialdemokratiet), Venstre, Dansk Folkeparti, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Alternativet og Sikandar Siddique (UFG). 2020. "Grøn boligaftale 2020: Landsbyggefondens rammer 2021-2026 og fremrykket indsats i 2020". Transportministeriet.

<https://www.trm.dk/politiske-aftaler/2020/groen-boligaftale-2020-landsbyggefondens-rammer-2021-2026-og-fremrykket-indsats-i-2020/>

Rodriguez, Arantxa., Erik Swyngedouw og Frank Moulaert. 2003. "Urban restructuring, social-political polarization, and new urban policies" i *The Globalized City, Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities* redigert av Frank Moulaert, Arantxa Rodriguez og Erik Swyngedouw, 29-45. Oxford University Press.

Sager, Tore. 2015. "Ideological traces in plans for compact cities: is neoliberalism hegemonic?" i *Planning theory* vol.14, nr. 3, 268-295. Sage Publications Ltd.

Simonsen, Kirsten. 2008. "Practice, narrative and the 'multicultural city', a copenhagen case" i *European urban and regional studies* vol. 15, nr. 2, 145-158. Sage Publications.

Statistisk Sentralbyrå. 2018a. "Befolkningsframskrivingene 2018. Modeller, forutsetninger og resultater". Oppdatert 26/6/2018. Besøkt 25.03.2021.

<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/354129?ts=1643ab45088>

Statistisk Sentralbyrå. 2018b. "Boforhold, registerbasert". Besøkt 20/05/2021. <https://www.ssb.no/statbank/table/11084/tableViewLayout1/>

Statistisk Sentralbyrå. 2018c. "Befolkning". Besøkt 20/05/2021.

<https://www.ssb.no/statbank/table/07459/chartViewColumn/>

Stender, Marie. 2018. *Social bæredygtighet og DGNB*. Aalborg Universitet, Danmark.

Sørensen, Kristoffer F. og Regnar M. Nielsen. 2020. "Få historien bag ghettolisten" i *Boligen*.
<https://fagbladetboligen.dk/alle-nyheder/2020/november/fa-historien-bag-ghettolisten/>

Tanggaard, Lene og Svend Brinkmann. 2015. "Kvalitet i kvalitative metoder" i *Kvalitative metoder, en grundbog* redigert av Tanggaard, Lene og Svend Brinkmann, 521-533. Hans Reitzels Forlag.

Thomsen, Jens Peter F. 2007. "Diskursanalyse" i *Klassisk og moderne samfundsteori* redigert av Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen, 178-194. Hans Reitzels Forlag.

Torring, Jacob. Eva Sørensen, og Asbjørn Røiseland. 2019. "Transforming the public sector into an arena for co-creation: barriers, drivers, benefits, and ways forward" i *Administration & Society* vol. 51, nr.5, 798-825.

Transport- og boligministeriet. 2020. "Liste over ghettområder pr. 1. december 2020". Besøkt 2/6/2021.
<https://www.trm.dk/publikationer/2020/liste-over-ghettomraader-pr-1-december-2020/>

Tvedt, Knut Are. "Bjørvika" i *Store norske leksikon* på snl.no. Besøkt 28/5/2021.
<https://snl.no/Bj%C3%B8rvika>

Widerberg, Karin. 2007. "Køn og samfund" i *Klassisk og moderne samfundsteori* redigert av Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen, 597-625. Hans Reitzels Forlag.

Wirth, Louis. 1938. "Urbanism as a way of life" i *The american journal of sociology*, vol. 44, nr. 1, 1-24. The University of Chicago Press.

Yin, Robert K. 2018. *Case study research and applications, design and methods*. Sage Publications Inc.